

II
63.4.56

p. vulcăn

Icoane din viață

Petru Dulcan

Încercări din viață

CONSTANȚA

TIPOGRAFIA „AURORA” FRĂȚI GRIGORIU

1903

Memoriei

Marelui dascăl al seminariului de preotubere

Nasile A. Necchiă

Inchin lucrarea de față.

V. A. URECHIA

În pleiada care formează constelațiunea bărbatilor de frunte ai României, V. A. Urechii, negreșit, este podoba și mândria neamului românesc.

Dar Stejarul viguros, podoba codrului secular, sub ale cărui ramuri stufoase inflorea rominismul de pretutindeni, în ziua de 23 Noembrie 1901, zi de grea încercare, de pierdere ireparabilă pentru noi. D-zeul tuturor îl cheamă la sine să-l celebreze într-o limbă mai puternică, după ce a probat neamul său și întregii latinități, ce poate omul pe pământ.

Înainte de a trece la fapte, îmi permit a schița în linii fugitive biografia acestei figuri înțelepte din care au isvorit atâtea cunoștințe, atita lumină spornică, în cit. generațiile ce vor veni, fiind luminate de bogăția razelor sale, vor admira pururea luccafărul, pentru care-ni lipsese cuvintele să-l redați posterității așa cum era el.

Las inimci dreptul să celebreze pe Magistrul neamului nostru.

S'a născut la 1834 în *Peatra*. După terminarea studiilor secundare în țară, studiile superioare și le-a complectat la Paris și apoi la Madrid, unde a legat cunoștință cu cei mai iluștri scriitori ai Spaniei.

Intors în țară, intră imediat în viața publică fiind numit profesor la Universitatea din Iași, apoi la București, unde rămase pînă cînd s'a retras din profesorat.

Dar activitatea nu i se mărgini numai la catedra sa: în politică reputează frumoase succese; a fost de mai multe ori deputat, senator și ministru al instrucțiunii publice, precum și Președinte al Ligii, pe vremea de glorie a acestei Instituțiuni, pînă în ultimul timp.

La Academie, în ședințele secțiunii istorice, F. A. Urechiu avea în tot-d'a-una de comunicat un nou document, o nouă descoperire istorică.

În anul 1898, întemeie biblioteca «Urechiu» din Galați una din cele mai bogate din țară. În ultimul timp lucra la cel de al IV-lea volum al *Istoriei Culturii* în țara noastră.

Urechiu a fost unul dintre cei mai fecunzi scriitori ai țării noastre, a lăsat peste 50 volume: istorie, nuvele, piese de teatru, poezii, conferințe etc. Ultima sa publicație a fost **Buletinul Fondațiunii Urechiu**.

Pe lângă funcțiunile ce am enumerat mai sus, a fost consul onorific al Republicii Ecuador din America și «Președintele societății de Cultură Macedo-Română» din București al cărei fondator și inițiator principal era tot diusul.

«Ca scriitor a fost unul din aceia care a înzestrat literatura română cu toate bogățiile minții: știința, arta, literatura, au fost terenele sale de muncă».

Multe volume istorice publicate de el au destelenit masa brută a documentelor istorice care zăceau uitate, puindu-le în fața cercetărilor însoțite de studiile sale prețioase.

«Academia română» l-a însărcinat adese-ori cu lucrări însemnate, cum este «Miron Costin» un studiu profund asupra persoanei și operilor nemuritorului cronicar moldovean. A scris părți din istoria secolelor XVII și XVIII, cercetînd mereu firul cauzalității în evenimentele istorice, care «și-au luat naștere pe pămîntul românesc».

Idealul științific a fost terminarea marelui istorii a neamului românesc, operă ce i-a consumat cea mai mare parte din viață.

Operile sale dramatice, ca nuvele, care sînt fermecătoare prin notele lor patriarhale, sînt isvorite din studiile istorice.

Tot *Urechii* conduce literatura română cu un deosebit succes, începînd de la 1855 a ridiculiza pretențiunile unor scriitori fără valoare.

Limba lui era un fagure de miere de care nu te măi puteai sătura.

Dar cine n'a auzit pe fruntașul între fruntași la Ateneu, la Academie, în Parlament, inflăcărînd cu figura lui simpatică, cu vocea lui melodică și atîta lume, cine nu l'a auzit propovăduind pretutindeni pentru neamul lui iubit, ori din *Macedonia*, *Basarabia*, *Bucovina* și *Transilvania* și cine n'a simțit pătrunzîndu-i-se inima de cuvintele aprinse al apostolului?

Hrănit de dorul de patrie, pretutindeni și n' a tot-d'a-una el a fost concretizarea desăvîrșită a aspirațiilor noastre naționale: în persoana lui blîndă și impunătoare, pe cît de apăsată de greutatea anilor pe atît de entusiastă, vedeai evenimentele din veacurile trecute ale neamului nostru.

Născut în vremuri de turburări continue, de nesigurantă politică și literară, el a pus mîna în tot-d'a-una să înlătore întunericul, în fruntea tuturor mișcărilor pentru înaintarea neamului nostru.

Apelînd la dragostea inimii mele pentru acel ce ne-a iubit, după cum se va vedea din lucrarea de față pe care eu drag am închinat-o memoriei sale, nu știu, dacă am isbutit să redați o părțică din marele său suflet.

Și totuși, cetitorul, cetînd aceste rînduri, pornite din iubire, își va putea face idee cît de mare a fost *Urechii* pe lingă noi cei cari suntem prunci în fașe față de acela ce:

*Peste noian de crenuri noue
Va rămînea nemuritor
Și al său utur o să-l poarte
Viea 'n mîntea tuturor . . .*

Petru Vulcan.

Tot *Urechia* conduce literatura română cu un deosebit succes, începînd de la 1855 a ridiculiza pretențiunile unor scriitori fără valoare.

Limba lui era un fagure de miere de care nu te mai puteai sătura.

Dar cine n'a auzit pe fruntașul între fruntași la Ateneu, la Academie, în Parlament, inflăcărînd cu figura lui simpatică, cu vocea lui melodioasă atîta lume, cine nu l'a auzit propovăduind pretutindenii pentru neamul lui iubit, ori din *Macedonia*, *Basarabia*, *Bucovina* și *Transilvania* și cine n'a simțit pătrunzîndu-i-se inima de cuvintele aprinse al apostolului?

Îhrănit de dorul de patrie, pretutindenii și'n tot-d'a-una el a fost concretizarea desăvîrșită a aspirațiunilor noastre naționale: în persoana lui blindă și impunătoare, pe cît de apăsată de greutatea anilor pe atît de entusiastă, vedeai evenimentele din veacurile trecute ale neamului nostru.

Născut în vremuri de turburări continue, de nesiguranță politică și literară, el a pus umărul în tot-d'a-una să înlăture întunericul, în fruntea tuturor mișcărilor pentru înaintarea neamului nostru.

Apelînd la dragostea inimii mele pentru acel ce ne-a iubit, după cum se va vedea din lucrarea de față pe care eu drag am înclinat-o memoriei sale, nu știu, dacă am isbutit să redaui o părticică din marele său suflet.

Și totuși, cetitorul, cetînd aceste rînduri, pornite din iubire, își va putea face idee cît de mare a fost *Urechia* pe lingă noi cei cari suntem prunci în fașe față de acela ce:

*« Peste noian de vremuri moarte
Va rămînea nemuritor
Și al său nume o să-l poarte
Vieci în mintea tuturor . . . »*

Petru Vulcan,

Accastă lucrare îmbrățișează 20 de ani din viața mea. Peripeziile a două decenii, care implică în sine contactul cu societatea, le-am zugrăvit conștiincios, dându-le numirea de: «Icoane din viață».

În desfășurarea acțiunii sunt redată tipuri cari au venit în contact cu mine; fără a figuri pe nimeni, n'am urmărit de cât un fel: de a-mi râde, uzînd de o ironie dulce, de toate micile și marile mizerii ce se sîu lanș de pulpana omului, îndată ce se vede luat de curentul care-l mîină pe cărările întortochiate ale vieții pînă ce ajunge la barieră: mormîntul.

Ast-fel, așternînd pe hîrtie întîmplările vieții mele, n'am făcut'o numai pentru plăcerea de a le descri, ci cu un scop: acela de a arăta tinerimei un plan de luptă pentru lumină.

M'am fixat în locul eroilor din romane, contrariu părerilor multor mînuitori ai condeiului, pentru că eu am fost Stan pășitul; pe cînd, dacă ași fi substituit un personajii străin, era să fie minciună — și eu am fugit de dînsa.

N'am adaogat nici n'am scăzut nimic din cele ce am pășit.

Așa dar, fondul imi aparține, pentru că viața din epoca copilăriei, adolescenței și tinereței, am descris-o, așa precum am trăit-o. În privința formei, eei în drept au cuvîntul.

Note zilnice nu mi-au trebuit pentru că copilăria mi-a fost amară și tot ce ni se imprimă în minte în epoca depărtată a copilăriei, nu se uită nici-odată; amărăciunea ei am simțit-o și o simt încă; adolescența mi-a fost sbuciumată și cum aceasta e mai recentă, se explică lesne de ce nu mi-au trebuit iarăși note; în ce privește tinerețea sunt încă sub dominațiunea ei.

Motivul care m'a îndemnat să mă sporredese, îl va găsi celitorul la pasagiul din urmă cu care se încheie această lucrare.

V. A. Urechia își are o parte însemnată în istoria asta, de accia cu el încep Icoanele, cu el se termină.

Era dar logic, în schimbul iubirei ce a desfășurat-o Urechia în cursul întregii sale rieși pentru consîngenii mei aromîni, să-î închin această lucrare, în care mi-am oglindit sufletul.

Dacă nu alt-ceva, dar am convingerea că tineretul va învăța multe pilde din cuprinsul volumului ce-î ofer, numai să cîntărească bine în cumpăna minței, mănunchiul faptelor, căci pentru tinerime am scris.

Constanța. 5 Noembre 1902.

1. In luptă cu bandiții

Tușea Lena, sora cea mai mică a tatei, mă adusese mititel din Bitolia, despărțindu-mă de Ștefana, surioara mea, cu scop să-mi dea «instrucțiune românească» — așa glăsuia telegrama tușei — căci în anul 1877 nu se pomenea încă școală românească în Bitolia (Macedonia) și eu a trebuit să urmez vre-o trei ani în școala greacă, când am început să învăț carte.

Ast-fel, cu bucuria în suflet că voi putea să mă instruesc în limba maternă, în primăvara anului 1878, fui încredințat chirigiului Pavel din Șiacista, să mă aducă în România.

Acesta m'a suit pe un cal, ce mai purta și alte poveri pe lungu-i samar, căruia dându-i un biciu, a intrat în rîndul celor 25 de călăreți pe cari îi transporta numitul chirigiu în țară.

Ceata aceasta de călăreți era formată din toate vîrstele și anume: vre-o 4 bătrîni între 50 și 60 de ani, vre-o 16 tineri, 3 femei cu

prunci la sîn, o fată și eû, trebuind să lase chirigiul pe unii la Severin, pe alții la Calafat, orî la Craiova, în fine, prin toate orașele Olteniei, ba pe unii urma să-î transporte și prin orașele Moldovei, luind de la fie-care din noi cîte 5 pînă la 10 lire turcești, după persoană și depărtarea locului unde o transporta.

Acesta era singurul mijloc de transport pe vremile acelea, cînd chirigiî cîștigaû sume însemnate, de multe orî pe căi ne-oneste, căci încredințîndu-li-se și sume de bani, din partea soțului din streinătate, pentru a-î preda soției, era de ajuns chirigiul să fie de rea credință — să scornească o minciună, că a fost jefuit de bandiți — ca sărmana soție să se resemneze în virtutea ei și să roage pe cel de sus, de a dărui sănătate soțului ei pentru că cu a doua venire a chirigului să-î aducă ceva parale. Chirigiî le concepeau scrisorile către bărbați, cari rămîneau *pliroforisiți* de nou-tatea ce le-o aducea scrisoarea nevestelor lor și sfîrșiau prin a-î felicita că aû scăpat cu viață și aû prin cine să trimită de astă-dată ceva parale acasă.

Ast-fel de casurî erau dese pe atunci.

Drumul se făcea prin Serbia. Trebuia să trecem prin orașele: Prilop, Scopia, Vrannia, Kumanola (oraș întemeiat de Kumani), Lef-scofta, Niș, Kragujevăt, să mai străbatem două

orășele, pentru a ajunge la Radoevăț, port la Dunăre, spre a trece la Gruia noastră din Mehedinți.

Lângă Babunnia (Turcia) s'a încins o luptă între bandiți și ai noștri. Gloanțele ne vijliau pe lângă urechi. După vre-o jumătate de oră, bandiții, simțind că ai noștri au munițiuni suficiente, bătură în retragere, fiindu-le cu ne-putință a ne jefui. În urma acestei lupte, noi am avut doi răniți și anume: o fată de 14 ani, care călătorea nedespărțită de mine și-și împărtășia durerea și bucuria numai mie, fu rănită la braț, precum și unul din ajutoarele chirigiului, un fărșerot gigant.

Pe mine mă interesa și mă durea rana dragei mele camarade de călătorie. Din cauza glonțului care trebuia extras de la brațul ei, am poposit trei zile la Scopia. Toți se mai plimbase în acest timp, numai eu nu m'am mișcat de la căpățiiul fetei. Mîngierile ce-î dedeam, îi ușurase suferințele. Cu ce greutate s'a despărțit de mine sărmana, cînd am ajuns în țară, urmînd să meargă la un frate al ei care domicilia în Iași.

Dar de atunci ne-am pierdut de urmă și nu ne-am mai întilnit. De sigur, dacă norocul ne-ar scoate pe unul în calea altuia, nu ne-am mai cunoaște, după un pătrar de veac aproape.

II. Pescuit din Morava

Urmind călătoria noastră pe valea Moravei din Serbia, am mai pățit un accident, în urma căruia eu era să trec în lumea dreptilor și iată ce s'a întâmplat: caii mergeau însetați și prăpădiți pe șoseaua impe-

Calul meu, voind să-și astimpeze setea, făcu un pas greșit, își perdu echilibrul, se rostogoli de pe mal și eu fui asvirlit distanța de vre-o trei metri în albia Moravei.

truită, ce o țârmurește râul Morava. Această șosea e ridicată cu un metru mai sus de nivelul apei: calul meu, voind să-și astîmpere setea, făcu un pas greșit, își perdu echilibrul, se rostogoli de pe mal și eu fui asvîrlit distanță de vre-o trei metri în albia Moravei.

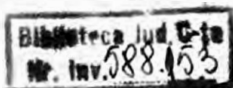
Fiorî reci și-acum mă străbat prin oase, cînd mă gîndese la acel moment de groază pentru mine care nu știam să'not. M'am dus ca plumbul adîncime de doi metri și ceva. Înainte de a mă lua curentul, apa m'a scos o clipă la suprafață. În acel moment avui conștiința groazei de moarte. Și doar abia mă îndrumasem pe cărarea vieței.

Avui puterea să țip și să mă lupt cu valurile dînd din mîini și din picioare.

La țipătul meu disperat și al tovarășei mele de călătorie, al cărei cal urmase la pas pe al meu, săriră vre-o trei voinici din ajutoarele chirigiului și mă pescuiră: după aceea mă 'ntinseră pe mal și începură a mă fricționa țindu-mă vre-o zece minute cu capul în jos.

Văzîndu-mă că tremur, unul din chirigiî imi duse la gură o stieluță cu rom. Sorbiî așa în neștire, însă acea înghițitură avu darul să mă aducă în fire.

După aceia învîlindu-mă într'o bundă, mă suiră din nou pe calul meu, care acum se adăpase, și ... la drum pe valea Moravei ...

Din cauza spaimii și a răcelei fuî apucat de niște friguri, cari nu mă slăbiră de-cît peste trei luni.

III. *Taci, taci, nu fi prost!*

În fine, după atitea peripeții dureroase, pe cari nu le voi uita, am sosit prin punctul Gruia la schela Hinova, din județul Mehedinți, unde-și avea rostul tușea Lena, al cărei soț era un comerciant avut. Acesta ținea un han, zis hanul lui Huștea, în care făcea de-ver mare cu coloniale și băuturi spirtoase.

Tușea și unchiu mă sărutară cu duioșie, apoi văzînd că tușesc rău și mă prind frigurile din două în două zile, m'aŭ îngrijit pînă mă făcuî bine și de aci încolo, în loc să mă trimită la școală, după cum mă așteptam, tușea și-a schimbat părerile după ale soțului ei și nu m'a mai trimis la învățătură, ci într'o bună dimineață, mi-a încins șorțul alb de americană cu toată autoritatea părintească și pe cînd eŭ lăcrimam, silindu-mă să-mi ascund indignarea față de macheavellismul tușei mele, dînsa îmi zicea :

— Taci, taci, nu fi prost! Ce? Dascăl am să te fac să mori de foame? Negustor, negustor, uite cum e unchiul tău. să te joci și tu cu lirele prin buzunare...

Sărmana femce, așa credea ea că mi-o fi mult mai bine, decît să mă îndoape cu carte.

Doi ani de zile m'am chinuit cū incins cu șorțul de băcănie și făcînd pe băiatul vrednic și credincios în prăvălia lui unchiu, dar în cele din urmă, văzînd că la toate rugăciunile mele, de a mă trimite cel puțin la școala din sat, rămîn neînduplecați, i-am părăsit într'o bună zi și mi-am pierdut de urmă fără să mai știe unde mă găsească.

IV. La kir Simonis băcanul

De la Hinova la Severin am mers pe jos. Dar la cine aveam să găzduiesc în orașul acesta ale cărui strade nici nu le cunoșteam?

Iată-mă ajuns la barieră.

Case, unele mai nalte, altele mai joase, au început a se arăta vederei mele. Merg pe strada principală pe trotuarul din dreapta pînă să termină. La un colț mă opresc o clipă și inspectez împrejurimile. Spre nord e piața unde mișună un furnicar de lume în scopul de a pune ... stomacul la cale ... spre sud un fel de parc cu diferiți arbori plantați care formează un careu. De-jur-împrejurul parcului observ edificii moderne; hotelurile: Europa, Jiga, iar de partea cea-l'altă a parcului, Casa Boboiceanu, Hotel Metropol; spre mează-zi bulevardul la capătul căruia se zărește Catedrala, frumoasă, albă și la o distanță apropiată spitalul. Numele lor l'am aflat mai tîrziu.

În acel moment însă fiindu-mi toate străine, mă îndreptai la colțul cel-lalt al stradei ce o parcursesem și rămăsei un moment locului, ca pentru odihnă.

Cum l'o fi impresionat prezența mea pe Kir Simonis, băcanul grec din colț, nu știu, că mă întrebă:

— Cauți pe ține-va buiate?

— A nu d-le, dar nu prea știu seama orașului.

— De unde ești?

— Eū? De departe, departe de tot...

— De unde?

— E! He!... Tocmai din Bitolia...

Asa... făcu Simonis mirat mișcându-se de la pragul ușei magazinului său de coloniale.

— De unde vii acum?

— Apoi să vezi d-le, cum stă afacerea cu mine: chirigiul Pavel din Șiacista m'a adus din Macedonia, cu gând să mă pricopsească o tușe a mea, care domiciliază la Hinova, de oare-ce părinții mei au murit de mult. Era vorba să mă trimită la școală, însă am fost înșelat în speranțele mele, căci Dumnia-ei avea trebuință de un băiat care să-i servească în cârciumă.

Doi ani de zile am stat de voe de nevoie învățînd meseria cârciumăritului cam imoasă, dar bănoasă. Ce folos că nu se împăca firea mea cu așa ceva. De aceea, după cum vedeți,

mi-am luat ziua bună de la tușe, cu toate regretele și lacrimile sale.

— Si acoma țe gindesti să lațesi?

— Pe mine nu m'a părăsit gândul școalei, numai vedeți o să fie greu că nu cumose pe nimeni.

— Am asta me ghindesc si eo de ațea n'ai fațe reu, daca ai vrea să vii la noi... Veți fi platit bine, fați paralute si apoi eu parrale sti punga, poți să nu stii multă carte.

Kir Simonis cînd promunța cuvîntul parale, accentua pe *r* și negreșit simțea o gîdilitură pe toată șira spinăreii sale.

Totuși propunerea lui o găsi sănătoasă în cea ce mă privea, căci, din păcate, n'aveam nici un ban asupra-mi.

Fără mult ocol dar, primii propunerea d-lui Simonis de a intra băiat în marele său magazin de coloniale. Trebuie să amintesc că mai avea doi frați și anume: pe Ioan și pe Mita Daimaca.

Cel d'intiū, de o inteligență rară, ținea păduri în exploatare, Mita cel mai mic conducea magazinul secondat de Kir Simonis care imi șoptise: noi avem nevoie de un om al nostru de credință, care să fie cu ochii în patru, să ia seamă să nu se fure din marfă sau bani de la tarabă de către cei-l'alți băeți din prăvălie. În lipsa noastră ne voi reprezenta...

Această încredere mă măgulca se'nțelege

și nu făcui de-cît să afirm din cap — și să mă pronunț că-mi voiŭ da toată silința să merit încrederea șefilor mei.

Așa dar iată-mă instalat în magazinul fraților Daimaca cu 40 lei lunar — plus îngrijirea și întreținerea necesară.

Totul ar fi mers strună, dacă lui Kir Simonis nu i-ar fi intrat în cap că eŭ prea's îndrăgostit de carte și am să-i neglijez trebile prăvăliei.

Să nu mă fi văzut că-mi arunc ochii pe colțul unui ziar că era foc.

De aceia, de cîte-orî mă trimita d-l Ioan să-i cumpăr *«Universul»*, care era în primele luni ale aparițiunei sale, nu veneam înapoi pînă ce nu-l cutreeram din fugă pe la vitrinele farmaciilor, electric iluminate, ce-mi erau în drum; pînă ce în una din seri, observînd d-l Ioan că prea mult întîrziî să-i aduc gazeta, a pornit să se convingă, unde și de ce întîrziî.

Dar nenorocire mie! Eŭ care n'ași fi suferit vre-o observație cît de mică, acum fuî nevoit să rămîn cu capul în jos, cu brațele întinse, ca un vinovat prins asupra faptului, înaintea d-lui Ioan, cel mai bun și mai blind dintre șefii mei, care mă dojenea cu privirea. Atîta îmi zise doar:

— Mă miram eŭ de ce întîrziî... Să nu mai faci nna ca asta copilul meu... Te iert,

dar să cauți să te corectezi. Lasă, ai tu timp cînd să faci politică.

— N'am să mă mai opresc pe la vitrină d-le Ioan. Vă rog să mă iertați...

— Da, da, te-am iertat; haid mergi de-ți vezi de treabă.

M'am dus cu inima strînsă de durere și cu gîndul de a fi corect pe viitor, pe cînd d-l Ioan spre a scăpa de întrebarea piperatului său frate, Kir Simonis, care m'ar fi chinuit rău cu morala sa, s'a dus să-și bea cafeaua la cafeneaua Metropol.

Dar pe cît era de bun sârmanul Ioan, pe atît de rău era Simonis.

Să nu mă fi văzut că staîu o clipă, că numai ce-l auzeam :

— Petre!

— Ce poftiți d-le Simonis?

— *Țe să poftesc, — nu poftesc nimic, cî
porunfesc sa stropesc, sa meturi, si pe urma
să icî un paio de metur să seoți bobile ala
de orez, Țe a scăpat prin crapaturile tarabei :
zețe bobi azi, două-zețe mînc, urmă Kir Si-
monis, se fașe un gogeamili saco...*

M'ai prișteput?

— Da d-le Simonis.

Și mă apucaî să-î fac pe gust, luînd într'o mînă stropitoarea, în cea-l'altă mătura; în cîte-va minute sfîrșii de măturat, apoi smulsei un paiu și începuî să seot de prin crăpă-

turile tarabei boabele de orez, bob cu bob, întocmat cum dorise Kir Simonis.

Lumina zilei începuse să se arate azurie prin obloanele deschise ale magazinului situat pe două din stradele orașului monoton încă de dimineață.

Stinsesem lămpile, căci se luminase bine. Sculîndu-mă în fie-care zi cu două ceasuri pînă în zori, sfîrșeam trebile înainte de a începe să 'nglodească mușterii magazinul.

Impachetasem zahărul în sutimi de kilograme și-l așezasem sub tarabă; pregătisem porțiuni de mac, piper, stafide, migdale, cuișoare, scortîșoare, etc. de cîte 10, 20 și 30 bani, spre a putea fi serviți mușterii la moment; expusesem lăzile de portocale și lămîi la locul lor afară și tot așa și tinicheaua cu gaz.

Apoi sfîrșit de obcseală m'am îndreptat în fundul magazinului, unde mî-am rezimat cotul de tarabă.

Aci într'o cutie ascunsă de ochii lui Simonis, îmi păstram niște cărți, pe care mi-le procurasem de la liceanii din apropiere; de cîte-orî mă vedeam liber de serviciu și singur, mă încercam să cetesc din fuga, ferindu-mă însă, de a produce sgomot prin răsfoirea paginilor de frica lui Kir Simonis.

Dar iată-l, cînd eă abia apucasem să mîntui

o pagină, d-sa suflindu-și mucul din țigareta de chihlibar, strigă :

— Petre !

— Porunciți !

— Țe lucrezi ?

— Am isprăvit tot ce aveam de făcut.

— Si acoma să dormimo, nu este așa ?

— Ba eū cred că nu ; dar dacă mai e ceva, n'aveți de-cît să porunciți și îndată se va face.

Kir Simonis, la aceste zise, își plimbă privirile prin toate părțile, prin sacii cu marfă, așezați în ordine și prin rafturi și văzînd că totul e în regulă, înțeștă fălcile, murmură ceva ne-înțeles, se așeză ca un stîlp la ușa magazinului și părea nerăbdător de nesosirea mușteriiilor pînă în vremea asta.

Dar nu trecură cincî minute cînd cine-va intră în magazin și după acel cine-va altul și iar altul pînă ce gloata deveni ca la moară.

Iar Kir Simonis începă refrenu-î obicinuit : iute, iute, aī dat la Domnia-eī zahar ? aī primit baniī pe mac ? la dīnsa orez ? Iute, iute, baniī cocoană...

-- I-am plătit domnului ...

Intre 11 și 12 a. m. se mai potolise lumea în prăvălia fraților Daimaca și acum din cînd în cînd se mai auzea cîte-o germană : *«ich bitte ein kilo launștein!»*.

Plecăse și aceasta din urmă ; venise vremea prînzului și lui Kir Simonis îi era foame.

- Petre!

- Porunciți d-le Simonis!

Spune la cocoana sa pue masa, este *doi-spețe* si trebuie sa muncam.

Trecui repede sus prin ușa din fund și suind scările, anunțai pe d-na că d-l Simonis dorește să vie la masă.

Să poftească fu răspunsul dînei.

Intr'o clipă fui 'napoi spunînd d-lui Simonis că este așteptat.

Vrusei să profit de singurătate, să termin capitolul unei istorioare, unde rămăsesem.

Acum credeam că voiû avea noroc. Dar nu dură mult fericirea, căci iată o țigancă de la binaua de alături, atunci în construcție, se opri în pragul magazinului «la *spîțerie*» să tîrgue picături de inima, de al cărui dor aci se strîmba, aci se văita.

- Ce poftești femee?

- Picături de inima mîncate-ași...

- La spîțerie femee, mai la vale, aci n'avem ast-fel de marfă.

Țiganka crezu că nu voesc să-î dau. Inzistă:

- Ba vezi că ai avea domnișorul!

- Nu e, nu, înțelege-te odată...

Țiganka s'a dus lăsînd în urmă un uuu... Dar tocmai atunci Kir Simonis își făcea aparițiunea din fund, în vîrfurile degetelor, cu gînduri rele să surprindă ceva...

Dînsul mă auzise cînd îi zisesem țigancei nu-e, nu-e... Și crezînd că i-am gonit muș-

teriu, îngălbeni de minie și apropiindu-se de mine, începui din ce în ce mai furios :

— Asa! în lipsa mea gonesti musteriți și țitesti cărțile aste? Te, te, te șinto cărțile aste! ..

Și începui să arunce prin toate părțile tot avutul meu, singerîndu-mi inima cu fie-care pagină pe care o sfișia vulturește, așa în-cît în cîte-va momente un maldăr de foi risipite sburau prin tot magazinul, pe urma căror suspinau amar. Kir Simonis furios, trecu la casa de bani, învarti o cheie de vre-o două ori, o deschise, luă o condică unde se afla partida mea, murmură ceva în timp ce eui steteam în picioare *smirna* și cu un ton plin de sarcasm, urmă :

— *Iacus na me clefii! Să pleșis de la mine, d-tu esti un hofo; haide na socotala: ființi lunile cîte patru zeți fațe dou suli; opt-zeți ai primit, poștim si resto, dar curîndo să pleși m'ai aujil?*

Am vrut să-l lămuresc că nu i-am gonit nici un mușteriū, că acele cărți mi le-aui oferit elevii liceului cu cari mă împrietenisem, de cîte-ori venise să cumpere ce le necesita pentru învățatură, că pe nedrept mă învinovățește, dar Kir Simonis ce voia să înțeleagă de una ca asta, el care nu se încredea în mina sa cea stingă.

Spirit viclean, lacom, mărginit, o brută cu forma de om, se temea de orî-ce semen al său că-l va întrece în șiretlic.

li emoșteam în de-ajuns firea, de accia fără să mai insist, 'mî-am luat rămas bun, 'mî-am pregătit bagajul și... la drum.

Banî aveam și-mî pusesem în gînd să merg la București, să bat la toate ușile să-mî deschidă... ușa școalei.

Dar iată că un consingean al meū d-l Toma Buraco — bun prieten al rudelor mele, imî ese în cale și aflindu-mî proectul, se hotări și mă luă la moșie spre a mă face un administrator model.

M'am dus cu el dar, la moșie, care venea pe Motru. Acolo m'a recomandat drept nepotul său și așa am trecut înaintea sătenilor. Iar eū i-am zis unchiu Toma.

1. *Inapoi în Macedonia*

De șase luni trăiam la moșia unchiului, Toma și-mî mergea minunat de bine.

Care nu-mî fu mirarea, cînd într'una din zile văzui în curtea conacului pe tușea Lena, urmată de soțul ei, apropiindu-se de intrare.

Ei aū cercetat de urma mea și aflînd unde sunt, aū venit să-mî propună să merg cu ei acasă, unde voesc să încheie bilanțul vieței. N'aveam pe atunci mai mult de 15 ani. Mă apucase un dor de Ștefana și de verișoarele mele: Marioara și Eugenia, de nu mai știam, ast-fel că insistențele lor mă găsiră prea slab pentru a mă opune.

Vl. In gimnaziu

În anul 1884 dar, mă reîntorsei în Macedonia. Actualul liceu român din Bitolia, pe atunci gimnaziu, funcționa abia de 3 ani. Directorul gimnaziului, Corvin, cum mă văzu, a crezut că m'am reîntors, în calitate de dascăl, și după ce află peripețiile pribegiei mele, a zis :

— Nu face nimic, ai timp de învățat de aci înainte, te înscriem ca bursier al nostru.

Înscriindu-mă dar bursier sub inspectoratul Mărgărit, mă așternui serios la carte, declarînd duel neștiinței cu atîta înverșunare, în-cît tușa Zița, sora tatei cea mare, în casa căreia mă găseam, intrase în grijă cu mine și se plîngea vecinilor că 'i-e frică să nu dau în atac, orî să nu înebunesc — că și noaptea în vis spun lecția și că adesea orî nu dorm pînă la două din noapte și cîte alte *fantaxii* nu-i intrase în capul sărmanei bătrîne. Astăzi dînsa e centenară. N'am văzut-o, sunt 20 ani.

Repausatul Dăut, primul meu profesor de latină, mi se părea cam sucit. Acest profesor original, în timpul vacanțelor păștea turmele sale de oi și capre prin munții Tesaliei. Dacă intra în clasă, apoi nu prea avea obiceiul să stea mult pe catedra, ci se suia la colțul primei bănci și de acolo cu piciorul peste picior, fumînd din țigareta lui de lemn ordinar, ne asculta, fără să aibă nevoie

de vre-un autor, fiind un cunoscător profund al limbii ce ne-o preda. El era primul elev din școlarii macedonenii, aduși de călugărul Aberchie să învețe la școala macedo-romină înființată în București de V. A. Urechiă, acel călugăr care, văzind pentru prima oară defilarea armatei române înaintea lui Cuza-Vodă, a esclamat electrizat: — *Am ș' mine hiu român!* (dar și eu sunt român!)

Dăut ținea cu ori-ce preț să scoată premiant pe un aydeliot al său, dar în lupta ce o duceam pentru întâietate, am învins pe colegul meu, cu toată opoziția lui Dăut.

Insist asupra acestui amănunt fără însemnătate pentru niște *«Icoane»* ca să arăt că la vârsta de 15 ani, cum n'avusesem ocazie încă să obosesc creierul cu învățatură oficială, memoria mea era accesibilă tuturor materiilor, pe cari le gustam cu lăcomie. Până aci îmi hrănisem sufletul exclusiv cu haiducii lui Panait Macri, ziaristul veșnic tânăr și fericit, pentru care am o deosebită deferență. Și cu toate aceste haiducii lui Macri îmi prinsese bine, căci mă întețise la concurență cu d-sa. Cum adică? Eu n'aveam idee de ce însemnează subiect gramatical și mă încumetasem să scriu un roman? Serisesem o sută de coale pe câte patru pagini, un subiect senzațional și ca titlu: *«Ucigașul din Castel»*. Ce romantic! Și cine era acest ucigaș, mă rog, care îmi turburase seninătatea mea sufletească pe

vremea cînd mă găseam ca administrator de lux la mchiu Toma ?

Era un afurisit de baciū, mai mare peste ciobanii d-lui Gheorghe Licea, cel mai bogat din satul meū, care, în anul plecării mele din Macedonia, s'a înțeles cu țilharii din codru să prădeze pe stăpînul său.

Ast-fel, țilharii în număr de 50, au înconjurat zidurile casei consăteanului meū și făcînd scări din piroane bătute în zid, a suit întăi căpitanul, care fiind zărit de fata cea mare a lui Licea, acesta l'a luat la semn și descărcînd un glonte în peptu-i, s'a rostogolit în curte ca un mistreț și tot așa Licea a mai împușcat vre-o nouă țilharii, pînă ce din nenorocire, la al un-spre-zece-lea foc, a isbit în stîlpul orizontal care ținea porțile închise și slărîmîndu-se în țandări, porțile au fost date de la sine în lături ; atunci țilharii deteră buzna în casă. Licea, viteazul nostru consătean, a mai culcat doi la pragul primei trepte, apoi țilharii îl decapitară ca pe un puî de găină și tot așa și pe frate-său Nicola, un moșneag neputincios care se ascunsese de frică în pînă, precum și pe cei-l'alți membri ai familiei, luînd cu sine fie-care ce a putut. Dimineața, pustiul, cenușa și cadavrele nenorocitelor victime se vedeau printre dărîmături.

Acesta era romanul meū de o sută coale, pe care l'am pierdut, ajuns prada flăcărilor, cu ocazia unui incendiu ce a consumat casa

foastei mele gazde de mai firziu, Baba Sanda și dacă nu venea vorba acum, rămînea uitat în negura veciei.

Dar să revin la firul întrerupt al poveștii.

Sfîrșisem primul an de studiu cu bine. În acest timp însă, hainele și ghetetele mele începură să facă ferestre și cum eui intram în vîrsta adolescenței, nu-mi venea la socoteală să mă presint înaintea rudelor ca un cerșetor. De aceea mă apucă un dor de ducă și dus am fost. În lipsă de bani, am vîndut cu 6 lire turcești un covor de Asia, moștenit de la tata, părintelui Gheorghe Murnu, care mă bine-cuvîntă la plecare urîndu-mi succes. Nu doar că prețuia atîta covorul meu, dar se gîndea omul să am de ajuns bani pînă la București, unde spusese că am să merg.

VII. La D-l V. A. Urechiă

Directorul Corvin, văzînd că nu e chip se mă oprească, îmi liberă certificat de isprava ce făcusem în cl. I gimnasială, apoi îmi făcu serisoarea de recomandatie către V. A. Urechiă și ast-fel înarmat, ajungînd într'una din zile în fața locuinței sale din strada Brezoianu, apăsăi timid bumbul soneriei. N'așteptăi mult și omul de serviciu al lui Urechiă, mă întîmpină bine-voitor.

— Pe cine cauți, d-le ?

— Pe d-l Urechiă, este aci ? înginaî.

— Da, e ocupat în biouroul d-sale ; dorești să te anunț ?

— Dacă ești așa de bun.

— Te rog, cum te numești, ca să te pot anunța ?

— Vulcan.

Omul de serviciu, care fusese atât de amabil cu mine, mă anunță și la auzul numelui de Vulcan, marele naționalist zîmbi, apoi înainte de a eși servitorul, îl opri un moment și-l întrebă :

— E singur, sau mai e vre-un domn cu d-l Vulcan ?

— Da, e singur, d-le, și pare foarte abătut bietul băiat.

— Cum băiat, exclamă Urechiă !

— Da, e un băiat, care să aibă cel mult 15 ani.

— N'ai fi băgat de seamă bine, omule ; d-l Vulcan e colegul meu și mi se pare că eu nu sunt de 15 ani.

Protectorul meu crezuse că vine să-l viziteze d-l Iosif Vulcan, membru al Academiei Române și directorul fondator al revistei beletristice «Familia» din Oradea-mare ; de aceia devenise nerăbdător să afle cine era acel Vulcan de 15 ani pe care îl anunțase omul de serviciu.

— Poatește-i mautru, ...

Servitorul se apropie de mine, care așteptam îngrijorat și-mi zise :

— Poștește, d-le, urmează-mă în partea asta.

Și-l urmași timid în partea dosnică a locuinței, intrași pe o ușe, coborâși câte-va trepte, intrași pe o altă ușe și mă găsiși față în față cu marele bărbat, la vederea căruia rămăsei în estas și-mi venea să isbuenesc de bucurie: ah, iată Urechiă al nostru cel luminat și înțelept.

Dinsul își potrivi ochelarii și mă examină de sus pînă jos. Eū făcui o mișcare din cap și înclinînd puțin corpul, îl salutași respectos.

— A... d-ta ești un alt Vulcan, nu erași acela la care mă așteptam.

Un fior simțiși că mă străbate prin oase; mă gîndiși că poate nici că va mai voi să-mi asculte păsul. Mă așteptam să facă semn omului de serviciu, să mă poștească afară, că l'am întrerupt de la ocupațiune.

Urechiă aproape nu se vedea, căci împrejurul mesei unde stetea, pe fotoliul său, se aflași sute de volume, unele deschise, altele cu paginile îndoite; apoi sute de manuscripte așezate în cartoane cu legături la o lature; peretele de asemenea era ticsit de dosare-manuscripte.

Eū steteam în picioare între speranță și îndoială, cînd îl auziși:

— Șezi, te rog; apoi: cine ești d-ta și ce nevoie te aduce la mine?

Eū nu îndrăzniși să șed, ci tot din picioare:
Vin din Macedonia.

Urechiă păru electrizat la auzul acestui nume; se sculă în picioare și de astă dată venind foarte aproape de mine, urmă :

Eu stăteam în picioare între speranță și îndoielă, când îl auzii :
„Sed te rog; apoi : cine ești d-ta și ce nevoie te aduce la mine ?”

Din Macedonia ai zis ? Cum ? Sunt și pe acolo Vulcani ?

— Da, d-le Urechiă, de acolo vin.

Ești de neam de acolo ? Cînd ai venit ? Cum se poate ?

— Da, sunt din Macedonia și astă-zî chiar am venit. Sunt 8 zile de cînd am plecat din Bitolia.

Bătrînul luă un scaun, se așeză lîngă mine, mă făcu să șed și eū și examinîndu-mă din nou cu atenție, părea transfigurat de bucurie, o bucurie cum n'am putut-o observa în ochii nimănuî.

Cum se poate, zise pentru sine, apoi adresându-se mie :

-- Dar d-ta vorbești mai bine de cît mine romînește, cum se poate ?

În pronunțarea mea corectă simțeam că-și vede intrupat visul lui de aur : de a ști pe aromîniî seî evoluționând în limba lor, acolo unde mă găseam eū, care copilărisem în țară, fără să o știe dînsul ; de aceea îmi luaî seama să nu-î dîsmint prima ilusie.

— Și sunt mulți acolo cari vorbesc ca d-ta așa de bine romînește ?

— Toți eleviî din gimnaziū, d-le Urechiă, în cari e înrădăcinată, cu laptele care l'aū supt de la maica lor, dragostea de limba maternă, vorbesc cu multă mîndrie limba cultă a țării-mume.

Observai cum o lacrimă străluci în colțul

genelor sale; apoi păru că o îndoială îl cuprinsese și vru să se convingă de adevăr.

Se gândi să nu fie indus în eroare de vre un îndrezeț care se dă în fața lui de macedonean, spre a'i exploata sentimentul ce-l avea pentru aromîni, de aceea îl auzii:

— *Atunți, haid să sburim niheam ca di la noi!*

— *Să sburim, d-le Urechiă, ca și dialectul a nostru nu-î ti arucare, aflînda-luî omul mulle mușitefi și nă le-a lăsară străușli.*

— *Ah, și mușat griși bre gionc, și-ni bănezî!**) esclamă Urechiă și convins că nu eram un înșelător, mă sărută pe frunte și cu batista își șterse lacrimile cari 'i inundară ochii

— Eî, acum spune-mi ce motiv te aduce la mine?

— Fiînd orfan și lipsit de mijloace, d-le Urechiă, am venit în țară să dau examen de bursă. Directorul meu Corvin mi-a dat o scrisoare de recomandatie către d-voastră.

Am scos scrisoarea din buzunar și i-o presentai. Urechiă o ceti cu lăcomie și în cursul cetirei zîmbi de mai multe ori. Corvin mă recomanda ca pe un băiat silitor la învățatură și făcea apel la sentimentele lui să mă protejeze să nu rămîn fără rost. Dînsul părea că e geniul meu cel bun, cacî mă scutea de partea cea mai delicată și anume: nu-î făcea cunoscut că eu mai fusesem în țară, lucru

* Urechiă cunoștea dialectul macedo-romin.

care m'ar fi pus în mare încurcătură și m'ar fi scos de mincinos, de oare-ce eu afirmasem că atunci sosisem în țară și cum am spus, îmi luasem seama să trec în fața acestui minunat apostol drept exemplu de progres, cu care mine-poimîne avea să trîmbițeze în lumea latină că aromîniî seî s'aũ deșteptat mai curînd de cum s'ar fi așteptat el.

Entusiasmat dar de prezența mea, plus recomandafia directorului meũ, luã o carte de vizitã și scrise nervos pe amîndouã pãrțile, aruncã nisip peste rîndurî, puse cartea de vizitã în plic, scrise adresa, chemã omul de serviciũ și-î zise :

Sã mergî repede la ministerul cultelor și sã dai acest plic odãiașului sã-l înmineze d-luî ministru și sã așteptî rãspuns, apoi vei veni repede.

D-l Vulcan va aștepta aci pînã vei veni cu rãspunsul.

Omul de serviciũ a plecat și cam peste o orã aducea rãspunsul, tot într'o carte de vizitã, al d-luî ministru al instrucțiunii publice, actualul președinte al consiliului de miniștri, d-l D. Sturdza, care 'i rãspundea cã regretã de a nu-î putea satisface cererea, «de oare-ce în acest an — scria d-l Sturdza — e o aglomerație ne mai pomenitã prin liceele Capitalei, în-cît n'aũ mai rãmas locurî nici pentru externi.»

Urechiã, la cetirea rîndurilor suspinã, dar nu se descurajã. Imî zise :

— Pentru moment vei învăța la ori ce școală, nu este așa că ești hotărît ?

— Da, d-le Urechiă, numai învățătură să fie, și chinezească fie.

— Sunt încântat că te văd hotărît ; pentru anul viitor am eū grije să te așez unde doarec.

Și se apucă să scrie lui Barbu Constantinescu, directorul școalei de învățători Carol I din București.

Răspunsul regretatului Barbu încintase pe Urechiă, care mi-a citit emoționat rîndurile următoare :

Stimate d-le Urechiă,

Cu multă plăcere am luat act de recomandajia ce mi-ați adresat în pricinăa tîndrului macedonean și că comităc vă arca lor în școala noastră pentru acel tînar. Cu timpul arca speranța a ne mîndri că am putut da arminilor un apostol luminat, pătruns de misiunea sa.

Vă rog dar, a ne trimite pe candidatul d-voastre, spre a-l înscrie în tabloul aspiranților de burșă al căror examen ca arca lor peștr opt zile.

Primiți etc.

București, 17 August 1886.

Barbu Constantinescu

— Ești mulțumit ? mă întrebă Urechiă surizînd.

Eū, atins de bunătatea lui și de grija părintească ce mi-o purta, cu greū am răspuns :

— Da, d-le Urechiă, vă voiū rămîne pentru tot-d'auna recunoscător și nu voiū putea uita

aceia ce ați făcut pentru mine; acum chiar pot să merg să mă presint?

Cum să nu! mergi de te înscrie și după ce vei obține rezultatul examenului, să vii să-mi comunici și mie.

Apoi mi-a strîns mîna călduros, urîndu-mi succes și nu i-a fost greu să mă petreacă pînă la poartă, întrerupînd ocupațiunea timp de trei ore aproape, cît a stat cu mine de vorbă și s'a îngrijit să-mi asigure viitorul.

Adînc emoționat, am părăsit pe Urechia și de aci încolo, odată cu cunoștința sa, mi se părea că D-zeu m'a dat în primirea unui mesager al său, în care vedeam tot drumul viitorului meu neted. Pe lîngă credința ce o aveam în mine, acum simțiam un îndoit curagiū de a lupta cu nevoile și tot curagiul îmi provenea de la apostolul neamului nostru, căruia îi făcusem cunoștința.

Directorul școlii normale din București m'a primit cu multă bună-voință și după ce m'a înscris în tabloū, mi-a arătat programul la care urma să fiū ascultat.

Fiind preparat în de-ajuns, nu mă prea îngrijoraū materiile, ci cele opt zile pînă la sosirea examenului, ca să mă văd și eū odată elev-bursier în toată regula. Am mulțumit dar directorului și m'am dus la gazda mea Mihail Cotlaru, din calea Rahovei, în apropiere de școală, să maī răsfoesc cărțile. Trecuse o săptămînă din ziua cînd începusem a mă prepara.

Era Duminică și ea să mai respire o nouă atmosferă, mă hotărîi să merg mai întîi să văd Ateneul, apoi de aci să mă îndrept spre Băneșa.

VIII. Unchiul Toma

Dar cînd voiam să intru în grădina Episcopiei, o voce cunoscută mă strigă de la o masă din dreptul cofetăriei Rădulescu:

— Petru, Petru, ce cauți tu pe aci?

Intorsei capul și ce-mi văzură ochii!

Pe unchiu Toma de la Menți, care se afla în societatea mai multor notabili craioveni, între cari și d-l Alexianu, fost președinte al tribunalului și un eminent avocat.

Mă apropiai de unchiu Toma.

— Cum? Tu ești mă?! mă întrebă el mirat.

— Da, eū sunt, nene Toma.

— Și eu ce ocazie te găsești pe aci?

— Dacă ești bun — i-am șoptit la ureche, poftim puțin la o parte să-ți spuī cu ce împrejurare mă aflu în București.

Unchiu Toma se sculă de lingă prietenii și se așeză pe un scaun la o masă vecină, poftindu-mă să iaū loc și eū lingă d-sa, unde în cîte-va cuvinte i-am descris toată istoria mea de la plecarea din Menți, cum am urmat la liceul din Bitolia, cum am venit la Urechiă, cum m'a aranjat la școala Carol I și în fine l'am pus în curent cu noile mele aspirațiuni.

— Cu alte cuvinte, n'ai primi să vii înapoi la moșie nici cu o mie de lei pe lună.

— Nici cu un milion !

— Bravo băiat, așa te vrea; dar un lucru nu mă prea aranjază pe mine.

— Care ? am întrebat.

Întorsei capul și ce-mi vizură ochii !

Eū voi să înveți la liceū și de aci la facultate; ca un simplu învățător, aceasta nu mă mulțumește de loc.

Am tăcut, ne gășind să-i dau un răspuns hotărît.

Unchiului Toma 'i mersese trebile minunat în ultimii timpî. El era în perspectivă să devie milionar de cînd convenise să procure C. F. R. vre-o 500 mii traverse.

M'a luat de mîină și apropiindu-mă de d-l Alexianu, mă recomandă tuturor:

— D-l Vulcan, un viitor student, consîngean al meu și un tînăr de talent.

D-l Alexianu și cei-l'alți craioveni îmi strîseră mîna cu căldură și așezîndu-mă și eū pe un scaun, se încinse discuțiunea asupra trecutului, prezentului și viitorului meu. Unchiu Toma vorbea de mine cu entusiasm. D-nii ascultaū din gura mea împrejurările prin cari trecusem — în cari împrejurări — «Ūcigașul din Castel», cunoscut de unchiu Toma, cum și «Venus nudă», un desen lucrat de mine, despre care am uitat să menționez la timp, făcură pe unchiu Toma să proorocească minunății pe seama viitorului meu și să repete de vre-o cîte-va orî: cum îl vedeți, e plin de talent.

În urma acestor constatări la fața locului, conchiseră cu toți că urmează să fiū înscris la liceul Carol I din Craiova, că e păcat să mă perd și să rămîn un simplu învățător de țară.

Eû îi ascultam cum discutaû pe seama mea și n'aveam curagiû de loc să mă pronunț, căci ziua ce urma trebuia să dau examen de bursă. Dar discuțiunea ajunsese la partea cea mai delicată și anume : la mijloacele materiale. Hic opus est !

D-l Alexianu și unchiu Toma își șoptiră ceva la ureche. Ei hotărau tocmăi asupra mijloacelor.

Unchiu Toma ținea cu ori-ce preț să fiû în apropierea lui, căci el luase păduri în exploatare în județul Gorj și la Craiova avea zilnic afaceri. D-l Alexianu opiniase să fiû înseris la liceul Carol I și se angaja să-mi găsească loc în casa unui coleg magistrat, unde voiû medita copiîi colegului său și ast-fel voiû avea gratuit casă și masă.

În privința vestmintelor și cărților se hotărîră să mi le procure amîndoi în mod succesiv : unul la Paști, cel-l'alt la Crăciun. Măsurile acestea fură luate în mai puțin timp de o oră, în urma cărora se întoarseră spre mine :

— Uite ce Petre : ai să mergi chiar acum la d-l director Constantinescu, apoi la d-l Urechia, să le mulțumești pentru buna-voință ce aû avut de a-ți da sprijinul d-lor și pe urmă să-ți iaî cufărul de la gazdă și să pornești la Craiova, să te înscrii la liceu. Uite, eû îți dau cîte-va rînduri către Arghir al

nostru care ține hotelul Național, unde vei trage și vei aștepta sosirea mea.

Dar... vrusei să continuu, însă n'am putut.

Oamenii aceștia îmi schimbară cu desăvârșire rostul ce cu atita trudă mi-l preparase Urechiă.

— Cum dar? și unchiu Toma scoase port-moneul din buzunar, din care luă trei hîrtii de cîte 20 lei, le îndoii în patru, mi le înmină și-mi zise:

— Credeai că o să te trimit așa?

Eu mă codii de a primi banii, însă cînd auzii pe Alexianu:

Nu e nevoie să stai un minut pe gînduri, avem noi grije de d-ta; îmi pusei hîrțiile în buzunar, le mulțumii, salutai și în mai puțin de 20 minute, mă găseam în cancelaria d-lui director.

— Ai fost un hăiat norocos, zise el, după ce-î comunicai noua mea hotărîre, apoi urmă:

— Să nu-ți pară rău de loc, dacă zici că ai găsit doi protectori avuți, cari nu-ți doresc de-cît binele. Mergî cu bine și D-zeu să-ți ajute, să ajungi folositor neamului românesc. Apropo! făcu dînsul. La Craiova vei avea ca director pe fratele meu, profesor de matematică. Mai stăi o clipă, să-ți scriu cîte-va rînduri, să te recomand și eu la rîndul meu, eum mi te-a recomandat d-l Urechiă.

Nu mai știam ce să zic de bună-voința ce o întîmpinam din partea omului acesta.

— Cu nimic nu voiŭ fi în stare să vă resplătesc binele ce-mi faceți, d-le director.

— Mă rog, mă rog, grăi dînsul, sfirșind serisoarea, pe care o luaî ca pe un talisman căci ea îmi era facla în drumul pe care pornisem.

Plecînd de aci, două gînduri mă frămîntau: să merg sau să nu merg la Urechiă... Nu știu cum, o sfială mă cuprinse și în loc să mă opresc în strada Brezoiann, am lăsat birjarul să ajungă mai repede la gară. În tot drumul călătoriei mele pînă la Craiova, nu făcui alta de-cît să mă gîndesc la bine-făcătorul meu: ce va zice el de mine cînd va afla că n'am rămas acolo, unde m'a așezat și că nu m'am dus să-î comunic, cel puțin, noua mea hotărîre.

Voiŭ arăta la timp ce-a zis Urechiă cînd ne-am întîlnit după opt ani de zile din ziua cînd îi făcusem cunoștința.

1. In liceu

Adoua zi, pe la orele 10 a. m. mă găseam în fața directorului liceului Carol I din Craiova, reputatul matematic al Olteniei, decedat acum câțiva ani.

După ce ceti rîndurile scrise de fratele său, zîmbetul lui duios fu pentru mine avant-garda simpatiei sale ce mi-o acorda.

— Frate-meu îmi scrie foarte frumos despre d-ta și-mi arată că i-ai fost recomandat de d-l Urechia și acest distins bărbat știe pe cine recomandă. Te înscriu cu deosebită plăcere în liceul nostru și vom fi mîndri de a te prenumăra printre elevii noștri: te rog tot de odată să lași atestatul d-tale în archiva liceului nostru ca o amintire, care să pomenească posterității că printre generațiile epocii noastre a eșit și un elev de origină macedoneană.

Uite și programul cărților. Acum te poți duce să te mai plimbî prin oraș, să faci cunoștință cu elevii noștri, cari îți vor ținea loc

de rude, iar noi profesorii îți vom fi ca și părinți.

Cuvintele noului meu director fură ca un balsam pe inima mea. Ele avură darul de a mă face să cred că e un lipsitul de mîngiere părintească, e un care rătăcisem atîta vreme în căutarea luminei, mi-am găsit în sfîrșit familia dorită, care să mă înțeleagă și să nu mă rețină în cătușele întunecului.

Îi mulțumii și după ce salutaî, m'am retras pentru a mă face cunoscut lui Arghir hotelierului și a-i da să citească scrisoarea lui unchiu Toma Buraco, căci e un plecasem de la hotel prea de dimineață cu grija înscrierii și nu dedesem încă ochii cu d-sa.

Incepusem să urmez regulat cursurile.

Trecuse trei săptămîni și e un tot la hotel și sedeam în așteptarea unchiului Toma.

Însfîrșit d-sa a sosit împreună cu d-l Alexianu și după ce le povestiî cum am fost primit de bine de d-l director și le arătaî că urmez regulat cursurile, d-l Alexianu îmi zise să merg a doua zi la d-sa acasă, cînd îmi va destina locuința, unde urmează să mă așez pe viitor.

II. La D-l avocat Dragu

La ora determinată m'am dus la d-nu Alexianu, care îmi dete o scrisoare, spuindu-mă să mă presint la d-l avocat Dragu, unde mă și ființaî la ora șapte seara.

D-l Dragu avea doi copilași între șapte și nouă ani și o d-șoară care era internă la pensionul «Mărăcinescu».

A, d-ta ești băiatul despre care mi-a vorbit colegul meu Alexianu ?

Și mă măsură de sus pînă jos cu o mîndrie suverană, pe cînd eă observai că strîmbă din nas : semn că nu-î conveneam.

Eram în al 15-lea an și mustața începuse a-mi miji ; pe lingă aceasta fiind bine făcut, cine nu-mi cunoștea vîrsta, mi-ar fi dat cel puțin 18 ani, (căci bebele ușor te 'mbătrînesc) și aceasta nu-î venea la socoteală gelosului avocat, care probabil se gîndea să nu devin — Doamne ferește, «*prietenul casei*», lucru ce nici că-mi trăsnea mie prin minte, pe vremea aceia asemenea drăcii.

Veni și doamna, o tînără brunetă și frumoasă pentru vîrsta ei, asupra căreia nu îndrăsnii să-mi arunc privirea de-cît odată, cam din fugă, căci de ași mai fi privit-o pentru a doua oară, cine știe ce întorsătură lua afacerea mea.

Dinsa mă găsi foarte simpatic și tocmai potrivit pentru a-î supraveghia și medita copiii.

— Dumnealui e băiatul despre care ne-a vorbit erî d-l Alexianu, Dragule ?

— Hm... da, murmură el, posomorîndu-se că se amesteca și dinsa în vorbă și cum nu dorea să-î cunosc părerile ce are despre mine, trecu în salon, unde îl urmă și doamna, după

ce mi-aruncă o privire plină de milă și compătimire.

Acolo — auzii o discuțiune aprinsă în franțuzește, el susținând că sunt cel puțin de 20 de ani, că n'are ce face cu mine, de oare-ce se aștepta să am cel mult 14 ani, pe cînd dînsa 'i răspundea :

— *Mais non cheri ! Régarde le pauvre enfant, il n'a pas l'existence, il est sans famille...*

— Nu se poate, nu se poate, lasă-mă în pace cu mila ta, sfîrși d-l Dragu și veni la mine, care așteptam în sală.

— Uite ce băete : mie-mi trebuie un om care să mă servească. Bună-oară : să meargă cu coșul în piață, să pue și să ridice masa, să-mi scuture hainele, să-mi lustruiască ghetetele mele, ale cucoanei și ale copiilor, să măture prin camere, să șteargă pe jos, să ude florile din grădină, să dea ajutor la bucătărie și multe altele, pe cari d-ta nu o să le poți face.

— Fac totul, d-le, numai să mi se acorde timpul necesar școalei ; mă voiî scula de noapte și după ce voiî isprăvi serviciul, voiî pleca la liceu.

Advocatul iar strîmbă din nas, dar de data asta încruntă și sprîncenile. Răspunsul meu îl desarmase pentru moment, dar nu se lăsă.

— Dragule, fă o încercare ; dacă vedem că va putea băiatul să te servească întocmai și să-și vadă și de școală, de ce nu l'ai opri ? interveni doamna.

Însă soțul ei nu i-a răspuns, ci cu fața întoarsă spre mine, păru rezolut :

Bine, băte, voiți vorbi eu cu d-l Alexianu și în urmă vom vedea.

Acestui vom vedea părea că-i urmează a nu ne mai vedea...

— Face totul, d-le, numai să mi se acorde timpul necesar șenei : mă voi înscula de noapte și după ce voi înșiră serviciul, voi pleca la liceu.

Eû, văzînd că n'are voe bună de a mă opri și spre a m-l plictisi cu insistențele mele, am salutat respectuos și m'am retras.

A doua seară, cînd m'am dus la d-l Alexianu să-i spun ce am pătît și să aflu rezultatul convorbirei lor, mă întîmpină zicînd :

Inchipsește-ți Petrule dragă, avocatul nostru era gelos de tine să nu te îndrăgească cucoana lui.

Am roșit și mi se părea că odaia se învîrtește cu mine. Nu m'ași mai fi dus înapoi la avocat pentru nimic în lume.

Dar să nu te îngrijești de loc, continuă d-l Alexianu, că am nimerit o casă cu mult mai bună ca a dumnealui, unde ai să trăiești ca la părinții tăi. Văzînd că pe Dragu nu-l pot scoate din «idei», m'am adresat d-nului Leonard, care m'a rugat să te trimit imediat, căci are mare nevoie de un băiat ca tine.

Ultimele lui cuvînte mă făcură să-mi vin în fire. A doua zi eram instalat la d-l Leonard, amic bun al d-lui Alexianu.

III. La D-l Leonard

D-l Leonard avea șase copii și mărunți între patru și doi-spre-zece ani. Adică așa mergea *progresia aritmetică* a vârstei copiilor : Richard-nebunul, de 12 ani ; după el venea Mircea-ipocritul, de zece ani ; apoi Dodu-prostul, de opt ani ; Costică-înțeleptul, de șapte

ani : Tache-bătăiosul, de șase ani și în fine Mitică-îndrăcitul de patru ani și cel mai piperat vorba Anicăi jupîneasă în casă.

Fie-care din copii avea cîte o poreclă, după cum am văzut, care se potrivea de minune cu natura fie-cărui, căci porecla dată era urmarea unui studiu psihologic, studiu făcut de jupîneasă Anica, doica lor, care se văeta într'una că au îmbătrînit-o fără vreme, căci numai ea gustase amarul cu ei pînă în fundul paharului ; de aceea la vederea mea, dînsa ștergînd geamurile de praf, strigă : e de ne-suferit cu copiii ăștia, d-le profesor....*

În casa d-lui Leonard am dat de un sgomot care nu se astîmpăra de cît vre-o oră două în timpul nopții, încolo zarvă mare.

Pînă să astîmpere pe unu jupîneasă Anica, se pomenea în cea-l'altă parte cu altul : măă... filea-l al dacului să fi... de ce mă bați ?

Apoi : mamăă... m'a lovit Dodu... și cînd Anica îl sorcovea cu vre-un pumn îndesat să se astîmpere, atunci Dodu era în stare să înalțe tavanul cu țipetele lui, cari transforma casa într'o havră ovreiască.

Dar acestea nu erau nimic pe lîngă isprăvile lui Richard.

Nu trecuse o săptămînă de la instalarea mea aci și familia Leonard avea mare sindrofie în seara ce o voiu schița în fugă.

Multe doamne și mulți domni fusese poftiți și înainte de masă se plimbaū la braț prin

lungile coridoare, doamna unuia cu domnul celei-l'alte, ori cu vre-un burlac setos de iubirea tuturoră... numai de s'ar fi putut...

Ast-fel, o tinără în floare, de curînd măritată, se lăsa molatec pe brațele unui tinăr spileuit, care o conducea palpîtîndu-i inima, vorbindu-și amîndoi în șoapte și avînd aerul de a se feri de privirile celor-l'alți.

Dinsul îi spunea la ureche că e cea mai frumoasă, că e regina sindrofiei; ea zîmbea platonie și-i strîngea mai vîrtos brațul; poate că l'ar fi uimit cu iubirea ei înflăcărată, însă se jena să nu atragă atențiunea celor-l'alți, între cari se petrecea aceeaș piesă, diferind doar măștile.

Spileuitul nu-și slăbea o clipă mustața; la fie-care schimbare de priviri cu o mină și-o răsucea.

Amîndoi erau transportați și mintea lor sbura prin locuri singuratice; părea că visează deștepți.

- Ce frumos ar fi — i-a șoptit el.

Dînsa plecase ochii în jos cu pudoare, dar tocmai atunci se oprise în fața lor nenea Rosescu, un domn cărunt cu favoriții albi, trezindu-i din visare...

— Scumpă Olgă, dar nu vezi dragă că nici o damă n'a mai rămas prin coridor? Haidem în salon puile, unde mi te așteaptă o lume...

Olga se întunecă de minie și măsurîndu-l

cu ochii ei în cari schinteia focul urei în acel moment, îi răspunse scurt :

- Ce anost ești !

Apoi desprinzându-se cu multă părere de rău de la brațul tinărului, nu uită ca înainte de a-l părăsi, să-l înfășoare într'o privire caldă promițătoare de fericiri viitoare și prinzându-și trena rochiei albe între degete, făcu un pas înainte, întorcînd capul cu dispreț spre nenea Rosescu, care rămase tabloû față de purtarea necuviincioasă a Olgăi, căreia îi erta totul... fiind încă abia o copilă sburdalnică .

E vorba nenea Rosescu era prea fericitul soț al Olgăi (?)

În salon, damele discutaû în timpul acesta de prețul *rochiei superbe* cu care se presintă Olga Rosescu. Cu venirea dinseî printre prietene discuțiunea, prin succesiune de idei, se învîrte împrejurul unui amor de senzație — dar cum Olga se juca cu Julieta — atențiunea tuturor se concentră asupra *frumuseii Juliete* o cățelușe *de rasă*, cît un ariciû de mare, albă, tunsă de la jumătate, cu moț în coadă și cu panglicî, împodobită ca o mirésă.

Dobitocul prinzînd de veste că e admirat cu exaltațiune, se uită vioi la toate, lătră, dete din coadă, schinci și făcu slujî.

O doamnă se repezi la ea, o luă în brațe, o strînse la pept rîzînd cu mult haz și pupînd-o în bot cu o dragoste de mamă... ca

una care nu avea copii și-i plăcea mult societatea câteilor de rasă.

Julietta trecea din mină în mină, primind nesfârșite sărutări și toate suspinau că de ce n'aū și ele un juvaer ca Julieta.

Una spunea că ar da «un milion» pe un așa «*inger de cîine*».

În sfîrșit, își făcu aparițiunea și Mimi, pisica d-nei Leonard, care văzîndu-se, pe semne neglijată din cauza Julietei, întinse lăbuța cu finețe pisicească și hârși cu ea în ochii Julietei, ce începu a schelălăi de atîta durere în-cît determină leșinul mai multor doamne sentimentale. Pe cea cu «milionul» o găsi damblaua.

În camera de alături se aflaū domniū, unde discutaū politică; unii de principii conservatoare, făceaū haz de căderea guvernului Brătianu, alții, din contra fiind liberali pur saug combăteaū cu înverșunare pe cei dintii.

Se încinse o discuțiune aprinsă între d-l Leonard, conservator și d-l Rosescu, liberal înfocat. Acesta din urmă se înfurie și dete cu tifla, uitînd regulele buneii cuviințe, că aci era la sindrofie și nu la întrunire.

Se făcu sgomot. Doamnele curioase aler gară în camera lor și văzîndu-și bărbații în culmea furiei, s'aū apropiat de ei ca niște Sabine stabilînd pace și iubire în inimă. Olga, profitînd de un moment de zăpăceală, să lăsase leșinată în brațele drăguțului ei la scena «înfiorătoare» dintre d-l Rosescu și Leonard.

Pe cînd sus se petreceau cele descrise, de jos venea un sgomot infernal, ale cărui motive merită atențiunea noastră.

Mă găseam în meditație cu copiii și pe cînd mă înceream să fac la tablă formarea timpurilor în latinește, Richard în loc să dea atenție la ceia ce explicam, găsi de cuviință să lipească de gura sticlei de lampă o hîrtie udă cu scuipat și prin acest fenomen intrerupîndu-se comunicația oxigenului cu flacăra lămpii, se auzi în clipă un țaaac și sticla improșcînd cioburile ca un explosibil, pe mine mă mirui la mir, pe Dodu îl ajunsese un ciob în virful nasului, pe Mircea la sprinceană și pe Tache la buză.

Atunci revolta durerii isbucni într'un plîns unanim: toți plîngeau pe întrecute, numai Richard rîdea să se tăvălească și n'avea tovarăș de întrecere.

D-l și d-na Leonard erau deprinși cu sgomotul de jos, de aceia fără să se mai neli-niștească de ceva, contribuind prin prezența lor chiar la liniștea invitaților.

«Copii fac sgomot jos, nu e nimica, nu e nimica; preparatorul e cu ei...» explica d-na Leonard.

În salon o d-șoară esecuta «perfect» din piano *L'orage* de Weber, care concorda minunat cu uraganul ridicat în meditație.

Sindrofiștii își continuară petrecerea, copiii

trecură la culcare, iar cîm mă îndreptai în camera noastră din curte, adică a mea și a lui Costache, feciorul de masă.

11. Costache

Aprinsei lampa să mă pregătesc de somn: dar ce-mi văzură ochii: scoarțele cărților mele de studiu și caetele înnotaui în cernela violetă. Mă dedei lîngă pat și vrusei să mă așez, dar simții ceva tare. Pipăii cu mîna. Ce comedie mai e și asta! Patul era căptușit de-asupra cearșafului cu cărămizii din curte.

Înțelegi numai de-cît că și năsdrăvănia asta era opera lui Richard. De aceea mi-a lipsit el o jumătate de oră din meditație... m'am gîndit.

Imi dete de muncă și de astă-dată vre-uu sfert de oră, să svînt cerneala de pe scoarțele cărților și să car cărămizile afară.

Abia mă așezasem în pat și închisesem pleoapele, cînd iată și Costache își făcu aparițiunea în cameră, tăcut și veșnic visător.

Costache era feciorul de masă în vîrstă de 22 ani, în epoca aceea cînd un tînăr iubește cu tot focul tinereței sale. Se purta elegant, în jachetă neagră sau în frac în zile mari. Tot-d'auna era parfumat cu eliotrop blanc, pomadat, cu mustăcioara briliantată, cu peptenătura împărțită în două în creștetul capului și cu fresa colțurată pe frunte.

Era un băiat inofensiv, căruiia îi plăcea mult să viseze în solitudine, de aceea îndată ce se vedea liber de serviciul său, se închidea în camera noastră și pe când credea că e dorm, dumnealui se pregătea să officieze cultul zeului poeziei în cel mai desăvârșit mister.

Aprindea candela de la iconiță, făcea de zeci de ori crucea și murmură printre buze rugăciunea lui tipică: "Tu, Doamne, care luminezi pe toate, luminează-mă și pe mine să creez o poezie așa cum o simt în tinărul meu pept, pe care rîvnese să o dedic îngerului meu Porfirița, să-i încălzească inimioara. Am speranță Doamne, că nu mă vei lăsa să rătăcesc mult și că mă vei inspira cu duhul tău sfânt, așa precum ai inspirat pe David și pe profeți".

Apoi ținînd într-o mîină creionul, iar pe cea-laltă rezimîndu-și fruntea, începea să scrie, oprindu-se pe alocurea cîte-va minute, ștergînd ce i se părea lui că nu e bine și iarăș pornindu-se pînă cînd isprăvia hîrtia, fără însă să mai sfirșească izvorul inspirațiunii.

Costache își tipăria poeziile în foi volante cu condițiune ca tipograful să dispue de a-i auri titlul și semnătura, alte ori întreaga poezie, căci așa i se părea lui că e mult mai frumoasă și demnă de Porfirița.

În seara aceea îl chinuise rău rima *copilă* și murmură sacadat: zambilă, bilă... bilă de bileart, nu merge... silă, filă... chilă, milă,

drilă, grilă, vilă, pilă, șindrilă, da, e bună, ia să'ncere :

Ah, iubitu' rapit!

Cînd te privește de la fereastră

De sub acoperișul casei mele de șindrilă.

La Costache totul era rima. În ce privește măsura versului, aceasta cum se nimerea : unele versuri din aceeași strofă nășteau de opt, altele 15 și chiar de 25 picioare, care întreceau cea mai chilometrică prosă. Toată sbuciumarea lui era să prindă ideea și să nu-i scape rima, iar cînd se vedea stăpîn pe aceste două, era poet.

Pentru poeziile sale tipărite în foi volante și aurite, Costache cheltuia cel mai puțin 30 lei pe lună din cei 70 ce-i avea ca fecior de masă. Unele purtau semnătura lui proprie, altele sub pseudonimul : Amor. Din toate acestea formase un album cu dedicația : «Angelului meu divin».

D-șoarei Porfirița C-nescu în semn de iubire de la sclavul vieții sale».

Se ferise tot-d'auna să-mi arate această comoară a inimei lui înfrigurată de dragoste.

Însă într'una din zile a uitat albumul sub căpățiiu și eu putui gusta deliciul conținutului. În tot cuprinsul albumului alfa și omega era ea. Porfirița avea mai multe nume și potopul acela de adjective o apărau de muște cînd dormea, o mîngîia în vis și'n tot locul : «regină

frumoasă, prințesă grațioasă, flăcău scumpă, crăiasă mindră, abundați mai în fie-care strofă.

În fine, ce vreți o dragoste demnă de locuitorii Parnasului care lăsa, negreșit, cu mult în urmă pe aceia a Olgăi cu tinărul spicuit.

Modul cum corespundea Costache cu Porfirița, era foarte simplu: printre grilajul de fer care împrejmuia curțile, căci mama Porfiriței o proprietăreasă pașoptistă, locuia la spatele caselor d-lui Leonard și fereastra camerei Porfiriței răspundea la o distanță oare-care cu fereastra camerei noastre, așa că amoresii mai puteau să-și dea bună dimineața, ori «bonjour» în fie-care zi printr'un gest din cap, urmat de un zîmbet, bine înțeles.

Dragostea aceasta plină de interes pentru cei ce se ocupă cu psihologia acestui sentiment, merită atențiune și în consecință sacrificarea unei pagini din aceste «Icoane».

De multe ori mi se întâmpla să am lecții grele și să rămân deștept pînă la unu din noapte.

Costache, care voia să profite de momentul inspirației — la început scotea un carnet și se prefăcea că pregătește contul cheltuelilor de masă pentru a doua zi, dar în realitate șiretul, părăsea repede țifrele și începea a eroi la stihuri și fiind-că voia să nu-i știu secretul, acoperea cu mîna ce scrisese și se uita furiș cu coada ochiului din cînd în cînd la mine.

Un drac de fată pe vremea aceea, Teodora Criveanu, elevă la externat — veni să-mi inspire și mie boala de care suferea Costache și într-o bună dimineață m'am porcovit comițind și eu versuri.

Leecție, ne-lecție... pentru amoraș găsim eu o clipă să mai mîzgălesc hîrtia.

Ceea ce lucram eu însă, nu mai păstram în album ca Costache, ci a doua zi putea și el să cetească în «Opiniunea» ori prin «Vitorul» lui Traian Demetrescu, cum și în «Curierul Olteniei».

Ast-fel într-una din zile căzîndu-i «Opiniunea» în mîină, mă întrebă emoționat:

Ce? de d-ta e poesia asta, d-le Vulcan?

— Da, comit și eu cînd pot, Costache, cite o poezie, i-am răspuns, luînd tonul cuvenit unei împrejurări ce voiam să o presint ca pe o ironie a soartei.

— Că bine mai scrii zău, nu știam că... ți-aș fi dat să vezi și cîte-va încercări de ale mele.

Aceste din urmă cuvinte fură rostite cu oare-care sfială și Costache deveni roșu la față gîndind că voiu cerceta motivul ce l'a făcut să scrie poezie erotică.

— Să mi le dai, mă, să mi le dai. Da de mult scrii?

Aă... cam de vre-o doi ani.

— Ehe, atunci, dacă e vorba așa, tu ești maestru, mă Costache, și eu abia un biet

cirac, măi, căci n'am încă nici două luni de vechime, pe cînd tu doi ani...

Nu mai rîde de mine, zău, făcu Costache rușinos.

Dar din zina aceea el n'a mai avut nici-un secret pentru mine. Mi-a povestit toată istoria sa cu Porfirița într'un stil înflorit și m'a rugat să scriu un roman prin care să zugrăvesc dragostea lui și cum i-am promis că ași începe imediat, dacă aș fi stăpîn pe toate secretele lor, Costache n'a întîrziat a deșerta sacul în care se cuprindea atîtea nopți de iubire, la început de la distanță sub farmecul lunei, apoi deschizîndu-se fereastra ei și Romeo ajutat de un scaun intrînd în camera de noapte a Porfiriței.

Toate acestea și multe alte mărunțișuri cari nu ne interesează să le știm, mi le povestise Costache în interesul romanului din care causă îl auzeam în fie-care zi: e, ai început?

— Da, da, răspundeam eu.

— Imi cetești și mie de seară?

— Cînd va fi gata capitolul, te voi înștiința.

Dar nici pînă azi n'am mai început capitolul iubirei camaradului meu de odae, cu care, de cînd îi emoșteam «secretul», îmi devenise un prieten bun, pot zice.

În basa acestei prietenii 'i destăinuii într'oză necuviințele ce-mi făcea Richard și cum

mă mințise în atâtea rinduri cu privire la lecțiile ce are, din care cauză obținuse note foarte rele la învățatură și la conduită.

Nu știu ce să fac, mă Costache, să arăt d-lui Leonard situațiunea lui Richard ; mie să nu se supere d-na.

Ba, să nu mai taci, să-l încondeezi cum se cade, fir' ar al dracului, că și mie mi-a scos peri albi în cap. D-ta răspunzi de el și în partea asta n'are să se amestece cucoana. Tăcând, nu înțelegi că-ți periclitezi situațiunea? A cui va fi vina de-cît a d-lui preparator care nu s'a priceput să-l mediteze, va zice tot domnia-ei, cînd va rămâne repetent. Ba eū te povățuesc să arăți d-lui Leonard împrejurarea chiar azi la 12 cînd va veni la masă. Cel puțin să știe, să nu rămîi răspunzător la sfirșitul anului și să tragi consecințele.

Cuvintele lui Costache le găsiu la loc și foarte sănătoase. Nu puteam să tănuesc mai mult o stare de lucruri a căror consecințe rele s'ar fi resfrînt asupra mea mai tîrziu.

Convorbirea între mine și Costache avuse loc într'una din diminețile din primele zile ale luni Martie. Mi-am pus în gînd dar, că la sosirea mea de la școală, înainte de ora mesei să mă strecor în biuroul d-lui Leonard și să-i spuī că Richard merge prost cu lecțiile, plus mai are și o conduită de nesuferit în clasă și acasă. In ziua aceea profesorul

de latinește îl scoase la lecție și fiind că n'a putut răspunde la nici o chestiune, l'a grațiat cu un zero cît oul de mierlă.

Cercetai în fond cauza și aflai că Richard, ca să scape de ora meditației ce o făcea cu mine, cu multă silă de obicei, mi-a arătat că avea aceeași lecție de acum trei zile, de oare-ce d-l Faur n'a venit la lecții, în două rînduri consecutive; dar în realitate mă mințise, căci Faur n'a lipsit nici o oră din clasă și Richard avea lecții noi de care el n'avea habar.

Aceste toate i le arătai d-lui Leonard obiectîndu-i la sfîrșit că mă degajez de ori-cé răspundere dacă e vorba de tragere pe sfoară, căci eū n'am timp să alerg în fie-care oră după colegi de-aī lui Richard, să cercetez ce lecție le-a dat profesorul, urmînd că această grijă să o aibă Richard, căci slavă Domnului mergea pe al 14-lea an.

D-l Leonard ascultă cu religiozitate arătările mele despre fiul său și în culmea furiei, trecu în sofragerie, porunci lui Costache să găsească o nuia și chemă pe Richard. Aci în fața d-nei Leonard după ce-ī făcu morala cuvenită sigilînd-o prin cîte-va palme părintești, strigă lui Costache: ia-l în spinare. Costache nu hesită o clipă și-l ridică repede ca pe o traistă și pe cînd Richard chirăia ca din gura șarpelui svîrcolindu-se de durere, d-l Leonard îl croia pe spinare cu așa furie în-cît d-na

leșinase în fața grozavului spectacol. Dinsa, deși se încercase să îl scoată din mină, totuși d-l Leonard de astă-dată n'a lăsat trebile pe voia ei, ci îmbrincind-o, dinsă se agățase de colțul mesei să nu cadă, ast-fel masa răsturnându-se, toate mâncările formaū în amestec nedeslușit printre cioburile de farfurii și covorul multicolor.

— Pentru aceea plătește că, pentru aceea țin că preparator, strigă infuriat d-l Leonard.

— Mi-ai nenorocit copiii, Margo, Margo, sfârși d-sa, luându-și ghiozdanul și plecând la tribunal fără să mai guste ceva.

Dar din ziua aceea n'am mai avut zi senină în casa d-lui Leonard.

D-na îmi căuta din fie-ce pricină și în toate manifestațiunile ei era vindecativă căutînd să-mi facă zile fripte pentru că am îndrăsnit să spuī adevărul. În ultimul timp intrasem în grijă că nu-i clip să mai rămîn mult timp aci și că urma să mă îngrijese de un nou rost. În privința mizeriilor ce suferiam n'a-veam drept a mă plînge nimănui.

Fără voce, era cit pe-aci să desertez din cauza d-nei Leonard, cînd sfîrșitul anului școlar cu bine și pentru Richard, căruia i se dedese note de trecere în vederea influenței de care se bucura d-l Leonard, plus deplasarea familiei la țară, prelungiră agonia mea avisîndu-mă d-l Leonard să însoțesc familia la moșie, unde urmează să mă ocup cu Ri-

chard să se mai fortifice. În speranță că acolo mi se va ameliora soarta, am ascultat pe dl Leonard și am plecat cu Costache într'o gabrioleță la moșie.

I. Zorile

Moșia pe Jii. Pozițiune pitorească, iar la spatele casei pădure seculară. La o bătae de pușcă, în fața vilei, Jiu ca o fișie de argint se scurge lin, umbrit de plopî drepti ca lumina și plute bătrîne pe ambele maluri verzi. În curte sunt și băi sistematice : apoi în grădină roesc pe lingă stupi nenumărate albine.

Afară de Costache, jupineasa Anica, bucatarul și spălătoreasa, familia Leonard mai luase cu sine și pe guvernante și anume : pe Teresa, de origină germană, cu părul rărit în cap și lins pe la tîmple, ținînd restul capului ascuns sub o bonetă neagră și cu gura văduvită de dinți : această guvernantă se ocupa cu educația d-șoarei Leonard și măi preda lecții de germană copiilor ; și pe Amalia o tomnatică vieneză, în vîrstă de 32 ani, din cari 10 avea grije să-i ascundă în tot-d'auna, cu ochii de un verde șters, dar cu formele rotunde, care n'avea altă grije de-cît să meargă cu copiii la plimbare și în-colo să se îmbăeze, să doarmă pină la ora plimbărei și să se îngrase . . .

Dintre toți, eu care căzusem în disgrația d-nei Leonard, eram o cantitate neglijabilă sau un factor comun pe din afară. La oraș mîncam la olaltă cu elevii mei; aci d-na m'a pus la carantină, adică: după ce mînceau toți și stăpîni și slugi, jupîneasa Anica îmi aducea *tuîmul* la masa de sub nucul din curte, ca unui călător străin și aceasta cînd se ajungea, iar cînd nu mai rămînea bucate, dedea și ea din umeri șoptindu-mi: n'a mai rămas nimic zău, d-le Petre: nu știu ce să fac, să spui cucoanei?

Iși făcea datoria sârmana femeie, dar fiind că era vorba de mine, d-na se făcea n'aude, nu vede; ținea, se vede, să mă pedepsească fiind-că am spus adevărul. Nu e nimic, fie... îmi ziceam; n'am venit aci să mă ingraș.

Cu masa mergea cum mergea, dar cu odihna somnului avusesem să întîmpin mare greutate. Servitorii se instalase fie-care în camerele ce mai ocupase în anii trecuți. În corpul caselor mari nu era loc pentru mine.

Dar eu unde mă cule? mi-am zis inspectînd împrejurimile. La o distanță de vre-o 200 metri, în cuprinsul curții, observai un șopron unde se păstra trăsurile, diferite mașini agricole: batoza, treerătoarea, secerătoarea etc.

De-asupra, pe grinzile orizontale de sub acoperiș — visa de vreme încă, poporul de păsări domestice de curte, cari, din mila Domnului și voința d-nei Leonard, era reprezentat

prin toate nuanțele : cocoși, găini, curcani, curci, cițe, iar pe jos rațe de baltă, leșești și în sfârșit în porumbar, sutimi de porumbel. Aci observai un pătușor de lemn mîncat de curi, pe care lincezea o saltea prăfuită și plină de grozuri. Chemai pe jupineasa Anica și o rugai să-mi dea ajutor să curățim patul. Femeia fu dispusă să facă tot ce-i stetea în putință ea să am și eu un loc unde să-mi odihnesc oasele : ba fu bună de-mi așternu și o scoartă de lină, plus îmi oferi și o perină din ale sale — adresînd cîte-va cuvinte piperate la adresa stăpînei sale, care se purta atît de ne-omenos cu mine și nu se îndura să-mi facă de rost, cel puțin pentru dormit, cînd ar fi putut găzdui și 10 inși de-odată.

Toate aũ fost bune pînă aci. Era vară și noaptea, m'am gîndit, voiũ respira aernl cîmpenesc aromat de flori, sub cerul senin diamantat de milioane de stele.

În liniștea asta desăvîrșită mă voiũ ocupa cu studiile mele de clasa III liceală și voiũ ceti din scoartă pînă în scoartă Istoria lui Mihaiũ Viteazul, de Bălcescu, plus Scrisorile lui I. Ghica către Alexandri, în fine poeziile lui Eminescu și alte mărunțișuri literare pe cari mi le procurasem de la colegi cu dare de mînă.

Din seara a doua mă apucasem să cetese Istoria lui Mihaiũ Viteazul. Dar... *oribile dictu!* Pe cînd mă găscam pe la pagina 50, de-odată

m'am pomenit căzînd din grîndă, drept pe umărul meu un curean uriaș, care prigonit de un cocoș, își perdu echilibrul și iată-l tremurînd și bătînd din aripi, cu ghiarele înfipte în mușchii umărului meu.

Luși ... făcui eū îngrozit, în primul moment crezînd în existența vre-mui vampir saū

Pe cînd mă găsesc pe la pagina 50 de-odată m'am pomenit căzînd din grîndă, drept pe umărul meu un curean uriaș, care prigonit de un cocoș, își perdu echilibrul și iată-l tremurînd și bătînd din aripi, cu ghiarele înfipte în mușchii umărului meu.

liliac american - despre care învățasem în istoria naturală că sugerează omenească. Brr... mi se sburlise părul în cap - pînă ce să mă reculeg și să mă conving că e curcanul cel mare reprezentantul păsărilor din curtea vilei d-lui Leonard.

Ușii mai strigai eū, strîmbînd din nas din cauza pișcătorei ce simțeam la mușchi.

Așî... ce stai să vorbești cu bietul curcan, care părea cu tot dinadinsul că dorește să prindă frăție de cruce cu subsemnatul, răspunzînd la nepoliteța mea printr'un *uguuu, ugulin-ugulin!*

Văzînd că nu e chip să mă scap de această simandicoasă pasere, sării în sus, o apucaî cu amîndouă minile și îi făcui vînt în interiorul șopronului.

Și totuși curcanul m'a învățat minte să schimb locul patului; ast-fel, îl tîrîi, cum putui în partea extremă a șopronului, acolo unde nu se găsea nici o grîncă și în consecință eram la adăpostul orî-cărei alte neplăceri.

Tot desgustul meu din suflet din timpul zilei mi-l împăcam noaptea în societatea aleasă a autorilor noștri de seamă despre care am pomenit mai sus. Cu Istoria lui Mihaiu Vi-teazul ajunsese repede la Cîntarea Romî-niei. Acest mărgăritar neprețuit, această poemă în prosă a lui Ruso, dacā nu mă înșel, m'a sugestionat atit de mult, în-cît avu darul de a mă hotărî să părăsesc poezia erotică

celei trebne să amintese că începusem a-mi face cirația în această branșe încă din clasa II-a, cu deosebire în orele de religie, predată de eminentul preot Brănescu, cel cu pălăria) și să-mi încere și cu puterile cu o Cântare. Ast-fel pe calapodul Cântării României torn și cu «Cântarea Macedoniei», o poemă în versuri, în care îmi vărsam focul dragostei de cîmpiile și munții Macedoniei, de orașele și satele ei, despre cari spuneam că în timpul Ioaniților și Asanilor, ducei aromîni, toate înfloreau, iar acum le vedeam în doliu, cîmpiile vestejite, munții pustiiți — și plingeam ruinele unei împărății apuse, blestemînd semi-luna și barbarismul ei. Modul vitreg cum eram privit și socotit de d-na Leonard și de savantele ei guvernante(?) făcea să nasească în mine dorul de o lume mai bună, mai dragă, mai iubitoare, pe care o căutam cu ochii lăcrimători tot în «Cântarea Macedoniei».

Aci îmi făurisem, se înțelege, primele schințerî poetice și tot aci mi le-am transeris pe curat încoronînd sfîrșitul cu poema în chestime.

Zorî e titlul primului meu volumaș de versuri cari au apărut în anul 1887, azi perdut în negura veșniciei ca și «Ucigașul din Castel».

În toamna anului viitor școlar, cetîndu-le colegilor mei de clasă, se entusiasmează și formîndu-se un comitet, colectează o sumă suficientă pentru tipărirea lor.

Ast-fel, m'am pomenit cu unul din colegii mei că-mi cere manuscrisul. Manoil C-nescu era însăreînatul comitetului.

Acesta obținind manuscrisul, a dat fuga împrenmă cu cei șase din comitet, la tipografia Macavei, cu care s'aũ tocmit fără să știũ eũ și după ce s'aũ ajuns la preț și-i deteră arvuna convenită, vine tot Manoil la mine și mă întrebă dacă ași publica vre-odată poeziile acestea, cui le-aș dedica ?

Vouă, am răspuns eũ, la care Manoil adăugă :

Bine te-ai gândit amice, căci află că colegii tăi... aũ luat măsuri să-ți tipărească volumul, și deși m'aũ obligat să fiũ discret totuși știind că vestea mea te va bucura, nu m'am putut abține de a nu ți-o comunica.

Ce am simțit în acel moment, nu mă simt în stare s'o spuĩ prin cuvinte. Zorile dar aũ apărut cu următoarea dedicație :

Colegilor mei de clasa — în semn de iubire și dragă amintire.

P. VULCAN

Craiova, 1887

Nu știũ cum se face că nu mai am nici un exemplar din această carte tipărită în 1000 de exemplare ; ași fi reprodus măcar un cıntec din care ași fi dedus în ce ape mă scãldam, cınd simțirea-mi era virgină, și în peptu-mi nu începuse a băntui încă uragane pustitoare stırnite de demoni răũ făcãtori. Dar...
Sic transit gloria mundi!

Acum să mă mai abat puțin la familia Leonard. Lecțiile cu Richard le făceam la masă de sub umbrarul nenei din curte. De două luni mă aflam la țară și eu nu știam încă împărțirea încăperilor din locuința boerescă. Evita d-na Leonard să dea ochi cu mine, dar și eu nu mai puțin.

Viața aceasta însă îmi devenise nesuferită, din care cauză așteptam momentul plecării în oraș ca ocazul ziuă liberării. Gîndul meu era să nu mai rămîn nici o zi în familia Leonard. Dar unde să mă duc și cum? Erau întrebări la cari-mi răspundeau cu resemnare: mare-i D-zeu.

D-l Leonard, în tot timpul acestor două luni nu șezuse de-cît o săptămînă la țară, avînd ocupațiunile sale la tribunal cu diferite procese. Nu voiam să mă plîng nimănui de modul cum am trăit la țară, dar nici să fiu întreat pentru ce nu voi să mă rămîn în casa d-lui Leonard.

În fine, sosi ziua plecării. După ce aui pornit trăsurile și carele cu bagajele, veni și rîndul nostru: adică al meu și a lui Costache, într'o gabrioletă pe capra căreia îmi așezai culărașul, cam greoi din cauza cărților și cînd am ajuns în dreptul otelului «Național», am rugat pe vizitiu să oprească.

Vizitiul opri, iar Costache mă întrebă mirat:

— Ce faci, d-le Vulcan?

— Nimic: am să las cufărul la nenea Arghir.

Cum așa ?

Foarte bine : n'am avut de ajuns cîte le-am suferit în timp de un an la d-l Leonard ? Că doar n'oiu fi reseumpărat de la turci...

Costache zimbi, apoi zise :

Cum văd că ți-ai pus de gînd să ne părăsești.

Nu te-ai înșelat.

Cantă-ți de treabă bre omule, dar ce va zice boeru ?

Costache nu se îndura să se despartă de mine.

Nu te las, nu te las, zău, haidem acasă : dacă la țară s'a purtat cucoana prost cu d-ta, aici te asigur că nu va îndrăzni, căci cunoști pe d-l Leonard...

Toceai de dînsul îmi pare rău, Costache : că e om bun și luminat ; de aceea du-te tu singur de-o-cam-dată, fără să mai spui d-lui Leonard că mi-am lăsat eufărul la otel și vom vedea... și-apoi nu uita că mai am acolo lucruri cari sunt o garanție pentru tine, că am să mai vin.

Asigurat de promisiunea mea cu greu hotărîi pe Costache să pornească singur acasă.

Despărțindu-mă dar de el, mă îndreptai spre liceu, cu gînd să găsesc pe vre-unul din colegii mei sosiți din provincie. Din fericire întîlnii pe Manoil.

E he... bătrînu (așa-mi ziceaū mie colegii de clasă din cari mulți se purtau încă

cu pantalonii scurți.) Ce cauți tu pe vremea asta pe aici mă bătrînule? Eû te credeam la țară...

Poi nite ce e mă Manoile, și-i povestii jalnică mea odisee de la țară.

El se gîndi un moment, apoi îl arzîi :

Știi ce, mă moșule : la M-me Cati unde sunt eû în gazdă, cred că ar fi potrivit și pentru tine. Suntem șase băeți : Ionescu, Popescu, frații Antoniu, Sbirnea eû și cu fratele meû ; pentru mîncare, spălare și gazdă plătim 25 lei lunar de fie-care ; mergi cu mine și te recomand ; îi spunem că are să vie unchiu tău Toma și are să-i achite plata pe un an întreg. Te instalezi și în timp de o lună, două - cît vom putea să ne bucurăm de creditul nemțoaicei, găsești și tu o preparație pe unde-va, plătești datoria ta lunar și treaba-i făcută. Hai, ce zici : nu-i bună ideia mea ?

Cum dracu să nu fie bună mă; e minunată.

Și apoi deși mă feresc să n'afle unchiu Toma că am plecat de la d-l Leonard ; dar la urma urmei cînd voiû vedea focu, îi voiû spune chinurile ce am îndurat cînd de la copii, cînd de la mama lor, imi va da dreptate și trebuie să mă ajute.

Zis și făcut, căci nu era nici timp, nici cap de gîndit mult... Întîmplarea trebuia să-și facă minunile sale ca și alte dăți.

Incă un elev ți-am adus M-me Cati ; ești bună de adalmaș M-me Cati ... Ura! să trăești prea stimată d-nă directoare a institutului

nostru : ura ! trăiască pensionii Cati - o luă pe sus cu vorba Manoil, pe cînd sârmana neînțoaică cu bucuria în suflet de cele ce-i profetisa Manoil, că vestibulul ei e pe cale de a se transforma în *pension*, luindu-și o figură de protectoare-zimbitoare, mă măsură cu coada ochinului tremurînd din pleoape și părea că voește să mă pătrundă spre a se convinge cam cît prețuese în fond.

Tom'ta are unchiu, grăi diusa.

Da, M-me.

Iar Manoil de colo :

Și încă din cei cu gheți mulți la chimir, dacă nu vă supărați, prea onorată directoare.

M-me Cati zimbi și sclipindu-i ochii ei mici ca două stele schinteietoare sub fruntea ei brăzdată, ripostă mai întîiu lui Manoil:

— Ștengar la el - dumechel - tot una așa ride ; apoi mie :

— Poate să plătește unchiu tom'tale 25 franci pe lun ?

Cum să nu M-me Cati, pentru învățătură, vai de mine ! Atît numai că vei fi bună să aștepți, cel mult o lună, căci e ocupat cu niște afaceri la București și pînă la finele lui Octombrie, n'o să poată fi în Craiova.

De ce nu scrii să trimată parale ?

Prezența de spirit mă ajută aci.

Fîind-că nu-i știu adresa, M-me.

— E ... da de cînd ai devenit așa fricoasă ?

intervenii Manoil ; lasă că-ți garantez că plata, n'ai nici o grije.

Asigurată în fine, de Mauoil, că nu va rămîne în pagubă, M-me Cati zise :

— Pin, pin, fașem noi; da la tom-ta este pagaj ?

— Și eufăr, M-me Cati, se grăbi Manoil.

Poți să-ți aduci pagaj, încheie noua mea gazdă, cu condițiune însă să fii buiat de trăbă, să te mulciumești cu muncarea noastră.

La cari obiecțiuni eu afirmam mereu din cap, repetind : da, da, M-me Cati, fără nici o pretențiune.

A doua zi, cu toate lacrimile d-nei Leonard, nu m'am putut îndupleca să rămîn.

— Dar stai cel puțin, pînă vine Leonard de la București.

— Voiu mai veni pe la d-v. d-nă Leonard vă rog, nu vă supărați, dacă unchiu Toma a hotărît așa...

Ce naiba era să mai zic !

Intr'adevăr, lacrimile d-nei Leonard erau sincere și priu ele constatam că ea se pocăia de modul cum se purtase cu mine la țară, dar era prea tîrziu.

Mă hotărisem să plec și plecat am fost.

Vl. În fața nevoei

Două calități mari avea M-me Cati: cumpătarea și economia, cari dacă le-ar fi practicat pe o linie mijlocie, aș fi avut de înregistrat două virtuți însemnate pe seama sufletului ei; dar fiind că mergea pînă la exces în practicarea lor, de aceea înregistrez două vici și încă periculoase pentru acei ce o înconjurău.

Cei ce mai trăesc, de sigur, n'aū putut uita încă teribila iarnă din 1887. E bine, cînd pietrele trosniaū de ger, Cati, pentru motive de economie, nu se îndura să ne dea de-cît un klgr. de lemne ce nu erau în stare să încălzească nici soba — o matahală ruinată care de 25 anī făcea față nevoilor și rigorilor iernei, fiind scoasă iarna din pînnița igrasioasă și așezată iar la locul ei în primele zile ale lui Aprilie.

Băceți, școlari ca și mine, o botezase *antedeluviana*. Așa poreclita antedeluviană era așezată în mijlocul muī vestibul, lung de vre-o 200 de picioare și larg de 50, în care intram ca într'un puț adînc cu apă rece la fund.

În vestibulul nostru — botezat asemenea de locatari — dacă respiraī puțin, observaī un abur de forma unuī nour alb — plus igrasia ce mustia în picături pe marginea păreților în formă de stalagmiți, îți aducea aminte de

grotele, ori cavernele preistorice. Paturile noastre în număr de șapte erau dispuse în linie paralelă câte trei într-o latime, iar mul singuratic în fund ca în pavilioanele marilor spitale.

Cu drag am fi învățat noi lecțiile, după masa ce o luam în sufrageria caldă a Madamei, dar ne era peste putință ori cită bună voință am fi avut. Eū și Manoil cari eram mai maturi și puteam opune forțele noastre gerului și tot ne umia, ca să nu zic - - ne înțepenia puil de lele al iernei; dar de bieții noștrii camarazi mai ne-vîrstnici, ce să mai zic! Se viraū îmbrăcați cum erau sub scoarțe și velințe și așa dormeau de cele mai multe ori cu lecțiile ne-învățate. Eū, văzînd cum merge de prost noul meu rost, după ce mîncam, o ștergeam de aci repede și mă îndreptam la pensionul d-lui Faur, profesorul meu de latină; acolo mă strecuram în rîndul colegilor mei de clasă, unde audiam la explicațiile magistrului, luînd note de tot ce se desfășura la tablă.

D-l Faur m'a observat că vin regulat la institutul lui, dar după ce îi explicaî că n'am unde să învăț, de oare-ce gazda mea nu face foc, apoî fiind că era mulțumit de modul cum învățam, nu mi-a interzis să nu vin ca altor cari încercase să se strecoare și ei — ba din contra, m'a încurajat să frecventez regulat institutul.

Acasă la vestibulul nostru puteam veni ori-cît de tîrziu, de oare-ce ușa, pe lîngă că era ruînată, apoi nici nu se putea încuia bine din cauza broasei care nu mai putea sta fixată de scîndura ajunsă putregai, așa că tot-d'auna trebuia să avem grije la culcare, să punem cîte-un scaun în dreptul ei.

În serile — ajun de sărbătoare — uetîniindu-se meditație la institutul Faur, îmi întrebuițam timpul cu arta dramatică! Da, frecventam cu multă sîrguință teatrul. Mă împrietenisem, adică vreaū să zic ū intrasem în voe repansatului casier al teatrului național din Craiova, consîngeanul meu Constantin Pișca, și fiind că aflase că sunt consăteanul lui, îmi dedia dramul gratuit în templul Melpomenei.

O, mulțumită consîngeanului meu Pișca, de cîte ori n'avusei fericirea să plîng emoționat de modul conștiincios cum interpreta rolul «Fedorei» vrednică de amîntit artistă Maria Teodorini, Petreasca în «mama Fochard» din «Două orfeline», precum veteranul Anestiu, alături de macedoneanul Nae Popescu și Pantele Nicolau, artiști cari aū lăsat impresii neșterse în sufletul meu.

Nu eram încă în stare să fac deosebire între opere de adevărată valoare artistică și melodrame. În acel timp n'aș fi dat «Pardonul sfintei Ane» pentru nimic în lume! Și fiind că iubirea poetului Ker-Noel pentru Joslina,

dacă nu mă înșel, mă atinsese atât de mult și o văzusem de cinci ori pe rînd, mi se întipărise în minte scenă cu scenă atât de clar în-cît eram în stare să interpretez rolul fie-cărui artist. Ah, ce plăcere nebună încolțise în sufletul meu de a juca și eu odată în viața mea pe scenă! Cum ași mai debuta, îmi ziceam, în rolul lui Noel!

Fascinat și cu sufletul sguduît mă îndreptai într'una din nopți de la teatru spre vestibulul nostru răcoros, care îmi inspira fiori de departe... Împinsei încetișor ușa să nu deștept băcții, cari dormiaû firește, între 12 și 1 din noapte; dar în loc de a mă pomeni îmbrățișat de Siberia de altă dată, cum mă așteptam, simții o căldură tropicală, de cum făcuî primul pas în vestibul. «Antedeluviana», care nu pomenise foc, era un rug aprins și roșe în-cît lumina toate ungherele vestibulului. Avui ilusia că am în fața mea statuia zeului Moloh al Fenicienilor — căruia i se aduceaû jertfe omenești... Cine și-o fi făcut pomană cu voi sârmani camarazi de suferințe, mă gîndii eu, examinîndu-i în parte cum dormeaû duși, de astă-dată descoperiți și asudați de marea căldură ce-ți dedea senzația unei băi de aburi. M'am pregătit de culcare și mă așezai în patul meu, dar observai că salteaua era mai ridicată ceva ca de obicei; iar dedesuptul căpătîiului ceva tare: pipăii

să mă conving ce e? Ce să fie? Un arsenal de lemne tocate și uscate din iermele trecute...

Ce dracu însemnează asta m'am gândit! Mă apropiai de patul lui Manoil și cercetai sub salteaua lui: același lucru: lemne și iar lemne! Cercetai paturile tuturora și văzui că erau împănate cu lemne. Dar asta e o pădure tocată, mi-am zis, plin de nedumerire. Nerăbdarea mă determină să deștept pe Manoil deși nu o voiam. El clătina în cetinel de umăr. Manoil privi la mine și pufni de rîs – rîsul lui îmi spunea multe și nu puteam înțelege încă nimic...

— Ce e căldura asta pe voi mă! De unde ați găsit acest arsenal de lemne?

— Pf... făcu el, îndoindu-se și strîmbîndu-se de rîs.

— Ce rîzi mă, n'auzi ce însemnează baia asta?

— Am invadat cu semenii mei pimnița prea sgîreitei.

— Nu te înțeleg.

— Lasă nu mai înțelege tu și culcă-te la căldură, că destul ai tremurat.

Făcui precum spuse Manoil.

— Și totuși mă miră cum ați ajuns la idea asta, reluai eu, din pat.

— Nevoea te'nvață minte, continuă Manoil. Ce? era să ne lăsăm să ne pue pielea în pod nemțoaica? N'am rugat-o destul să ne mărească porția de lemne?

Și cum ați scăpat să nu vă prindă?

Să ne prindă? Haida de! Ne-a fost greu pînă să găsim chee la fel cu aceea pe care o poartă atîrnată de gît de o funie, spînzura-s'ar... că de aci încolo să fi văzut cum căraii voinicii mei în brațele lor viujoase lemnele! Avem acum pentru o săptămînă, așa cred, și apoi cînd se va sfîrși depositul, iar pornim în expedițiune nocturnă.

Dar bine, mă Manoile, nu te gîndești la consecințe?

— Ce consecințe, ce consecințe, ia lasă-mă în pace cu morala ta... Să ne lase să înțepenim de ger? N'ai observat pe băcții săracii că toți sunt căpușiți de guturaiu? Ce vrei să-i găsească pneumonia? Pimnița e ticsită cu lemne, nici nu se cunoaște... ar trebui să mai cărăm cîte-va duzine de brațe și apoi să lase urme... da... nu... se cunoaște... și Manoil se predete de voce în brațele lui Morfeu.

Eu nu știu ce aveam în noaptea aceea, că nu putui dormi de loc. Ideia că M-me Cati nu va întîrzia să afle de furtul lemnelor, îmi dedea de gîndit, cu deosebire mie, care nu-i plătisem nici-un ban pînă acum pentru întreținere și gazdă și doar trecuse șase săptămîni, pe cînd eu îi promiseseam să o achit la sfîrșitul lunii. Acest gînd mă chină în fie-care noapte și mă sbuciumam fără să văd o rază de speranță de nicăire. A trecut și

noaptea aceasta în insomnie ca multe altele, și gândurile triste veniau să-mi sfărâme timpurile. Zina mă sfiam să dau ochi cu M-me Cati, cu atât mai mult să stau la masă.

Ea adusese de două ori vorba în timpul mesei de întârzierea plății mele, dar Manoil prin sgomotul lui obișnuit, făcea să devieze conversațiunea.

În fine, la sfârșitul lunei a doua, mă încolți M-me Cati și cum răbdarea ei trecuse ori-ce margini, isbucni :

— Ce ? tom'ta n'ai de gînd să mi plătește ?

La vorba ei simții că mă cutremur de rușine, dar totuși mă hotărîi să resist, afară doar de n'ar fi survenit vre-o... dambă... să mă amuțească.

— Ba da, M-me Cati, sper să-ți achit totul la sfârșitul săptămîinei.

Vorbiam așa în neștire, numai ca să nu tac. Promisiunea mea însă avu darul de a o măi imblînzi puțin din furioasă cum începuse, de aceea își domoli glasul, dîndu-i tonul plînsului și ca și cum și-ar fi destăinuit unui intim suferința ei, o auzii :

— Zo, d-le Vulcan, nu măi am niși un pan în casă ; mî-am împrumutat să vă pot ține ; bacanu nu vrea să mi dea pi credit ; macelar tot așa ; sacagiū nu vrea să aduceși apa... Te rog foarte mult... la tom'ta 50 lei dator la mine... o ce n'am fașe eū cu atita pan!..

— Da, da, M-me Cati, să fii sigură am

să-ți plătească cît de curînd și-ți mulțumesc că m'ai ținut două luni pe datorie...

Să am d-le nu ți-ași cere; dar văduvă la mine, plătește chirie scumpă...

Cu aceste cuvinte M-me Cati mă părăsi, iar eu rămas în vestibul singur, am început a mă îngriji serios din care cauză tîmplele porniră a-mi svîeni.

Ce e de făcut? mî-am zis.

Lui unchiu Toma nu-mî venea la socoteală să-i scriu, căci mă gîndeam să nu-l supăr, de oare-ce dumnealui nici nu știa că părăsisem casa d-lui Leonard și apoi cum l-ași fi putut convinge de neputința de a mă trăi acolo.

Să mă întorc la d-na Leonard și să-i cer iertare? Nu! Mai bine mor, mî-am zis, de-cît să mă umilească înaintea unei femei. De d-l Alexianu, cel puțin, nici nu mă vorbesc; cu dînsul evitam să mă întîlnesc, căci știam că trebuie să-i fi spus colegul său Leonard de plecarea mea.

Pe cînd mă sbuciumaș gîndurile de mai sus, de-odată un gînd salvator veni să-mi lumineze calea ce urma să apuc.

A... stai că am găsit leacul, strigai; da să dau o reprezentație teatrală în beneficiul meu! Pînă în sărbătorile crăciunului mai erau trei săptămîni. Ni se dedese chiar vacanțe diu cauza anghinei difterice ce bîntuia printre copii, și școlăle se închisese din vreme.

O parte din elevii mei cu dare de mînă și plecase la părinți; dar tot mai rămăsese un număr însemnat în oraș cu care mă mai puteam ajuta.

Gîndul reprezentației prin succesiune de idei, făcu să-mi defileze pe dinainte întreaga melodramă *Pardonul sfintei Ana*, la care asistasem de cinei ori pe rînd. Ast-fel, enervat, am pus mîna pe condei și-am început să scriu. Din fericire păstrasem programul cu numele eroilor piesei, fapt care mî-a înlesnit începutul lucrării.

Piesa lua ființă odată cu aducerea aminte a scenelor văzute la teatru, pe cari mă sileam să le țin în ordinea lor firească, în lipsa originalului.

Înainte d'a sosi Manoil din oraș, sfîrșisem actul I.

— Ce te-ai apucat să scrii acolo, mă moșule*), că doar suntem în vacanțe.

De nu mi-ar fi fost coleg și încă unul din sincerii mei amici, l'aș fi blestemat că m'a întrerupt; dar fiind-că urma să fie și el inițiat în întreprinderea mea, de aceea îl pusei în curent cu cele ce s'aun întîmplat în lipsa lui, cum am promis Madamei să-i achit datoria la sfîrșitul săptămînei și cum singurul mijloc ce-l văd ca să scap cu fața curată, e

*) Printre colegii mei de clasă, din cari mulți se purtau cu panal-on searță, eu eram cel mai în viață, din care cauză ma porechi se "batrinul sau moșu".

să dau o reprezentație teatrală în beneficiul meu cu concursul colegilor noștri.

Bravo, strigă Manoil, uraa, trăiască arta, trăiască teatrul român! Apoi urmă :

Vra să zică, tu te-ai apucat să scrii piesa Pardonul Sf. Ana ... Și după ce carte o traduci bre?

— Ce traducție, mă ; o reproduc din gînd după cum am văzut-o.

Ho, ho, asta e prea încornorată, nu-i de crezut, bre moșule.

Ai să vezi ; răbdare pînă mîine seară : n'am să mă mișc de aci pînă nu o termin.

Intr'adevăr, cum o pornisem, seriam măi repede de cum ași fi copiat după ceva.

Știi ce : atunci te las să-ți scrii tu piesa, iar eū m'apuc să fac bilete. Ce preț le punem?

— Cît crezi tu ?

Eū : 2 lei stal I ; 1 leū stal al II-lea și 50 bani pentru elevi. Punem în fața scenei 10 canapele pe cari le socotim locuri rezervate, a 5 lei locul. Hai, ce zici? nu e bună ideia mea ?

Ba da ; am răspuns eū întrerupînd lucrul, însă trebuie să măsurăm vestibulul nostru, să vedem cam cîte staluri ar încăpea, la care obiecțiune, Manoil se apucă să măsoare cu pasul :

— Unu — loc rezervat ; 2, 3, 4, stal I ; 5, 6, 7, 8, 9, 10, stal II și de aci înainte pînă la

ușă, în picioare. Scena n'are să ocupe mult loc: luăm pe cea de la institutul Vintilescu.

Și eu la asta m'am gândit, cînd mă hotărîm să dau reprezentație.

Lasă, lasă, toate le vom aranja noi: acum vezi-ți m de scris și după ce vei termina, să ai grije să distribuî rolurile.

Poi uite că am și notat în dreptul fiecărui erou persoana ce va susține rolul.

la să văd.

Eu îi pusei în față programul: Manoil cete și cu risul lui sgomotos, făcu să răsune vestibulul.

Noel... Vulcan.

Joslina... Tiberie Nanu (actual judecător) uraa, m'ai pus și pe mine și pe Velescu și pe Rafailescu și pe jidanu Marcu Rosenberg, ha, ha, ha, bată-te norocul să te bată: toți unul și unul; Velescu e bun mă, bine te-ai gândit, căci el are să ne aducă și costumele surioarelor lui... mă înțelegi...

— Crezi?

Ce să cred! Nebunul ăla e în stare să ne care toată marchitană lu' tat' său; ai să vezi... Dar să lăsăm vorba și să începem a lucra.

Și Manoil se apucă să alcătuiască carnetul cu bilete tăind hîrtie ministerială în fășii de un lat de mină, apoi făcînd o schemă, după care trebuia să reproducă cu mîna pe celelalte, veni la mine să mi-o arate.

— la vezi, e bine? și scuză-mă că te întrerup pentru ultima oară.

— Nu face nimic, Manoile, e în interesul teatrului.

Apoi mă uitați la modelul de bilet.

Serisese:

TEATRU ROMÂN

BILET DE INTRARE

LA REPRESENTAȚIA

PARDONUL SFINTEI ANE

dramă în 4 acte și tablouri

DATA ÎN BENEFICIUL D-LUI VULCAN

Stal I. 2 lei: Stal II. 1 leu: Stal III. 50 bani.

— Foarte bine am confirmat eu.

— Atunci să ne așternem pe lucru băete.

Și de aci încolo nu ne-am mai întrerupt. Manoil lucrînd la întocmirea biletelor, eu la alcătuirea piesei.

Dispoziția și devotamentul lui Manoil îmi mărise plăcerea de lucru. Pe la ora 12 a. m. numai masa ne-a întrerupt vre-o jumătate oră; încolo am muncit pînă la aprinsul lămpilor, apoi iarăși o jumătate oră întrerupere în timpul cinei și în urmă am lucrat amîndoi la lampă pe tăcute, pînă la 3 din noapte, cînd ne-am simțit sfirșiți de oboseală.

A doua și a treia zi am desfășurat aceeași activitate. Copiii cei-l'alți, aflînd și ei din gura lui Manoil că noi ne preparăm de teatru, au renunțat cu toții de a mai merge acasă

și începînd a sări de bucurie prin curte, se apucară să serie pe porți cu cretă cuvintele următoare cari se puteau ceti de departe :

Mare teatru român

*Astăzi 15 Decembrie 1887 se va reprezenta în saloaul din curte
Pardonul Sfintei Anne dramă în 4 acte.*

*Biletele se găsesc de cumpărat la casa
tot în curte.*

Trecătorii cetiau și rămînea uimiți. Elevii de la liceu, care era peste drum, încumștiințați de beneficiul meu, se grăbiră să cumpere bilete : era *prima seftca*, ce o încasa casierul meu Manoil de la niște suflete entusiaste și nevinovate, că de aceia, bag seamă, ne-a mers așa de bine cu vînzarea.

Manoil vîzînd că are căutare fabricațiunea lui, începu să le lucreze mai în grabă.

Repausatul și fericitul meu profesor de limba elină Anagnostachi, aflînd de ce e vorba, îmi ceru un bilet, iar în schimb îmi înmîină 20 lei ; d-l Mihail Strajan mi l-a plătit cu 10 lei ; Staureanu cu 5 lei ; Ilarian de la musică cu 2 lei ; Achil Gheorghiu tot așa.

Elevii de pe la institute dedeau fuga să ia informațiuni asupra serei cînd va avea loc reprezentația, de oare-ce nu scosesem nici-un fel de afișe. După ce le-am arătat ceia ce dorea să știe, veniră cu noui însărcinări să cumpere bilete pentru toți colegii lor de la institutele : Faur, Malian, Arnold și Valsamachi.

Manoil desfăcea într'una bilete și'ndată ce vedea că nu mai are dintr'o categorie oarecare, începea să le fabrice seara.

Luai și că asupra mea vre-o 50 bilete de toate staturile și plecai cu ele la nenea Arghir care, după ce îi arătai scopul venirii mele, mi-le smulse cu entuziasm, zicându-mi :

— Să fiu al naibe!, de nu le-oiu desface cu 10 și 20 lei biletul... Haid, du-te, de-ți vezi de treabă și să u'ai nici o grijă că eu n'am să-ți înapoez, nici unu.

— Îți mulțumesc nene Arghire și-ți rămân îndatorat cu recunoștință.

Arghir se ținuse de vorbă, căci a treia zi, când noi începusem prima repetiție în vestibulul nostru, cine-va mă chema afară :

Mă uitai pe geam și văzuî pe nenea Arghir așteptându-mă în pragul porții.

— Aici ești, mă ? mă întâmpină el zimbitor.

— Da, nene Arghir.

Iar el băgă mîna în buzunar, de unde scoase un portmoneu, îl desfăcu și-mi presintă două hirtii de cîte-o sută lei.

— Uite-ți biletele tale, zise el, triumfător.

Eu emoționat adînc, am rămas incremenit.

— Ia-le, mă, ce stai pe gînduri ?!

— Dar e cu puțință, nene Arghir ?

— Cu puțință, vezi bine ! Nu ți-am spus eu ?

I-am strîns călduros mîna ; apoi îl poftii să ne viziteze, dar el fiind grăbit și văzînd pe băeți adunați la ușa vestibulului, îmi zise :

Lasă, lasă, vedeți-vă de treabă: am să viu eu să vă văd în seara reprezentației.

De Luni pînă Joi lucrasem la piesă. Joi seara începusem prima repetiție și reprezentația o hotărîsem pentru Joia viitoare. Pînă aci desfăcusem bilete în valoare de 300 lei și cum mai rămîneau opt zile la mijloc, speranța lui Manoil ajungea la 600 lei cel puțin.

Repetițiile le făceam regulat de două ori pe zi — seara eu și cu Manoil fabricam bilete. Dumineca tot amîndoi ne-am îngrijit de scenă, tablouri, culise, și în fine toate trebuincioasele pe cari le-am găsit la institutul Vintilescu.

Apelul nostru găsisse ecoū sincer în toate inimile și pretutindenī nu întîmpinasem de-cît bună-voință.

Cînd s'a oprit carul cu scena și toate cele necesare teatrului nostru, în dreptul porții, M-me Cati, căreia nu-i spuseseam încă ce tot forfotim noi de colo pînă colo, mă întrebă mirată și cam îngrijorată:

— Șe este pagaj ala, d-le Vulcan?

— Păi, uite ce e M-me Cati: noi ne-am hotărît să facem un teatru în institutul nostru, pentru care o să-ți plătim 5 lei chiria salei pe seară.

Cei cînei lei gîdilară simțul auzului M-meī, de aceia făcu mirată:

Așaaa! — și la mine n'ați spus.

- Fiînd-că am ținut să-ți facem de-odată două mari surprise: întîiū cu teatrul de la

care ai să încasezi, (accentuai sfârșitul), al doilea, că deseară îți plătește datoria.

Așa... brav... brav... nu mi am înșelat eu că dom'ța este băiat cum se cade...

La auzul acestor vești bine-cuvintate pentru dînsa, cari îi spuneau că va încasa... Cati părea transfigurată de bucurie. Ast-fel, se apucă să care singură pînă la ușa vestibulului tablourile făcute sul, culisele și ce putea singură.

După ce ne-am aranjat scena și-am decorat interiorul și exteriorul vestibulului cu steaguri pe cari le cărase de la prăvălie colegul nostru Velescu, m'am înțeles cu Manoil să plătim Madamei din suma care dispuneam lei 200, și să arătăm că mi-a fost trimisă de unchiu, fără să-i dăm de bănuț că am recurs la reprezentație teatrală pentru a o putea achita.

Făcurăm dar socoteala: Octombre și Noembre fac 50 lei, plus de-aci nainte pînă în Maiu pe alte șase luni, încă 150, în total 200 lei.

Ai visat ceva astă-noapte M-me Cati, a întrebat-o Manoil, după ce am terminat masa.

— Da, am visat că d-l Vulcan mi-aducea un coș plin cu franzele...

— Bravo, scumpa noastră directoare, asta însemnează noroc și bucurie.

— Așa este, grăi Cati emoționată.

Primește. te rog, aceste două hirtii de

cite 100 lei, pentru plata întreținerii și a gazdei încă pe șase luni de-acî 'nainte, adică sunt achitat de d-ta pînă la 1 Iunie.

— Este adevărat, zise dînsa cu vocea tremurîndă.

Primește, te rog, aceste două birțuți de cite 100 lei, pentru plata întreținerii și a gazdei încă pe șase luni de-acî 'nainte, adică sunt achitat de d-ta pînă la 1 Iunie.

Sărmana M-me Cati, de unde să viseze ea că va încasa datoria, plus șease luni înainte! Iuținse mina tremurîndă și apucă hîrțile... Emoțiunea îi înecă vorba și nu putu nici să mulțumească.

Ești bună de adalmaș țipă Manoil.

Poftim și 5 lei pentru sală, adăogai eū.

Ţi primii și pe aceștia înălțînd mina către cer ca pentru bine-cuvîntare și murmură:

Să te ajute Gott de sus... apoi se sculă și trecînd în cămară, ne aduse într'o tavă prăjituri preparate din vreme pentru Crăciunul nemțesc și trimise după vin.

De cînd trăiam sub acelaș acoperămint, nu pomenisem prăjituri la M-me Cati, care acum era dispusă să petreacă cu noi pînă în zori, numindu-ne «maine chinder».

Ne-a rugat să-i facem și ei de rost la teatru să asiste împreună cu două nepoate ale dumniaei.

Bueuros am poftit-o să ne onoreze...

Tîrziū de tot ne-am culcat în acea seară. Iar eū de prima oară auzisem pe M-me Cati fredonînd un cîntec german.

În dimineața zilei, de și arsenalul de lemne de sub saltele se sfîrșise, totuși ne-am trezit într'o căldură dulce... ca acasă...

M-me Cati, fără să prindem noi de veste, să îngrijise să facă foc în sobă...

Tot acum trebuie să amintesc că în dimineața zilei am găsit la spălător apă curată.

prosop nou, și ca culme... ghetele mele lustruite, în-cît putea cine-va să se oglindească pe luciul lor. Ce schimbare desăvîrșită în vestibulul nostru! Cînd ne-am întors din oraș, am găsit pe jos scîndurile spălate de luceați ca aurul, cearșafurile primenite, pe masă cărțile aranjate și colac peste pupază, într'un pahar un buchet cu flori...

O tu ban, ban, ce mare secătură ești!

III. Un teatru dramatic

În seara de 15 Decembrie 1887, între 7 și 8, vestibulul nostru era luminat a *giorno*.

Colegul Velescu cărase din prăvălia lui tat'său șase furturi luminări Stela de prima calitate.

M-me Cati ne-a pus la dispoziție 24 sfeșnice; pentru așezarea lor fixasem de jur împrejurul păreților 12 policioare, două sfeșnice pe fie-care policioară, de desubtul căroră fixasem stegulețe tricolore, iar în mijlocul lor cîte o rînmurea de brad. În primul rînd lîngă scenă venea 12 canapele cari reprezenta 12 locurile rezervate, apoi scaune cu che-nare aurii aduse tot de Velescu, stalul al II-lea, iar de aci pînă la ușe aranjasem într'o parte bănci, în cea-laltă scaune de mîna doua.

Cu două zile înainte de reprezentație, Manoil fabricase niște afișe de toată nostimada, pe cari le lipise colegii noștri de cu seară

pe scindurile ce împrejmuiau curtea vechiului liceu Carol, pe ambii stâlpi ai intrării în curtea liceului, cum și pe pereții străzii, începînd de la Pomul Verde și ocolind spre poștă pînă la domiciliul d-lui Fonsettelin, profesorul nostru de gimnastică, în dreptul cărora trecătorii se opreau și ceteau curioși, atrași fiind de modul cum erau executate afișele noastre.

În seara reprezentației, tot din inițiativa lui Manoil, trecătorii se minunau de lampioanele ce străluceau în amurgul serii, înșirate pe sfoară în forma unui arc de triumf de asupra porții, la pragul căreia erau postați colegii Sbirnea și Antoniu.

Tinerii noștri colegi erau gata să dea lămuriri convenite ori-cărui, care din curiozitate ar fi întreat: ce însemnează luminația asta.

Mulți țărani, veniți cu familiile lor în oraș să tîrguiască, consacring seara aceasta petrecerei și aflînd că e vorba de *teatru*, au întreat pe Sbirnea de prețul biletelor.

Acesta arătîndu-le că sunt și de cele cu un franc, cerură să li se dea 10 bilete.

Acesta se petrecea între cincî și șease și de oare-ce spectacolul urma să înceapă la ora opt, li s'a explicat că pot să și le cumpere de pe acum, de oare-ce mai tîrziu se poate întimpla să nu mai rămie bilete de vîndut, ceia ce făcură țărani.

La ora șase artiștii noștri erau în ființă în vestibul.

Ne uitarăm unul la altul. Velescu ne numără:

Vulcan, Manoil, Rafailescu, T. Nanu, Velescu, dar Marcu ?

— Ah, iuda, țipă Velescu, are haz să ne o facă !

Trebuca să încercăm o ultimă repetiție pe scenă, căci piesa era destul de grea pentru forțele noastre de artiști-țînțari și eu care eram directorul trupei, responsabil față de public, care plătise ca să-î dăm prilej să petreacă, să plîngă și . . . să ne admire . . . începui a mă îngriji serios.

Și Marcu Rosenberg, coada clasei noastre, nu mai venea !

— Unde locuește, am strigat desnădăjdnit ! Să meargă unul din noi să-l aducă.

Nimeni nu răspunse, căci nu știaū unde șede Marcu.

— Ce ne facem, băeți, adăogaî eu, îngălbenind de minie.

— Ptiu, firi-mi-ai să-mi fii, jidane, stăi tu mă, că te învăț eu minte, zise Velescu scrișnind din dinți.

— Știți ce : n'am putea să dăm rolul lui amicului Sbirnea ? interveni Nanu.

Poi nu știū de loc, răspunse acesta descurajat.

— Nu face nimic, eși cu rolul în mină.

E, ție ți arde de glume Tiberică, îi ripostă Manoil care tăcuse pînă aci, întunecat.

Eū îi ascultam plimbîndu-mă nervos de colo pînă colo în lungul vestibulului.

Mă uitai la ceas: pendula mi-arăta șapte fără douăzeci minute... Fie-care clipă ce trecea, îmi părea că strecoară în sufletul meu 100 kgr. plumb topit.

Amețisem.

Ia să începem băeți repetiția, căci poate ni-va trimite cerul pînă ajungem la scena unde intră în rol și Marcu.

Nimeni n'avu de obiectat nimic.

Antoniū rămase la poartă în așteptarea publicului, Sbirnea la ușa vestibulului, avînd în deposit o nouă serie de bilete, iar noi deghisați, am suit unul cîte unul pe scenă să începem repetiția generală, cu cortina lăsată.

Pe lingă Marcu însă, ne mai îngrijora acum și întîrzierea lui Vasile Prenta, secundul suflour al teatrului național din Craiova, consîngean cu mine, care ne promisese concursul său gratuit. El făcuse deja două repetiții cu noi și se mirase văzînd piesa reprodușă de mine din memorie, lucru ce nu-î venea a crede. Dar abia începusem noi să repetim prima scenă, cînd Sbirnea strigă triumfător: Marcu, băeți, Marcu, și d-l Prenta, uraaa.... căruia i-am răspuns prin aplause prelungite în unanimitate.

Vestea aceasta întrecea pe a lui Cesar în

fața senatului. Am crezut că sunt stăpînul universului. Lui venea să mă repedă la ei să-i sărut, dar n'am abținut în fața urgenței lucrurilor. În sfîrșit, putem începe, suspinați eți.

Dar Velescu, a cărui furie luase proporții la vederea lui Marcu, se repezi la el și-l înșfăcă de ceafă...

Da bine Mareule, jidanule, firi-mi-ai tu să-mi fii, acuma se vine mă...

Ce faci mă nebunule, stai mă, săriți. ajutor, țipă bietul Marcu, cînd a văzut că Velescu nu glumește.

El nu se supăra de porecla ce i-o dedita Velescu, dar cînd s'a simțit strîns în mînele lui ca de un clește, fu nevoit să strige după ajutor.

Săracu Marcu, se făcuse roșu ca racu, iar ochii îi eșise din orbite cît ceapa.

— Mă sugrumi mă ticălosule, n'auzi ! ?

— Lasă-l la dracu, interveni Manoil ; socotelele cu el le vom limpezi după reprezentație să nu mai pățim alt pocinog.

Velescu îl ertă. Noi toți doream să începem. Preuta intră în cușcă și fu gata să sufle.

Actul I îl finirăm în liniște. Pe la începutul actului al II-lea însă, primii cari populară sala fură țărani, pe cari Sbirnea îi așeză în ultimul rînd de bănci de lingă ușe.

Mă uitați de vre-o două orî prin găurica cortinei la ei și observați că ochi lor exprimau nerăbdarea și extrema curiositate. — Îi ve-

deam cum ascultaū atenți la noi. De prima oară asistaū la teatru, de aceia de cîte ori auzeaū vre-uu ris sgomotos, de după cortină, își dedeaū cu cotul, se uitaū întrebători unul la altul și așa pluteaū în nesiguranță, neavînd idee clară de ce va urma să se întîmple și dacă se va ridica vre-odată perdeaua aia.

La începutul actului al III-lea: își făcu aparițiunea Anagnostachi, profesorul meu de elină, însoțit de d-l Strajanu și în urma lor M-me Cati cu nepoatele, două germane blonde pe cari Sbîrnea avu grije să le așeze pe trei scaune din stalul al II-lea, mai în față. Nu trecură cincî minute și o grupă de liceanî din «ai noștri» se strecurară unul după altul în stalul al II-lea; numărul lor se îndoii prin imediata sosire a internilor statului de la liceu.

Sosi și nenea Arghir însoțit de două familii în total opt persoane, cari fură conduși și poftiți de Sbîrnea pe canapele. Iată și Petcu, bragagiul nostru din curte, însoțit de odrasla lui, un găligan, cît o prăjină, de nu-l încăpea ușa. Petcu, deși nu mai văzuse teatru, totuși își dădea aere de cunoscător al acestor lucruri și esplica fiului său — un vițel la poartă — că aū să apară în curînd niște comedianți, cari aū să scoată panglice pe gît, aū să mînce foc și cîte alte năsdravăniî nu anticipa Petcu lui fiu-său, ce aștepta nedumerit să-și facă aparițiunea comedianții. Lingă Petcu și fiu-său veni să se așeze Gheorghe plăcintaru,

care ne creștea cu plăcințele și brânzoaicele sale calde. A... ha, nu ne-a uitat nici diaconul Porumb...

Avem și fețe bisericesti, îmi șopti Velescu. Sosise și neamurile lui Marcu, apoi familia lui Tiberică.

Rafailescu își invitase pe patronul său, un cismar român de lux, căci uitai să pomenesc că Rafailescu era meseriaș, dar fiind era vorba de artă, cu toate că natura fusese vitrigă cu el și nu voise să-l inzestrez cu un fisic la înălțimea talentului său, totuși lupta din răsuputeri să nrmeze lui Milo... Era un băiat vesel, brunet la față, cu ochii vioi, cu fruntea lată, ia mișcări agil ca o veveriță, însă la talie înalt numai de o șchioapă și cu capul fixat într'o parte, ast-fel în-cît, fiind simțea nevoe să se uite îndărăt, trebuia să se întoarcă cu totul. Aceste erau defecte cu cari îl hărăzise natura, defecte ce făcuse ca Melpomena să-î închidă pentru tot-d'auna porțile templului artei. Dar el nu se lăsa învins nici mort, juca teatru la poarta templului zeiței. Ast-fel nu-î scăpa ocazie să nu fie pururea în mijlocul tinerimei studioase și să nu interpreteze roluri însemnate în cinda Melpomenei. Da, înregistrez cu drag numele acestui nefericit copil, care era în stare să-ți smulgă aplausele din baerile inimii, văzîndu-l cum își face pe Baba Hirca, ori pe Barbu Lăutarul.

Amintindu-mi de sărmanul Rafailescu, cel

ce visa să calce pe urmele lui Milo, dacă ar fi avut flexibilitatea cefei altora și ar mai fi crescut cu o palmă cel puțin, am făcut să peardă răbdarea cetitorul nervos, dar fie sigur că ne apropiem de partea interesantă.

Lumea din vestibul începuse să tropăie din picioare și să bată din palme, ca semn că trebuie să începem.

Mă uitai din nou la ceas: erau opt fix. Repetiția actului al IV-lea n'am mai putut-o face, căci aveam nevoie să ne reculegem, apoi lumea ne-ar fi auzit tot ce spuneam.

Mai aveam o jumătate oră și trebuia să începem.

Cum nu ne lipsea încă vechea credință strămoșească, am început să facem cruci să ne ajute D-zeu, să eșim cu fețele curate, întocmai cum făceam crucile, manevrînd cu mîna pe sub bancă, cînd auzeam numele nostru rostit din gura profesorului că ne chiamă la lecție.

Numai Mareu privi la noi jenat și n'avu curagiul nostru de a ne imita.

— Inchină-te și tu pe legea ta Iudo, îl sicii Velescu, însă Mareu dete din cap în semn de negare și se ascunse ca plouat pe după o culisă.

În salon se auziră iarăși tropăituri.

Prenta sună pentru întîia oară clopoțelul. Publicul se liniști.

Ne așezarăm fie-care la locul nostru. Eū,

în primul rînd în picioare, Joslina se apropie cochetă lîngă mine.

Rafailescu, Velescu și Marcu făceau pe pescarii deghisati cum nu se putea mai bine.

Prenta sună pentru a dona oară clopoțelul și după un minut, unul din ai noștri ridică cortina.

Vederea noastră fu salutată de un ropot de aplause. Am început să intrăm în materie. Eū, deși eram stăpîn pe întreaga materie, totuși emoțiunea îmi tăia resufletul. Lui Tiberica Nanu (Joslina) îi mergea gurița ca o moară. N'aștepta nici să-i dau replica, de aceea trebuia să-i fac din cînd în cînd semn cu mina să nu înceapă, că mai am de spus, de oare-ce mă temeam să nu ne încureăm la vre-o replică, că apoi încureați rămîneam.

Tiberica avea momente, cînd uita că aci suntem pe scenă și nu în fața profesorului.

Auzii pe unul din bancă : da bine și-a învățat rolul d-șoara, mă !

Am înțeles alusia.

În fine, ne-am terminat cu succes rolul din primul act și acum urma să ne retragem pentru ca să intre în scenă pescarii cari aveau să desfășoare acțiunea mai departe.

Modul cum ne-am îmbrățișat de despărțire, am reușit să stîrnim un nou ropot de aplause. Se auzea din staluri : bravo, bravo, bis, bis... Publicul ne rechema pe scenă, noi ne-am luat de mînă și după ce ne-am înclinat, ne-am

retras victoriosi pe după culise, apoi în culmea bucuriei, sărirăm unul de gîtul celui-l'alt și țoc, țoc, ne sărutarăm în bot ca și cum am fi cîștigat tot universul.

Pescarii și cu deosebire Rafailescu, care era un comic din fire, avură un succes strălucitor, ast-fel că sfîrșitul actului I a fost un triumf artistic pentru toți, fapt care a contribuit să ne luăm avînt de aci înainte.

Actul al II-lea și jumătatea actului al III-lea merse crescendo. Între pause auzeam glasuri mulțumite :

— Ce d-le, dar cine s'ar fi așteptat de la niște copii la atîta ! Aû jucat ca și artiștii teatrului național.

La jumătatea actului al III-lea însă, o, zei, o, Melpomene ! Cum nu v'a fost milă de noi ? Dacă tu Melpomene aveai ce aveai cu bietul Rafailescu... d'apoi în ghehena răsbunării tale contra lui, să ne vîri și pe noi... frumos țî-a stat ?

Dar ce se întimplase ?

Tiberică, cum am spus, știind bine rolul, nu lăsă să sfîrșească Marcu, ci i-a luat-o înainte și acum terminînd frasa, aștepta replica lui Marcu.

Acesta însă, știind că i-a mai rămas o frașă nespusă din dialog, strîmbă din nas, încleștă pumnii și se întoarce înapoi, adică la pasagiul anterior și după ce termină, stete cu ochii țintă la Tiberica, dîndu-i să înțeleagă

că trebuie să se întoarcă și el să repete ce a mai zis.

Tiberica văzu că Marcu a greșit, avînd însă prezența de spirit, trecu mai departe, cu gînd că va conveni și Marcu să-l urmeze și să nu se observe greșala de public, însă acesta nu mai auzea ce spunea Tiberica, el era preocupat cu alt-ceva : se gîndea să-î spue lui Tiberica că a sărit și cu acest gînd începu a da din cap ca un minz fript de arșița solară. În zadar Prenta se chinuia sub eușcă și cu mîna căuta să-l facă atent ce trebuie să spună, în zadar toate, căci Marcu de astă dată, cu ochii îndreptați spre Prenta, uitînd că în apropierea lui se află sute de spectatori, îi ripostă :

- Zii să zică ceel...

În public se observă o consternare ce se cetea pe fața fie-căruia.

Tiberica spăimîntat de atitudinea lui Marcu urmată de o tăcere amenințătoare, care a fost tradusă printr'o clătinare din cap, îl privirunt. Marcu simți înțepătura acestei priviri, dar ce folos nu voia să deschidă gura.

Publicul părea că amortise și nimeni nu mai răsufila. Mulți mai sensibili la penibila scenă, se îndoise și căutaū să-și ascundă capul la spatele vecinului.

Noi în fundul scenei încremenisem de groază și rușine :

Tot Marcu trebuia să ne cerneseă obrazu,

zise înăbușit Velescu, care voia să se repeadă la el și să dea naștere la cine știe ce fapt regretabil, dacă nu l'am fi reținut.

El zicea că vrea să-lucidă... Doamne ferește!

Am fi dat de subiect artiștilor să alcătuiască o nouă dramă pe seama noastră. Aveau ce serie. Material bogat: sărăcie, nevoi, luptă pentru viață, arta mijlocitoare, neputința de a mînuî această armă cu două tăișuri în minile noastre, sîngerarea unor inimi tinere, tremurul, groaza sufletelor noastre de a ne vedea sfărîmate toate visele și speranțele: în-sfirșit întreaga gamă a sentimentelor.

Dar tăcerea aceasta mormîntală și groaza care stăpînea sufletele într'o clipă fu transformată într'un șgomot asurzitor și aplausele erupseră cuprînsul vestibulului, cum erupe spațiul lava vulcanică.

Ce se întîmplase?

Tiberica, perzîndu-și răbdarea, isbucni ca o vijelie:

— Zi mă fire-aî al dracului de jidan să fii, că e rîndul tău acum... n'auzi!!

Și-i și cîrpi două palme, cu o iuțea fulgerătoare, în-cît sărmanul Marcu văzu schinteî verzî pe d'inainte.

— Uraaa, uraa, bravo Tiberica, bravo, uraa bis, bis!...

Tiberica însă nu se mulțumi numai cu atît, ci întorcîndu-se cu fața spre public, adăogă:

Poi zău, așa : dacă nu și-a învățat rolul, ce-a căutat să vină aci ?

Marcu, frecîndu-și obrajii ca și cum l'ar fi urzicat cine-va, pe cînd Tiberica nu se mai interesa de el, cu degetul amenințîndu-l, isbueni în plus și atîta putu rosti din fugă :

-- Ai să eși afară, stai tu mă firre-ai de pore să fii, am să-ți crăp capul în două cu pietre... și dispăru din scenă.

Cuvintele lui Marcu avură efectul să stîrnească o nouă furtună de aplause :

— Bravo Marcu, uraa ... bis, bis !

Dar de astă dată rîdeaū profesorii, rîdeaū elevii, rîdeaū țărani să se tăvălească, crezînd că era natural să se petreacă aceia ce le-a fost dat să vadă în anul 1887 al mîntuirei, rîdeam și noi să murim printre culise.

La aceste cortina se lăsă, dar publicul recules chemă pe eroi :

Joslina, Marcu, bravo Joslina, bravo Marcu, uraa !..

Ast-fel, întîmplarea aceasta transformă drama noastră într'o tragico-comedie, care mulțumi publicul cu prisosință și fie-care acum striga sgomotos : «nu-mi pare rău că am plătit, căci am ris pentru o 100 lei, -- și aceasta mulțumită lui Tiberica și lui Marcu .

În actul al IV-lea ne-am forțat eū, Manoil și cu Tiberica să reabilităm reputația dramei usurpate, și totuși par'că nu mai avea nici-un farmec, căci publicul aștepta cu nerăbdare

să se mai întîmple vre-o ciocnire între Tiberica și Marcu, care din nefericire nu mai avea nici-un rol.

Dar fie mă că am ris, ziceau țăranii și tot așa spuncu și boerii.

Partea a II-a a spectacolului a fost salvată de Rafailescu, care a reprezentat minunat de bine pe Barbu lăutaru, pe Baba-Hîrea și alte vodeviluri, întreținînd publicul pînă la 1 din noapte.

A doua zi, profesorii mei mă felicitaū călduros pentru fericita idee ce am avut de a da o reprezentație teatrală în beneficiul meu, care îmi permise în termen de o săptămînă, după acest eveniment, să mă presint în clasă *ca din cutie scos*, voi să zic eram investimîntat în haine de comandă care mă prindeau de minune, așa cum nu fusese obișnuiți colegii mei să mă vadă pînă aci.

Am început să fiu socotit și eu în rîndul oamenilor.

VIII. Chenzina mea

și celebrul tragedian Rossi

Dacă nu mi-am pierdut echilibrul și rostul școalei, în zilele grele, aceasta cui o datoram de-cît teatrului în miniatură?

De cînd cu reprezentația extra-ordinară dată în beneficiul meu, am prins o dragoste nesfîrșită de teatru...

De aceea, cu voia fără voia repausatului casier al Teatrului Național din Craiova, despre care am pomenit în unul din capitolele precedente, nu lăsam să-mi scape nici o piesă nevăzută.

Și adică, de ce n'ași mărturisi cu seninătate mijloacele la care recurgeam în cazuri grele, spre a mă strecura în staluri fără bilet de plată?

Mă presintam la 9 ore fix la ghișeu în fața lui nenea Pișca, casierul, și dacă-l găseam în toane bune, apoi printr'un gest suveran consingeanul meu îmi făcea vînt înăuntru, unde controlorii mă cunoșteau că sunt unul din favoriții săi, și nu-mi făcea nici-o piedică să mă întrebe de bilet; dar cînd nenea Pișca era indispus, fie din pricina puținului interes ce dădea elita craioveană teatrului, fie din motive, care nu mă interesa să le știu, apoi tot printr'un gest fără vorbă, îmi arăta ușa pe unde venisem — semn că nu puteam intra în seara aceea.

Ca să-i fi cerut lămuriri pentru ce nu mă lasă să-mi fie obiectat ceva era pericol, îmi găseam «Bacăul» cu nenea Pișca.

Experiența din trecut mă învățase minte și-mi dedese prilejul să-i cunosc firea.

Trebue să amintesc însă, că mai în-tot-d'auna ceream favoarea intrării în teatru și pentru vecinicul meu camarad de gard — An, actual avocat în T.-Jiū autor al acelor,

Doamnă cumetre — care mă aștepta pe trotuar să-î duc vestea, dacă nenea Pișca ne lasă ori nu să intrăm.

Ast-fel, cînd nenea Pișca ne refuza cererea, o porneam pe lingă gardul curții teatrului. Ocoleam în partea dosnică, unde făcusem o gaură necesară de a introduce bastonul de corn, care ne servea de scară, escaladam gardul de scînduri și ast-fel ne felicitam de ispravă în interiorul curții. De-aci știam noi drumul de a ajunge în staluri. Nu e vorbă, pînă acolo ne expuneam la multe pericole și nu arare ori tremuram de groază, dar totuși bravam pericolele și trebuia să fim printre cei mai atenți spectatori, pentru ca în dimineața zilei să reproducem întreaga acțiune însoțită de gesturile respective în fața colegilor noștri în clasă, cari n'avusese fericirea să asiste la teatru.

Era o seară de iarnă și gerul făcuse ca zăpada ce albise tot pămîntul, să prindă o pojghiță lucitoare, care părea îmbibată cu mii de diamante. Luna vărsa torente de aur pe cînd pe cerul senin miriadele de stele scilipeau în lumină orbitoare.

Razele lunii proiectîndu-se oblic pe gardul din partea dosnică a teatrului, forma un spațiu rămas în umbră, iar dincolo de acest spațiu obscur, albul covor de ninsoare strălucea. La o distanță oare-care se zărea marea

mașină în activitate, elaborind electricitatea necesară iluminatului teatrului, cînd urma să aibă loc reprezentarea Fedorei.

Între orele 8 și 9 a serii schițate, o formă umană se desena de-asupra gardului la

Între orele 8 și 9 a serii schițate, o formă umană se desena de-asupra gardului la locul descris, umblînd ca un motan în noapte să nu atragă atenția cui-va.

locul descris, umblînd ca un motan în noapte să nu atragă atențiunea cui-va.

Era Alin, care se pregătea să sară, rămînînd ca și eū să l' urmez numai-de-cît.

Dar abia sări bietul Alin, cînd auzul meū fu isbit, pe de-o-parte, de un gemăt dureros, iar pe de-alta, de o voce stridentă ce se pregătea de atac :

— Da care ești aci pe capul meū, mă, fire-ai al iaca — eūi să fii ... hm ...

— Lasă-mă nene, că mă loviî răū, mă nene, uiuu ...

Ce se întîmplase ?

Alin, în loc să sară pe stratul de ninsoare, sărise pe coiful lucitor de pe capul unui pompier, ce stătuse ciucit pe sub gard și fiind-că pompierul îl înșfăcase de chică și-l trăgea de urechi, auzii pe Alin printre lăcrămî și suspine :

— Nu mă bate mă nene, fie-ți milă mă frate, că și eū am fost militar, să mor de țî-oiū minți de nu m'am liberat sergent-major din armată anul trecut, dar acum sunt elev în liceū, mă înțelegi, elev sărac, care vine să vadă pe actori cum joacă. Uite te cinstesc cu 20 de banî, dar să lași și pe prietenul meū și camarad de școală care are să sară și el gardul; nu mai spune că ne-ai văzut pe aci; nu-î așa că n'ai să ne dai de gol ?

Pompierul, strîngînd cei doi gologanî în mînă, murmură bine-voitor :

Ai avut noroc că ai fost leat fârtate, după cum mi-ai spus, că apoi nu știu zău ce s'ar fi întâmplat. Haid, strecurați-vă mai repede prin ușa aia să nu vă vadă cine-va.

În urma acestora, Alin strigă :

Mă Petrache mă, haide mă, ce mai stai, n'ai auzit că și dumniului e din ai noștri.

La care invitațiune, îmi făcui și eu aparițiunea de-asupra gardului și sărind la rîndul meu în apropierea lui Alin, am pășit cu inima sburată pînă la ușa, care răspundea în parterul benoarelor și pe aci ne-am strecurat înăuntru în momentul cînd cortina se ridica. Din coridor ne-am îndreptat spre intrarea principală și de aci, coborînd cîte-va trepte, ne-am dus să ne așezăm în staluri.

Ca nici-odată, în seara aceia, întrebîndu-ne un obraznic controlor de bilete, noi i-am răspuns cu mîndrie că suntem cu familia care e în lojea de vis-a-vis.

Controlorul, noū în exercițiul funcțiunei sale, se uită într'acolo cu interes și rămase pe deplin convins față de zîmbetul ce l-a observat pe fața colegului nostru George Verescu ce se găsea în loje cu familia sa și care ne cunoștea că ara intrat în teatru de contrabandă, motiv care-l făcea să zîmbească.

De dragul artei devenisem niște trăgători pe sfoară buni de spînzurat.

Experiența pe de altă parte, ne învățase să fim iscușiți ca niște eroi din romane,

în-cit n'a fost chip să ne prindă nici-odată d-nii controlori ai templului luminei.

În tot orașul era mare mișcare, căci un eveniment artistic avea să aibă loc, cum n'avusese ocazie elita Craiovei să mai vadă pînă aci.

Telegramele afișate pe zidurile orașului anunțau sosirea celebrului tragedian Ernesto Rossi, care, în turneul său artistic co-l întreprindea prin capitalele : Austriei, Romîniei, Turciei și Rusiei, se oprise și în Craiova, să represinte cinci tragedii Sachesperiane ce formaū repertoriul său și anume : Romeo și Julieta, Hamlet, Ludovic al XI-lea, Othelo, și Moartea Civilă scrisă pentru acest mare geniū.

A doua zi afișe enorme anunțau reprezentarea tragediei : Romeo și Julieta.

De cînd se clădise noul local al teatrului de repausata Maria Teodorini, nu se observase atîta îmbulzeală la ghișeul casieriei teatrului craiovean după bilete. Elita cumpărase cu preț îndoit pentru toate reprezentațiile, benoarele și lojele de rangul I și al II-lea.

Stalul I era 15 lei, al II-lea 8 lei, al III-lea 5 lei, galeria 3 lei și totuși nu rămăsese nici un loc de vîndut.

Mic și luī Alin nu ne scăpa nimic ne-observat din ce se petrecea la teatru.

Noi nu eram în stare să plătim galeria cu un leu de ne-ar fi redus-o — de hatâr — dar să plătim 3 lei?!

Să nu fim în stare să admirăm pe Ernesto Rossi, îi zic lui Alin, luînd un ton de legitimă indignare.

Cum adică? acest templu de lumină a fost zidit numai pentru «burtă verzi» cari se lăfăesc pe grâmezii de aur și nu simt nici cît un purece, ei vin la teatru numai să-și omoare uritul? E vorba, ce ne facem, Aline?

— Ce să ne facem, știu eu! grați el. Să te dai bine pe lingă Pișca al tău, altă speranță nu vād de nicăirea.

— Dar gardul — nu ne va servi la nimic săracul, tocmai în acest moment de grea încercare artistică pentru noi? Ce-o să ne facă? O să ne ducă la poliție — în cazul cel mai extrem, cînd ne-ar prinde: acolo ne vom explica.

Polițaiul ne cunoaște, adică vrea să zic mă cunoaște pe mine, ca unul ce sunt mediatorul copiilor săi. Voiu pleda cauza amîndorora cu succes...

— Eū zic să ne facem întîiū datoria către nen'tău Pișca și de ne va refuza, atunci peste gard... și...

— Bine, fie și-așa și în urma acestor înțelegeri mă ființai la ghișeu.

Nenea Pișca, crezînd că e vre-un bani-

gata, fără să se mai uite la mine, mă întâmpină :

Nu mai am nici-un bilet, domnule.

Dar ... nene Pișca ... sunt eu, îngînai.

Dumnia-lui își potrive ochelarii și distingîndu-mă la lumina electrică, numai ce-l auzii:

Cum?! tu ești mă ... nu ți-e rușine, hai? În astă-seară vii să-mi ceri intrarea gratuită? Afară, să nu te văd! Nu vezi că teatrul e plin de lume?

Cum am spus, nici-odată nu îndrăsnisem să insist sau să-l contrarez, căci îi știam firea, dar de astă-dată eram hotărît să mă răfuesc cu dînsul, căci cauza care mă aducea aci era mare, era un act din cele mai însemnate din viața mea: acela de-a vedea și admira pe o celebritate a lumii, un geniū incomparabil, un semi-zeū al artei dramatice, cum nu s'a mai năseut în lume, care trecea ca un meteor pe orizontul Craiovei și poate nu era să-l mai vedem nici-odată, precum s'a și întîmplat.

— De ce să-mi fie rușine nene Pișca? Ce fel, lumina a dat-o D-zeū numai pentru cei bogați, iar noi săracii să n'avem dreptul a ne împărtăși cu ea?!

Credeam că l-am înfundat cu raționamentul meu și apoi pentru a-l convinge, începui a-i vorbi în figurî, bine-înțeles, dar ce voia să știe de metafora mea nea Pișca?

Pleacă mă, nu mă înțelegi, că te dau pe mîna poliției, il auzii țipînd la mine.

Sluga d-tale, nene Pișca, însă să știi că d-l Rossi nu va juca fără mine în seara asta, îi ripostați ironic.

Fuși mă obrasnicule, strigă el, tremurând de minie de astă-dată...

În fața atitudinii amenințătoare a lui nenea Pișca, am eșit afară și comunicați colegului Alin care mă aștepta pe trotuar, rezultatul.

E, ce e de făcut, măi?

Nimic, frate-meu; moșu s'a înfuriat pe mine, de cugetam că-l va găsi damblaua.

Atunci ce ne facem vere?

— Ce am mai făcut: la gard, băete, comandați.

I-am prevenit că Ernesto nu va juca fără mine.

— Să nu ni se infunde tocmai în seara asta, mă Petrache.

— Fie ce-o fi, ești sunt hotărît; dacă vrei urmează-mă; de unde nu, ești sar gardu și singur.

— Mă, tu n'ai nici doi franci la tine?

— Și ce vrei să faci cu ei?

— Să-l rugăm să ne lase în galerie cu cîte-un leu.

— Aș, ce stai să vorbești Aline, ne trebuie sease lei și apoi cum e supărat moșu pe mine, nu ne-ar lăsa să intrăm nici cu o sută de lei.

Trecuse vre-un sfert de oră de cînd tot parlamentam noi pe trotuar în privința mo-

dului cum am face, cum am drege să pătrundem în cetatea luminei, cînd un domn bătrîn, cu blana pe el pînă în pămînt, cu ochelarii în nas și cu șoșoni deschieați în picioare, înainta zorit spre noi cari ne găsim în colțul extrem al curții teatrului.

Ce se făcu domnule, că acum eu chiu eu vai mă scăpaî de el...

La lumina felinarului, nu-mi trebui mult să-l recunosc că nu era altul de-cît nenea Pișca și apoi auzindu-i glasul și ceia ce a rostit, am înțeles că pe mine mă cauta.

La început crezui că vrea să mă trimită la poliție pentru purtarea ce o avusei față de d-sa, însă cînd îl văzui foarte aproape de noi, mă hotărîi să-i cer ertare chiar de pe acuma, pentru a-mi asigura viitoarele reprezentării cel puțin; de aceia luînd tonul pocăitului, îl întrebai:

— Pe cine cauți nene Pișca?

El, recunoscîndu-mi glasul, accentuă:

— Pe tine loază 'mbăirată... Cu purtarea ta m'ai făcut să turbez de ciudă.

— Te rog să nu fii supărat nene; altă-dată n'am să-ți mai dau ocazie să te superi.

— Bine, bine, te-am iertat, dar ia urmează-mă acum mai repede.

Fără a-i cere vre-o lămurire că ce are de gînd să facă cu mine, îl urmaî pînă în biuroul lui unde îmi zise:

Dorești să vezi pe Ernesto Rossi cum joacă, hai?

Cum să mi, nene Pișca; ași da jumătate din viața mea, ți-ași rămînea etern recunoscător.

E, de aceia te-am chemat să-ți comunic că ți-am făcut de rost să intri în teatru, însă cu condițione că la toate reprezentațiile ce le va da Ernesto Rossi, să apari în scenă deglizat ca figurant, pentru care vei fi plătit cu 20 lei pe seară.

Imi venea să țip de bucurie; crezui că mă înșeală auzul său că nenea Pișca vrea să-și bată joc de mine, de aceia întrebaî tremurînd de emoțione:

— Este adevărat ceia ce spuî, nene Pișca?

Se înțelege, că mie nu-mi arde de glume în acest moment. Ernesto m'a autorizat să-i găsesc un elev și eî m'am gîndit la tine să cîștigi și parale să-ți satisfaci și dorința.

O, în fața dorinței ce aveam de a vedea pe Ernesto Rossi jucînd, cine se mai gîndea la parale!

Pe cînd se urma discuționea aceasta între mine și nenea Pișca, iată că apăru în pragul ușei biroului o figură majestoasă, de și că-runtă, însă plină de viață în ochii căreia strălucea focul sacru al artei, iar pe fruntea-i largă geniul nemuritor.

Ridicaî puțin capul spre a fotografia bine în memorie acest cap de zeî antic, împodobit

de un păr negru care, îi umbrea o bună parte a frunții.

Ernesto Rossi, grăi casierul teatrului sculindu-se respectuos de pe scaun.

Apoi întorcându-se spre mine :

Monsieur Vuleau, un bon clef du notre liere.

Ernesto Rossi imi întinse mina cu multă căldură și fixându-mă în ochi, se adresă mulțumitor lui nenea Pișca :

— Îți mulțumesc din inimă, scumpe domn, că mi-ai găsit un tânăr ca dînsul, în ochii căruia cetesc dragostea de artă. Apoi mie :

— Bine-voește a mă urma, scumpe d-le Vuleau, spre a-ți da deslușirile cuvenite în scenă și a te îmbrăca; ne mai fiind de-cît 15 minute pînă la începerea spectacolului.

L-au urmat și în cîte-va minute aflai din gura maestrului ce trebuia să fac în timpul acțiunii. Mă deghisai în costum de paj medieval și cînd cortina se ridică, eă mă găseam postat la dreapta reginei, lingă tron.

Nu voiam să știu de nimic și de nimeni, că profesorii mei se găseau toți prin staluri și mă priveau cu curiozitate, unora nevenindu-le a crede că sunt eă.

Ochii și mintea mea erau concentrate asupra mișcărilor maestrului.

Voiu lăsa la o parte pe Romeo și pe Hamlet, cei doi eroi ai tragediilor cu acelaș nume, reprezentați cu atîta precizie și naturalețe

de o vîrstă de aproape 60 de ani și voiți trece cu tributul admirațiunei mele la Ludovic al XI-lea, la acel rege paralic a cărnii avaritiune pentru aur și coroana sa, ați contribuit la o creațiune genială, demnă de pama nemuritorului dramaturg.

O Ernesto, Ernesto, pe cînd Shakespeare și-a imaginat pe un Ludovic, tu i-ai dat viață, tu ai fost D-zeul lui Ludovic al XI-lea.

Dar iată-l că apare tirîndu-și un picior paralisat, cu mîinile într'o veșnică tremurare, cu ochii injectați de sînge, cu fața crispată de suferințe fizice și morale; și fie-care fibră de pe mușchii obrazilor marelui tragedian se poate observa că se mișcă, pentru a ne face să vedem cu ochii noștri cazanul sufletesc, în care elocotesc atîtea pasiuni sguđuitoare și el, Ernesto — ca un zeu, adînc cunoseător al analisei sufletului omenesc, revizuește fie-care patimă, o analizează, înălțîndu-se biruitor pînă la cea mai naltă concepție de-asupra căreia tronează D-zeul universului.

Lumea din teatru, artiștii, toți ne simțim micimea și ne minunăm înmărmuriți în fața sublimului în artă. Mie mi se oprește respirația; par'că mă îndeamnă o putere nevăzută să mă prostern înaintea geniului acestui om supra-natural: poate că ași fi făcut-o în sinceritatea admirațiunei mele, dacă într'un moment de supremă iresistență, n'ar fi izbucnit în sală uraganul aplauselor pornit din

mii de pepturi, care părea că nu va mai lua sfârșit.

Se aducea un omagiū neperitor de recunoștință și admirațiune maestrului, cînd Ludovic paralticul se lupta cu fiul său care voia să-i fure coroana.

Era o luptă desperată — pe viață și pe moarte, la care nu s'ar fi încumetat să se avinte un al doilea de-cît Ernesto Rossi, fără a risca de a succomba învins.

Maestrul însă, în fața aplauselor furtunoase își descoperise capul — ca semn că-l mișcase.

Publicul părea că e stăpînit de un delir. Era un moment înălțător, divin, care nu se mai repetă pentru a doua oară în viața unui muritor.

De la Ernesto Rossi am învățat să cunosc sublimul în arta dramatică.

Dar de la acest eveniment artistic — am considerat ca cea mai mare crimă de a escada gardul, pentru a pătrunde în templul luminei.

Și de cîte ori mă găsesc în fața unui artist, prin succesiune de idei, amintindu-mi de Ernesto Rossi, simt o lacrimă sîngerîndă picurîndu-mi în inimă pe furiș.

De ce această lacrimă furișe?

O, numai Ernesto mî-ar putea răspunde!

1. Institutele Vintilă și Buzoianu

Cu chenzina ce mi-a acordat-o Ernesto Rossi, pentru concursul ce i l'am dat cu ocazia celor șase reprezentații și care se ridica la suma de 120 lei, mi-am cumpărat un nou costum de haine și cărțile clasei a IV-a de liceu.

Și tocmai cînd bătrîna Cati — gazda mea istorică, prinse a ține la mine ca la lumina ochilor, și nu m'ar fi schimbat pe toți prinții din lume, fiind-că-i plăteam înainte pe cîte șase luni, tocmai cînd îi era lumea mai dragă, zic, a trebuit să o părăsese : așa era destinat se vede și odată cu mine să-i rămîie vestibulul, faimosul vestibul, pustiū, căci elevii, așa porecliți smei, nu voră cu nici un chip să rămîie fără mine la M-me Cati, care nu era în stare să le plătească meditator.

Dar cine motivase această bruscă schimbare în viața noastră liniștită de pînă aci ?

Ia, elevii institutului Vintilă, cari se ținuse ca scaiul de capul directorului să mă angajeze ca pedagog, de oare-ce cei de la M-me

Cati sunt cei mai bine preparați, pentru care motiv au obținut note foarte mari la materii din partea profesorilor în cursul trimestrelor etc., ziceau dînșii.

Dacă spusa lor însă era un adevăr, apoi meritul, în mare parte se cuvinea lui Manoil, care prepara pe inferiorii noștri la matematici, pe cînd eu nu-mi meditam de-cît la limba romînă, istorie, geografie etc.

Fui chemat dar la institutul pomenit și angajat de către directorul său Vintilă, de a-i medita elevii la toate materiile cursului inferior, pentru care mi se oferî în schimb întreținerea plus 20 lei lunar.

Cum se vede dar - interesul poartă fesul și eu cu toate lăcrimile sărmanei Cati, în momentul cînd oamenii îmi cărau bagagiul la căruță, a trebuit să o părăsesc, făgăduindu-i că n'o s'o dau uitării, precum am și făcut.

Pînă aci nu-mi puteam face o idee exactă despre viața intimă în institut. A trebuit să gust «păpara» spre a putea ține bine minte și să o descriu întocmai cum a fost, consacînd și institutelor cîte-va rînduri.

Comparînd viața de aci cu cea de la M-me Cati, pe aceasta o găseam un infern.

Bună-oară: masa nu dura de-cît cîte-va minute, căci un fel de bucate preparate și ne-preparate, pentru niște ființe fragede, cari munceau cu intelectul și luptau din răspuțeri

cu uriașa știință, nu prezenta nici o greutate pentru a sfârși atît de repede.

Elevilor le era urît să întirzie în sofragerie în fața meselor întinse, însă goale : atunci își lua fie-care sfertul de piine uscată în mînă *) îl ascundea în buzunar și și-l minca în curte printre jocuri nevinovate și suspine după traiul de acasă.

De aceia sârmanii elevi, cu mare nerăbdare așteptau sosirea primăverii, să cadă mai repede florile de cireși, de mere și de pere, să se arăte pe crengile pomilor din grădină fructe necoapte încă, pentru ca într'o săptămînă să facă culesul înainte de vreme : mincau din cauza hranei insuficiente ce li se dedea, însă în-tot-d'auna pe furiș, căci directoarea d-na Iulei, era o femeie piperată, care injura pe ungurește și ar fi fost în stare să facă omor de om, dacă ar fi putut prinde pe hoț ; dar cu toată severitatea directoarei, elevii erau mai dibaci, căci foamea era în stare să dărîme cetățî.

În primăvară, infirmeria institutului era mai populată cu elevii bolnavi, ca în orî-care anotimp al anului.

Deși picior de doctor nu nimerea prin institut, totuși pacienții nu erau lipsiți de sare amară și de alte lucruri băbești, căci directoarea noastră se mîndrea în fața părinților,

*) Din principiu igienic nu se dedea piine de trei zile de mesă pentru un brutar cu un pîc foarte scuzat.

aî căror copii se aflaû în institut, că numai dînsa e în stare să vindece ori-ce boală, că ea e cea mai bună mamă de copii, că precum îngrijește dumnia-eî copiii, alta nu e în stare și își făcea singură apoteosa că a fost în stare să stîrpească chiar tifosul din institut.

Sosea iarna. Directoarea noastră era pasionată după economii. Două brațe de lemne pentru toate dormitoarele în număr de cinci, aceasta era porția pe care o da servitorului să o distribue în dormitoare.

Și căldura nu se simțea nici odată în dormitor ; elevii tremuraû de frig ; îi apuca dureri teribile de stomac ; învinețeau și le clănțeau dinții ; atunci își părăseau mai mulți paturile și se adunau cîte trei într'un pat spre a se putea încălzi ; cearșafurile și fețele perinilor nu se schimbau cu luna ; premeneli li se dedea la două săptămîni odată ; dormitoarele se aeriseau și se măturaû la epoci nedeterminate, din cauza lipsei unui personal de serviciu ; un miros pestilențial domnea prin toate părțile, afară de camera pedagogului, care singur își îngrijea de curățenie.

Cu chipul acesta, într'o iarnă s'a deciarat o boală teribilă. Abia atunci autoritățile școlare s'aû interesat să fie trimiși elevii atinși de boală fie-care la locuința sa.

Și toate aceste mizerii erau urmarea economiilor ce-și propusese să le realizeze directoarea noastră, spre a putea să se plimbe

și să petreacă în timpul vacanțelor la Eliopatak de unde era din naștere ; plimbare organizată pe speșele și cu risicul sănătății atîtor vlăstare tinere.

Intr'o zi însă, elevii s'au pus în grevă.

Reclama lor, murmurul ce se ridica și isbea ea limba de elopot auzul directorului, indiferent de toate aceste neajunsuri, era că nu li se dedea de ajuns pîine, nici de mîncare; că multora mai slabi de constituție le-a venit leșin în clasă; că părinții lor plătesc cite 700 și 800 lei anual de fie-care elev și pe cînd ei îi cred îngrijiți părintește, directoarea își bate joc de sănătatea lor și de banii părinților; că directorul luase angajamentul prin circulările trimise fie-cărui părinte, că le va angaja profesori în institut, pe cînd el directorul — pînă în ultimii timpî îi lăsase fără pedagog și abia acum după stăruința elevilor mă angajase pe mine.

În sfîrșit, și pentru multe alte motive binecuvîntate, se pusese elevii în grevă, care avu drept rezultat de a le îmbunătăți starea prin următoarele modificări: că în locul fasolei cu pastramă mirositoare nu tocmai plăcut — și cartofi încolțiți tocmai de anțerți, să li se mai adauge de aci înainte și carne de berbecu cu orez fiert în apă curată, iar Joia și Duminica să li se dea gogoși preparați cu cocă și ulei — bun de candelă.

Cu ast-fel de hrană ocașe, elevii ajungeau

din zi în zi mai piperuiciți, îi sufla vântul din picioare, toți păreau că au zăcut de lingoare și studiile le secau forțele, fără să aibă elemente necesare prin care să le înlocuească.

Ast-fel, iudiciile liceului la sfârșitul anului erau impestrițate cu repetenți și retrași din cauza boalelor.

Iar cei în drept se mirați de regresul constat și degenerarea «junimei noastre studioase».

Făcusem tot ce putusem să aplănez greva ce amenința să ia proporții, să aflu un oraș întreg și să amenințe institutul a rămânea pustiit.

Simbătă seara și în ajunul sărbătorilor le țineam cuvântări prin care îndulciseam spiritele.

Elevii mă ascultați cu luare aminte, se linișteau și începeau să pătrundă problema grea a vieții la care ne îndrumam.

Anul trăit în institutul d-lui Vintilă l'am socotit un purgatoriu al vieții mele, de unde am eșit purificat și pregătit pentru ori-ce luptă.

Zic un an, căci îndată cu începerea cursului superior, am părăsit pe d-l Vintilă și în toamna anului 1889, în urma înțelegerii avute cu mine, geograful Buzoianu deschide un institut model, cu personal suficient, cu profesori, pedagogi și tot ce se cere unei instituții de cultură și educație.

La acest nou institut fui angajat în calitate de prim pedagog, fără nici o plată, însă cu condițiune de a avea voc să meditez pe seama mea ori cîți elevi externi s'ar presenta.

Această condițiune imi era favorabilă, deoarece în primul an am avut 10 elevi din internii institutului Vintilă, de la cari primeam între 10 și 20 lei pe lună, după puterea fiecărui.

Din primul an chiar al fundației sale, institutul Buzoianu ajunsese în floare.

Sub conducerea maestrului de muzică, Ștefan Nanulescu, înființasem un cor vocal și instrumental.

Compusesem imnul institutului, care s'a pus în note de către d-l Nanulescu și s'a cântat cu mult succes în ziua inaugurării, la care au luat parte și profesorii liceului nostru.

Cu cât entusiasm, cu ce însuflețire cânta corul nostru compus din 40 elevi strofa finală :

*Să trăiască directorul
Și ai noștri profesori ;
Facă 'n calea lor Creatorul.
Să răsara mîndre flori
..... mîndre flori ...*

Și fiind-că veni vorba de profesori, merită a fi pomeniți aci, regretatul Constantinescu său «Daca», poreclit așa din cauza spaimii ce provoca numele său temut și a severității cu care se purta ; precum d-nii Bumbăcilă și Mișu Caloianu, fost inspector al învățămîntului secundar.

II. Daca

Era un om de o statură potrivită, figură rotundă și grasă: mustața mică și roasă în vîrfuri; de și în vîrstă de 50 ani, totuși la mers păstra tactul din tinerețe. Lui nu-i convenea societatea nimănui: se ținea departe de orîce manifestație națională, orî politică; ast-fel fiind Daca, profesorul nostru de matematică, inima lui nu fusese depriusă a se impresiona nici de lacrima nici de bucuria altuia.

Par'că-l văd și acum. Intr'o zi «Daca la numele căruia tremuram toți, scoate la tablă pe colegul meu Tiberica.

Tiberica eși; sufletul lui și mintea-i toată era concentrată la *paralaxa* soarelui și la conul de umbră și penumbră a lunii, lecțiile noastre din ziua aceea.

Nici n'apucă bine să pue mîna pe cretă pentru a desena figura pe tablă, cînd Daca îl luă la vale cu un ton pițigăiat:

— D-ta prea îți răsucești mustața des: prea mult te joci cu ea de-ți stă așa 'nfoiată. Ce? orî vrei să-'mî scoți ochii cu ea?

Bietul Tiberica se desechilibără; starea lui sufletească se turbură și deveni inconștient de eul său.

Daca de pe catedră: Poftim de lucrează.

Tiberica se sili din răsputeri să așterne pe tablă cele ce învățase, dar n'a putut ajunge

la nici-un rezultat, fiind prea simțitor să nu-l atingă ironia lui Daea.

— Va să zică nu știi lecția : atunci treci la loc : îți pun unu și altă-dată să înveți mai bine lecția și să-ți răsucești mai rar mustața, mai înțeles ?

Apoi întorcînd două pagini din catalog îl auzii :

Să vie d-l Vulcan : să-mi faci d-ta lecția 22 : înălțimea munților în lună.

Mă sculai de pe bancă și cu tremurul în suflet, mă îndreptai spre tablă.

Luai creta în mîină și dintr'un condei făcui un cere, dusei axa lunei, apoi equatorul, secantele și tangentele cu ale lor sinuse și cosinuse.

În momentul cînd terminam figura, îmi păru că Daea voește să-mi obiecteze ceva și mă uitai la el cu frică.

Daea mă întîmpină de pe catedră :

La poesii și ode te pricepi foarte bine, nu este așa ? Am auzit că ai publicat și un volum ?

A fost destul atîta ca să mă poticnesc ca Tiberica și să nu mă mai pot sui în munții din lună : un virtej furios mi se păru că mă aprinse ; nu știu clasa se clătina, ori eui stam să pic din picioare : vorbele lui Daea mi se păreau că-mi picură pe inimă ca unt-de-lemnul pe un jeratec aprins, cu tendința de a stinge n mine ori-ce ideal către care firea mea mă

îndemna să-mi iaŭ sborul. Întrebarea lui Dăca, deghisată, ascundea multă ironie finală la adresa noastră, care ne îndeletniceam și ne plăcea să ne ocupăm cu poezia.

III. Bumbăcila

Dăca se plinsese în ziua aceea în cancelarie, profesorilor, că elevii cursului superior s'au lenevit, că nu mai învață nimic și îndemna pe toți colegii d-sale să ia măsuri severe în contra noastră, să ne chestioneze în fie-care zi și din toată materia — căci ne găsim în luna lui Maiu, a repetițiilor generale.

Primul care intră furios în clasă și ne aduse trista veste, fu filosoful Bumbăcila.

— Tu să ne cernești obrazul Vulcane, se poate? grăi el măsurîndu-mă cu dojeană...

— Nu-î adevărat, d-le Bumbăcila: din contră suntem revoltați și adînc mihniți în suflete o clasă întregă de modul purtării domnului Dăca față de noi!

— Cum se poate? — grăi d-l Bumbăcila uimit de acusarea ce o aduceam colegului său.

— Dar cum se poartă? Ce va să zică asta?

— Dumnia-lui vrea să ne învețe școală: ironiei și a sarcasmului, calități inerente fire sale — fără să fi învățat de-loc principiile cele mai elementare de psihologie umană vine în clasă să ne ironiseze, nu să ne înveț

matematică, pentru care motiv eu sunt sătul de această știință...

Bine, bine, voiți cerceta și voiți stabili din partea cui e dreptatea: dar vorba, la filosofie știți?

Poftim, vă rugăm a ne chestiona și dacă nu veți rămîne mulțumit, preferim să rămînem repetenți.

Bumbăcila ne chestionă asupra multor probleme filosofice și noi de pe zîmbetu-i ce flutura prea des pe buze-i, am înțeles că e satisfăcut și-i creștea inima de bucurie, de aceea îl auzirăm:

- Dar tot așa trebuie să învățați și la dl Dacia, dragii mei, d-voastră nu trebuie să neglijați nici-un obiect: acum vă înțelegeți fie-care interesul.

- Da, așa e, murmură Tiberica, dacă și din gura matematicului am auzii vre-odată dragii mei.

În după prînzul acelei zile aveam pe Mișu Caloianu la latină și istorie.

II. Mișu Caloianu

Un spirit luminat, un adevărat magistru, elev al lui Breal de la Sorbona, o puternică personalitate -- acesta era Caloianu. Orele lui de clasă atingeau sublimul prin vastele sale cunoștințe filologice și istorice, prin verva-i fermecătoare cu care vulgariza știința.

Transportat de modul maestru cum își preda cursul istoriei antice — cu deosebire al popoarelor orientale, mă apucasem, fără îndemnul nimănui, să versific istoria civilizațiunii la indieni.

Nici-odată n'am tremurat de prezența sa în clasă. Glumea, ridea cu noi, ne nutuia, dar la notă era foarte aspru. Și bine făcea, căci binele ni-l voia.

El mi dedese ochi cu Dăca și nu știa ce se întâmplase în clasă între noi și temutul matematic în ziua aceea.

Era vesel și liniștit ca tot-d'ama. Eău voind să profit de dispozițiunea lui, în momentul cînd îmi pronunță zîmbitor numele pentru a-i spune lecția, am zis din picioare de la bancă, unde mă găseau :

Am încercat și niște versuri asupra lecții de azi, d-le Caloianu.

Ai pus în versuri civilizația indienilor?

Da, fiind-că mi-a plăcut... înginaî eă.

— Ia să văd și eă, mă poetule; dacă într'adevăr ai reușit să faci una ca asta, apoi te țin numai în zece pînă la bacalaureat.

I-am înmînat caetul în care erau scrise peste 500 versuri.

Aceasă pe 'ndelete a studiat poema mea, un fel de « Ramaiana » în miniatură și la lecția viitoare, după ce aflase cazul cu Dăca, veni cu caetașul meu în mîină, ca și cum ar fi purtat un trofeu, smuls în lupta ce o susți-

muse cu marele matematic, pentru ale noastre calități, și isbuceni:

M'am certat cu d-l Daca pentru tine, poetule, dar trebuie să știi că n'ași fi făcut una ca asta, de n'ași fi găsit în lucrarea ta strofe, cum bună-oară e aceea subliniată de mine. I-am citit-o și d-lui Daca, care te-a felicitat, însă a regretat că de ce nu vă ocupați și la obiectul d-sale tot așa cum faceți la alții.

Atunci, în semn de protestare, toți elevii sculându-se în picioare strigară:

Din contră, d-le Caloianu: cu matematica ne ocupăm mai mult de-cît cu ori-ce alt obiect... dar de... să fie mai bun și d-l Daca.

În urmă, colegii noștri dorind să știe, care e strofa laudată de Caloianu, îl rugară să o reciteze, iar d-sa se execută numai-de-cît însoțind-o de explicațiuni:

*A lui religioasă — ce ști cum ast-fel suna:
Unică în concepție, multiplă în adorare,
De se închinan lumină, nu e idolatrare,
Căci adorau pe unul prin sare, steh. luna:
Cum vede izbînda una, deși multiplă pare.*

Vedeți voi, ce clar e exprimat fondul religiunii induze la care am învățat o lună de zile? încheie Caloianu și pregătindu-se a ne chestiona.

De cînd cu poema mea, dinsul întreprinsese o cruciadă împotriva lui Daca, care voia să triumfe cu risicul sacrificării noastre.

*) A indienilor: aci e vorba de religia budhista.

Cind elevii noștrii sunt capabili să scrie asemenea poeme, ei trebuie să fie tot așa de tari și la d-ta, d-le Daea, îi zicea Caloianu apoi adogă în șoapte:

— Fii mai blînd cu ei și ai să vezi: atunci să vorbim...

Ce mare dreptate avea!

V. Tudorel

În institutul Buzoianu, printre elevii interni era și Tudorel, fiul Popei Neculaî de la biserica Obedeanu. Băiatul acesta prin ștrengăriile sale îmi dedea mult de lucru. Eram dator să-l supraveghez mai de aproape și să fac cu el ore suplimentare de meditație — fiind-că era un gros de cap și de oare-ce pe lîngă plata institutului — Popa îmi oferise un onorar de 200 lei — numai să scot ceva din odrasla lui .

Cu toată severitatea mea însă, Tudorel făcea tot ce știa el: ba îl vedeam prinzînd muște, ba pisicii pe cari le lega de coadă; orî atîrnînd tinichele de coada micilor potăi ce se pripășiau în curtea institutului — de unde luaŭ naștere o mulțime de scene umoristice ce provocaŭ risul și veselia tuturilor elevilor.

Lui Tudorel îi plăcea să «poseze» în bufonul institutului și la toate cîte le comitea

ca să provoace risul, el rămânea grav și serios ca un mitropolit.

Intr'o zi eșeam din clasă. Era ora d-lui Strajani între 2 și 3 p. m. Când am ajuns în pragul porții din curtea liceului, la o mică distanță, pe cine-mi văzură ochii! Pe Tudorel jucînd arșice cu niște haimanale din mahalalele mărginașe ale Craiovei, fără nici-un căpătîiu.

Am rămas un moment nimit la pragul porții de îndrăsneala lui Tudorel - de a trece peste cuvîntul meu, cînd știa că la eșirea mea din clasă, voi veni la institut să-l ascult, și cînd vrusei să-l cert, Tudorel, care mă văzuse, lăsă arșicele pe teren și 'n loc de a porni la institut, m'am pomenit cu el fugînd în partea opusă a stradei liceului și ocolînd împrejmuirea, s'a pornit la fugă pe strada Mihaî Bravul.

În zadar mă încercai cu gestul și cu vorba să-l fac să stea, căci Tudorel întorcînd din cînd în cînd capul, fugea ca o vulpe gonită de vînător.

În goana asta după el, mă trecuse nădușelile. Gîndul meu era să-l prind și să-l dau în primirea Popei, să-i aplice pedeapsa ce o va găsi de cuviință. Din strada Mihaî Bravul fugarul meu coti în strada Jianului și de aci în acea a Severinului și aproape de barieră intră într'o curte unde se făcu nevăzut. Intraî și eu pe urma lui.

Forma curții era patrată, iar la mijlocul ei un nuc bătrîn păstra o umbră dulce și răcoritoare în timpul căldurilor tropicale.

Lângă tulpina nucului se afla o masă și mai multe scaune, iar pe unul din ele stetea o bătrînă cu ochelarii în nas impletind la ciorap.

— Bună ziua, doamnă.

Bună ziua, domnule și mai departe urmă: pe cine căutați?

Un elev din institutul Buzoianu, anume Tudorel Nicolae, doamnă, a intrat aci.

— E fiul meu, d-le.

Așaaa! făcui cū mirat. Cu atit măi bine doamnă; mă recomand: Petru Vulcan, pedagogul institutului și în cîte-va cuvinte îi arătaî împrejurarea ce mă aducea aci.

Bătrîna zîmbi bine-voitor de ștregăria lui Tudorel și avu grije să-mi mulțumească pentru interesul ce l-am pus îngrijindu-mă de aproape de băiat. Foarte veselă și mîndră că mă-a făcut cunoștință, o auzii:

Ia poftim d-le Vulcan, luați loc pe scaun că veți fi obosit alergînd după ștregarul nostru de Tudorel.

Apoi întorcîndu-și capul spre bucătărie, care venea situată în capul caselor din fundul curții, stigă:

Lisaveto, ia să aduci d-lui Vulcan o dulceață proaspătă cu un pahar cu apă rece și să ne faci două cafele cu caimac.

Ma rog de ce supărarea asta, grăit
cui jenat.

Vai de mine d-le, ce supărare! E o fe-
ricire pentru mine de a putea oferi dulceață
profesorului copilului meu.

V. Chirișa

Mă uitai în jurul meu.

În fața dinspre sud era un corp de case
mari, cu o verandă poetică și spațioasă, unde
locuia familia popei; la dreapta spre nord,
tot în aceeași curte, un alt corp de case mai
mici, avînd în față un geamlic.

Privind într'acolo, atenția mea fu atrasă de
un tablou fermecător, care mă determină să
fac o mișcare involuntară. Ce era? O tînără
d-ră cu ochii azurii, cu părul blond, mlădioasă
ca o trestie, ale cărei forme desăvîrșite de
maestrul Demurg, le ședea uimitor de bine
într'o bluză de culoarea liliacului, în contrast
cu foile de culoarea rosei, trecuse din salon
în antreul cu geamlic să dea de mîncare unui
canar, care deprins, se vede, cu aparițiunea
mlădioasei sale stăpîne, sbura de bucurie
cînd într'o parte cînd în cea-laltă a coliviei
și se silea să-i apuce printre sîrme degetele
ei trandafirii și cînd nu putea, scotea niște
ciripiri ascuțite — de ciudă.

Blonda îl sîcîia mereu dînd cu eleganță
din cap și îi zicea:

Taci puiū, taci, că nu-î frumos, dragă..

Din partea unde ședeam, nu o putui vedea de-cît în profil, dar cînd observă că e privită cu atențiune, dispăru.

— Cine să fie musa aceasta, mi-am zis în gînd.

Preocupat de arătarea necunoscutei de alături, nici nu observai aparițiunea veselelor fete ale preotesei : Cornelia, Didina și Lisica.

— Fiicele mele, zise bătrîna mea convorbitoare.

Sunt vesel de cunoștință, murmurai reculegîndu-mă.

Cornelia — de o înălțime potrivită, cu ochii de un verde spălăcit, reprezentanta veseliei, Didina ceva mai înaltă, cu ochii căprui, Liseta — cea mai durdulie și mai plină la față avea în același timp și trăsăturile feții mai regulate.

În ce le privea vîrsta, steteau binișor fetele: între 24 și 18 ani.

Fetele se familiarisară repede cu mine.

Cornelia fu cea d'întîiū care uitîndu-se șiret la mine, zise măsei :

— E he, de cînd cunoaștem noi pe d-nul Vulcan, mamă !

— Cum se face asta, întrebă bătrîna.

— Poi ne-a scăpat vre-o poezie de a d-lui ne-cetită ?

— Așa da... afirmăi eū ușurat că nu-mi

aduceam aminte să fi cunoscut vre-odată pe vre-o una din veselele d-șoare.

A, nu știi mamică, ce frumoase poezii face d-l Vulcan!...

Da? o să fie bun atunci d-l Vulcan să mă aboneze la gazetele unde scrie, să-i gust și eu bucățile.

Cu plăcere, d-nă, am răspuns complimentînd-o.

Miuunea cioarelor, mă gîndii atunci: am și eu admiratoare... bre, bre!...

În acest moment arătarea de la geamlicul caselor de vis-a-vis își făcu din nou aparițiunea lîngă canar; de astă-dată putui s'o examez bine și s'o fotografiez în minte.

Era o frumusețe cum n'avusesem ocazie să mai văd și să mă miște. Cornelia observă mișcarea mea la vederea arătării și șopti ceva la urechile fetelor; apoi luîndu-se de braț porniră cite trele într'acolo.

Rămîind siugur cu preoteasa, îmi șopti:

— Ce? nu cunoști pe chiriașa noastră, d-ra Nușy Răinu, fata inginerului?

— Nu, n'am avut de uude s'o cunosc.

— A... e foarte drăguță, cuminte și învățată; s'o auzi odată numai la piano și să nu mai mori.

— Da? are talent la musică?

— Nu-ți poți închipui ce mare talent...

Exagerațiunii bine-voitoare, mi-am zis.

Și fiind-că'mi era sete, înhățaî lingurița

garnisită cu câpșuni. Mulțumii, după ce-mi astimpărai setea, apoi am scos tabacherea să-mi fac o țigară pentru a lua cafeaua.

În acest timp atîta putui surprinde din conversația animată a fetelor :

Uită-te bine la el, îl vezi ? Țista e poetul de care-ți vorbeam : vino zău, Nușeo, nu te lăsăm . . .

— Dar mă jenez, Cornelio, nu mă înțelegi ? !

Nu se poate, haid, că are să plece; uite-l se pregătește ; trebuie să vii să cînți numai una : *«Ce te legeni codrule»* .

Și fetele luară pe sus pe chiriașă, pe care o numeau Nușy.

Scoborî treptele, făcu cîți-va pași și în momentul cînd îmi aprindeam țigara, fetele opriră brusc pe Nușy în fața mea.

Mă sculai cu mult tact de pe scaun și salutai respectuos. Vederea ei de aproape mă amețise.

Era rumenă, albă, senină ca cerul dimineții din luna lui Maiu. Nu găseam cuvinte de a-mi exprima admirațiunea pentru mine însu-mi. Eram mut, coplesit de admirațiune, de aceea, cînd Cornelia îmi recomandă pe chiriașă :

— D-șoara Nușy Răinu !

Nu putui face alta de-cît să dau din cap cînd într'o parte, cînd într'alta.

Norocul meu că Cornelia comandă înainte : haid, în salon pînă nu pleacă d-l Vulcan .

Nu știam ce voia să înțeleagă prin plecarea mea : dar abia ajunseră fetele în salon și melodia romanței : Ce te legeni codrurile , veni să ne transporte în alte lumi.

Bătrina observă că sunt prea atent în partea de unde se auzea romanța, de aceea zise :

Cum veđ, îți place musica.

Foarte mult, doamnă.

Atunci, dacă e așa : să mergem și noi în salon.

Cam jenat, fiind-că nu eram pregătit de a mă presenta în saloane, dar cu inima palpitândă de bucurie, o urmași : ajunși însă în salon, cîntăreața încetă de a mai cînta, de aceea cu o măhnire vădită am zis :

— De știam una ca asta, mai bine rămî-neam jos, de unde aveam fericirea să mai ascultăm stimată d-șoară. Cîntați cu atîta artă, cu o așa căldură, cum n'am mai avut ocașie în viața mea să surprind un alt talent ca al d-voastră.

Observai cum obrajii chiriașii se îmbujorară de jenă, față de complimentele ce i le aduceam.

— Cînt ea ori-ce diletantă, d-le Vulean, și complimentele d-voastră mi se par așa de exagerate ! De aceea ea să nu vă perdeți ilusia d'intîi în fața realității, mă opresc de a mai cînta. Și-apoi cum mi-ași putea permite una ca asta în fața unui artist a cărui critică severă și poate nemiloasă, m'ar nimici . . .

Vă rog, d-șoară, n'avem nici un artist între noi, și orî care ar fi, nu va putea de cît să vă admire.

Cum? negați darul cu care v'a împodobit firea?

— Eû? nu neg nimic și nu pot afirma nimic în privința asta; sunt un om ca toată lumea, însă cu desăvîrșire profan în arta muziceî.

— Dar sunteți poet...

— Poet! Haida de! un amator, saú mai bine zis, un diletant, d-șoară; cît despre titlul ce-mî oferiți cu atîta dărnicie, să-l lăsăm pe seama poezilor recunoscuți ca atari; printre ei abia sunt a noua spită la roată.

— Exces de modestie. Vă cunoaștem noi bine, d-le...

— Ba e purul adevăr, d-șoară; de aceia vă rog să mă considerați ca mai aproapele d-voastră și să fiți așa de amabilă să ne procurați fericirea ce vă-o cer în numele tuturor.

Ultimele mele cuvinte fură subliniate prin aplause sgomotoase din partea fetelor, cari fuseseră foarte atente la discuțiunea dintre mine și chiriașă; în urma căroră o înconjurară rugătoare și una cu gestul autoritar, alta trăgînd-o spre piano, isbutiră să o așeze pe scaun.

— Cînt, însă cu condițiunea să nu rîdeți de mine.

Apoi mă privi în mod semnificativ și apăsă degetele ei trandafirii pe clapele de fildes.

Toți ascultarăm cu sfîntenie melodia aceea care ne fermecă auzul : dar în urma introducerii, cînd notele fură însoțite de glasul ingeresc al chiriasei, cū unul rămăsei locului în extas și-mi uitasem pentru moment unde sunt, la ce am venit aci, ce întîmplare curioasă mă adusese în drumul chiriasei preotesei din strada Severinului. Nu știam ce să admir mai mult în persoana acestei zeite ascunse de ochii lumei în căsuța de alături, căci pînă în ziua aceea n'avusesem fericirea să mă văd unde-va acest chip plin de grații și dotat cu atîtea calități.

Sfîrșise. Un ropot de aplause cu cari își manifesta fetele admirațiunea, fu semnalul deșteptării mele din reverie.

Cu inima înfrigurată abia putui rosti : vă mulțumesc d-șoară, și fiind-că-mă lipsește darul vorbirei în asemenea împrejurări înălțătoare, să-mi dați voe să cînt și eū în onoarea d-voastră.

Și am scos din busunar o foaie volantă cum și un creion, pe care am scris la colțul pianului un sonet, pierdut și el pe urmele Zorilor .

Îți dedică o poesie, Nușo ! Privește la el cum s'a inspirat.

Se făcu tăcere.

Eū, solemn în fața evenimentului acelaia

ce-l încerca simțirea mea pentru prima oară, mă sculai de pe scaun și făcînd doi pași spre chiriașă, am zis :

— În aceste rînduri mi-am exprimat d-șoară ceea ce n-am putut-o face prin cuvinte ; te rog să le primești ca un omagiu de admirațiune din partea mea și dacă-î chip a le păstra în inimă, precum voiû păstra eû acest fericit moment pe care ni l'ai oferit d-ta.

Intinse amîndouă mînele, apucă foaia volantă ce i-o dedeî și ceti plină de emoțiune, apoi neputîndu-și reține sentimentul de bucurie, îmi întinse mîna și pe cînd în cea-l'altă ținea foaia volantă, apăsîndu-și tot de-odată inima, grăi :

— Vă mulțumesc din suflet, d-le ! E prea frumos, dar prea mult pentru mine. Mă duc să spuî la ai mei — că de-o fi să mor să mi-l pue la mormînt în loc de ori-ce alt epitaf.

Tremurîndă de emoțiune ne părăsi chiriașa înainte de a o certa -- cum îmi pusesem în gînd -- pentru greșeala ei de a ne pomeni de moarte cînd nu se cuvenea.

Fetele o urmară cu inima rînită de sentimentul geloziei, a cărei influență desastroasă o simțeam de prima oară.

Rămînd singur cu preoteasa, dînsa îmi zise :

— Nu vă spuneam eû, d-le Vulcan ?

Da, d-nă, aveați dreptate : cîntă minunat chiriașa d-voastră. Am întîrziat, ce e drept,

dar mi-mi pare rău. M'am ales cu o iluzie în plus în aceste cîte-va ore de cînd petrec în mijlocul d-voastră.

— Dar cred că o să mai fie ocazie să cîștigați multe iluzii de felul acestora, d-le Vulean, căci avem speranța să ne visitați mai des.

— Numai să vă facă plăcere prezența mea d-nă, M'ași simți cel mai fericit să pot petrece o oră pe lună măcar în societatea d-voastră.

— Pe săptămîină zi — cel puțin — ce lună !

— Incîntat, d-nă, de amabilitatea d-voastră.

— Și drept să vă spun — continuă preoteasa, am vorbit dăună-zi părintelui, să retragem pe Tudorel din institut și să-l angajăm meditator în casă, căci ni se pare nouă că sub privigherea noastră directă va putea progresa mai bine la studii. În institut, cum vedeți, în lipsa d-voastră tot mai scapă pe străzi și face ștregării, neglijindu-și lecțiile, pe cînd aci îl vom ținea din scurt.

— Bine v'ați gîndit, d-nă, mă angajez să vi-l meditez chiar eună acasă și garantez trecerea-i. În privința celor-l'alte puncte, cred că ne vom învoi lesne.

Nici vorbă — zimbi dînsa, ghicind negreșit, gîndul meu intim, adică motivul principal care mă determina să caut mijlocul de a mă apropia cît mai mult de chiriășe, sau dacă s'ar fi putut și de una din drăguțele ei fete. De ce nu adică ? Fete mari de măritat nu erau ?

Sărutîndu-î mîna și rugînd-o să transmită complimentele mele d-șoarelor, am plecat ameuțit fără să mai zărească pe cine-va în curte.

În privința lui Tudorel a rămas să mă înțeleg cu popa.

III. Amor și gelozie

Popa Neculai îmi oferise bucuros 50 lei lunar să-î meditez băiatul acasă, unde credeam cu toții că va face progrese la învățătură.

Dar ne-am înșelat amar, căci Tudorel po-trivea așa lucrurile, în-cît să nu facă mai mult de trei lecții pe săptămîină cu mine.

Eû la ora determinată mă găseam sub nucul din mijlocul curții și la vederea mea sârmana preoteasă, trimitea pe bucătăreasă la apus, pe fata din casă la răsărit, în căutarea lui Tudorel căruia nu-î mai dedeaû de urmă, de oare-ce dumnia-lui pe vremea aceasta era ori prin lunca Jiului, sau la heleșteul Bibescului cu alte haimanale -- la scaldă.

Eû aveam grije să-mî iaû cu mine tot-d'auna o carte de cetit, iar cînd eram s'aștept prea mult pe Tudorel, mai puneam mîna pe creion și ticluiam din fugă vre-o poesioară inspirat de aparițiunea musei de alături chiriasha se'nțelege.

În cîte-va săptămîni chiriasha ajunsese d-na

inimei mele. Negreșit, era prima oară cînd inima-mî iucerea sentimentul iubirei.

Mă iubea dînsa – cine știe.

Dacă se întîmpla să apară în gang, să dea de mîncare canarului, o salutam înfiorat de plăcerea provocată de surîsul ei fugitiv, să nu fie observată de fetele proprietăresei, căci Cornelia în deosebî, pîndea și-și consacra orele studiind pe după perdea cel mai mic gest al meū, cea mai mică mișcare ce o făceam.

Cornelia ne spiona.

De multe ori venea lîngă mine fără de veste să mă surprindă ce scriu. Bănuiala ei că așî nutri iubire ascunsă chiriășei, o făcea să fie geloasă și cu timpul să-și manifeste pe față această gelozie.

Ast-fel, într'una din zile, pe cînd preoteasa lipsea de acasă, sub pretext să nu fiū espus căldurei solare, în așteptarea lui Tudorel, m'a invitat să trec în salon, unde e răcoare, avînd a-mî comunica ceva important. Am urmat-o, iar ea cu zîmbetul pe buze, mă pofti să iaū loc pe canapea.

— Aveți să-mî comunicați ceva important, el-șoară, am întrebat-o mirat.

- Da, foarte important.

Vorba însă i se înecă în git și fața ei deveni ca de ceară.

— Te-am chemat, urmă ea, să vād și cū cum faci poeziile.

— Această chestiune la d-ta e importantă d-șoară ?

— Negreșit că da ; acum 10 zile am observat cum în fața chiriașei ai scris în cîteva momente un sonet ; aș dori să văd, dacă și în fața mea poți fi același poet.

— Cum văd ești vrei să mă pui la încercare ?

— Da ! Vreați să descoper o taină : mă ghicești.

— O taină ! Nu pot ghici de loc, fiindcă imi lipsește darul.

— Ba te prefaci : să ți-o destăinuiesc eu ?

— Te ascult.

— Poesia aceea e rezultatul iubirei d-tale ce nutrești pentru chiriașa noastră ; nu este așa, d-le poet ?

— Ho, ho, am isbuenit în hohote ; dar cum ai dedus d-ta una ca asta, cînd era prima dată, cînd ne vedeam.

— Nu face nimic ; iubirea n'are nevoie de veacuri să incolțească într'o inimă.

— Sunt încîntat că te pricepi în teoriile atît de subtile ale amorului, d-șoară ; cu toate acestea imi pare ciudat lucru să deduci din aleătuirea unei poezii, iubirea mea pentru chiriașa d-voastră.

— Atunci, dacă nu e așa precum zic ești concepe o poezie și în fața mea.

— Pentru d-ta vrei să zic.

— Fie și așa ; vezi că nu poți ?

Cornelia ridea ironic, așa cel puțin î se părea ei că rîde.

— D-ta o spui?

— Și sunt sigură că nu vei isbuti — pentru că n'ai în față obiectul adorațiunii...

— Și eu ca să-ți dovedesc că te'nșeli, te rog să-mi dai voce un moment.

Am pus o foaie volantă pe masă și luînd creionul în mînă, am scris patru strofe în care cîntam de porunceală persoana Corneliei, la nivelul ei intelectual, voind să-i dovedesc că nu-mi lipsese nici rime, nici picioare destule, pentru a fi un poet de ocazie.

În mai puțin de un sfert de oră i-o presintai. Cornelia apucă nervos în mînă foaia volantă, o cefi și cu zîmbetul mefistofelic pe buze, mă părăsi, trecînd la chiriașe, spre a-î dovedi că eu nu sunt de-cît o mașină poetică — vorba ei — că dacă am scris acel sonet acum zece zile, nu l-am scris din iubire, căci dacă ar fi să crează în una ca asta, apoi și pentru dînsa nutrește același sentiment, ca dovadă îi presintase chiriașei crîmpeiul acela de poezie, un fel de trofeu luat de dînsa pe cîmpul iubirei la care venea să se angajeze.

Orî și cum s'ar fi rezolvat această problemă, Cornelia era victorioasă de-o-cam-dată.

Ea a crezut că a isbutit să spulbere iluziunile ce-și făcuse despre mine chiriașa și că nu va mai gîndi la acela care îi cîntase

în moment de inspirațiune, nu de poruncelă, calitățile ei.

Singurătatea și tăcerea din salon începu a mă plictisi.

Mi se părea că mă înăbuș; nu puteam suferi atmosfera asta; de aceea am eșit din salon, pentru a-mi lua locul la masa de sub nuc. Cornelia și chiriașa mă priveau din gang. Mă uitați la ele cu interes: pe buzele Corneliei am surprins zâmbetul ei mefistofelic, pe ale chiriașei un zîmbet care îmi dedea să înțeleg ca ea suferă.

Se vede treaba, avea nevoie de a-mi vorbi, de aceea într'un moment de iresistență, o auzii:

Mai poftim și pe la noi, d-le Vulean, dacă vă face plăcere.

Inima mea sta să-mi sară din pept de bucurie la invitațiunea ei; părea că-mi ghicise chiriașa gîndul.

Am făcut 3-4 pași și mă găsiți la pragul gangului unde dînsa mă întîmpină călduros.

Pentru a doua oară ne strîngeam de mină ca doi vechi prieteni, cari se regăsesc după o lungă despărțire.

Așa dar, nu m'ați dat uitării, am zis trecînd în salonul ei de primire.

Cum v'ați putea închipui așa ceva, d-le... apoi urmă mai departe: Știți ce, d-le Vulean! d-voastră tot așteptați colo sub nuc pînă să vă vie elevul să-l meditați; v'ași propune,

dacă nu v'ar deranja, bine 'nțeleș, ca în timpul acesta să mă meditați pe mine.

Am crezut că glumește, mai cu seamă cînd am auzit risul șgomotos al Corneliei, care tîndea să dea situațiunei o notă ridicolă.

De ce rîzi, dragă Cornelio: ce fel, ai crezut că am glumit?

Ba nu: rîd fiind că n'am ce face...
ha, ha, ha!

N'am glumit de loc, dragă: am vorbit și mamei despre asta și mî-a aprobat cererea: știi bine cît de slabă sunt în materie literară, cînd e vorba de limba romîină, de vreme ce am absolvit cursul secundar la Viena.

Cornelia continuă risul ei nervos, — iar eu am întrebat:

Vorbiți serios, d-șoară?

— Foarte serios, d-le; de ce m'aș jena față de d-voastră să mărturisesc că am nevoie să fiu inițiată în literatura țării noastre, de care sunt profană.

Sunteți modestă, d-șoară!

Ba de loc d-le, și tocmai acest fapt mă determină să m'apuc de învățatură.

— *Mieu plus tarde que jamais*, întrerupse Cornelia, ironic.

— Chiar vorba ta, Cornelio.

În salon erau mai multe canapele: una venea în dreptul pianului pe al cărui scaun șezuse chiriașă. Pe canapeaua aceea luasem eu loc și în tot timpul discuțiunei nu mă

nitam de-cît la dînsa, lucru ce nu scăpase din vedere Corneliei.

Așa dar doriți să vă fiu profesor?

— Din tot sufletul, d-le Vulcan.

Modul cum pronunțase chiriașa cuvintele : din tot sufletul înciudase pe Cornelia, care își mușca buzele, gîndindu-se că vestea ei cu poesia rămăsese fără nici-un efect, că chiriașa își prepara terenul iubirei cu mai mare dibăcie și grabă de cum și-ar fi închipuit ea, cu giud de a mă sustrage cu desăvîrșire influenței sale ; cu deosebire, cînd a auzit că mi-am exprimat dorința că aș voi mult să ascult pe chiriașe cîntîndu-mi *Vorrei murir*, Cornelia schimbase fețe, fețe...

Chiriașa se execută numai de-cît, dar de astă-dată cîntă cu așa foc, in-cît impresiunea mea avu aceeași intensitate ca prima oară.

Starea mea psihică nu scăpă observațiunei Corneliei, de aceea mă întrebă cu vorba înecată :

— Vă place atît de mult?

— Da, d-șoară ; și apoi execuțiunea atinge sublimul...

Am răspuns întrebării sale să nu fiu auzit de chiriașe care cînta ca o privighetoare în zori, pitită în ramuri.

— Nu știam, îngîmă Cornelia, îngălbenind de minie.

Eû mă perdusem în reverie : ultimul refren din *Vorrei murir* mă fermecase. Voiam în

acel moment să-î aduc laude și nu găseam cuvîntul ce exprimă adevărul. Mi se înșirau în minte crîmpee de versuri, dar toate le găseam slabe.

Mă sculai și făcui un compliment sincer înaintea chiriașei care terminase.

Dînsa roși. În tăcerea mea ea ghici totul.

Vremea trecuse repede. Incepuse a amurgii.

Popa Neculai care sosise din tirg, chemă fetele la masă. Tocmai atunci intra pe poartă și Tudorel. Cornelia, cu voia fără voia ei a trebuit să ne părăsească foarte turburată. Eui mă pregătii de plecare, dar chiriașa mă opri, pentru a mă înțelege definitiv cu mama ei în privința orelor de meditație ce urma să fac cu fiica sa. Prin urmare am stat. În timp ce eui cu chiriașa ne întretineam în salon despre literatură, Cornelia întunecată cum ne părăsise, n'a mai stat la masă, ei trecînd în salonul ei, sub pretext că o doare capul, s'a pornit pe plîns.

Lingă noi veni și d-na Răimi, pe care o vedeam de prima oară. Mă sculai dar în picioare și îi săruti respectuos mina.

Fiecă-sa mă recomandă :

— D-l este, mamă, poetul de care ți-am vorbit și viitorul meu profesor.

Sunt veselă, d-le, că am avut fericirea să vă cunosc personal, grăi dînsa.

Discuținea ce urma, se învîrti împrejurul

lui Tudorel, mulțumită căruia ne-am cunoscut și-l bine-cuvîntam în gînd.

Păcat că n'are talent la învățătură, zise d-na Răinu.

Dar la vorba ei, auzirăm de la masa proprietarilor un chirăit de copil. Era Tudorel, pe care părintele său îl bine-cuvînta cînd cu dreapta cînd cu stînga, pentru motivul că și pe ziua de azi a pierdut timpul de geaba, fără să facă lecția cu mine.

În fața nevoei, Tudorel promitea că n'are să mai umble hainana, că se va așterne pe carte etc. . .

După ce se potoliră lucrurile vis-a-vis, am întrebat pe chiriașe de d-l Răinu, la care mi s'a răspuns că se află la Viena cu o afacere.

D-șoara Răinu aduse vorba de meditație.

— Va să zică sunteți hotărîtă să luați lecții de limba romînă ?

— Da, d-le Vulcan : din ziua de cînd v'am făcut cunoștința, am văzut cît de puțin îmi e cunoscută limba romînă, căci trebuie să știți că, după tată sunt bănățeană din Sadova și țin să mă perfecționez în limba tatei cel puțin, la nivelul limbei germane, care-mi aparține după mamă.

— Dar d-șoară, vorbiți mai clar și mai frumos ca mine romînește.

— O, știu eu cît știu și ce mai îmi trebuie să învăț și pentru aceasta o să am nevoie de ajutorul d-voastră : căci nu e același lucru a

vorbi o limbă cu a o cunoaște în toate amănunțimile ei; de aceea v'asî ruga, dacă timpul vă va permite, să vă ocupați și cu mine de două ori pe săptămînă cel puțin.

Și chiar în fie-care zi, d-șoară: numai să nu vi să urască.

Din contră, d-le Vulcan: voiū fi cea mai silitoare elevă.

La vorba ei mi se păru că se deschide înaintea mea o nouă lume cu alte ceruri, cu alți zei.

— Atunci cînd începem d-șoară?

Eū sunt dispusă și de mîine numai d-voastră să puteți.

— A medita e meseria mea, d-șoară și de aceea sunt dispus să viū în fie-care zi.

— Cu atît mai bine. În privința prețului cred că ne vom învoi sau dacă credeți, putem hotărî de pe acum.

— În privința prețului d-șoară, rămîne să-l fixăm atunci, cînd voiū avea plăcerea de a constata un progres real, căci alt-fel nu vă pot da notă de trecere și în atare caz trebuie să știți că refuz orî-ce plată...

Cuvintele mele din urmă provocară un ris din partea noastră.

Mă sculai de plecare. Sărutai mina d-nei Răinn și cînd am întins mîna fiicei sale, aceasta se îmbujoră la față și nu îndrăzni să mă privească în ochi.

Se temea șireata să nu-i trădeze ochii vre-un gând ascuns ce-l nutrea în suflet...

Am eșit în stradă și când mi-am întors capul la distanță de vre-o 200 pași, chiriașa mă urmărea cu drag din pragul porții, pînă ce-am cotit strada Jianului și m'a perdut din vedere.

VIII. O lecție de amor

Chiar în seara aceea am început a răsfoi opurile de stilistică, retorică și poetică, preparînd capitolele ce-mi necesitaū și cari formaū obiectul lecțiunei, a cărei expunere urma să o fac în fața d-șoarei Răinu.

A doua zi Tudorel, care mă așteptase sub umbra nucului, mi-a răpit o bună oră de fericire cu lecțiunea lui.

Cornelia, surioara lui, crezuse încă o glumă propunerea chiriașei de a o medita, dar cînd m'a văzut că în loc să mă îndrumez spre poartă, mă îndreptai spre chiriașe, deveni nervoasă rău, începu a se certa cu bucătăreasa și nu-și putea găsi un moment liniște.

D-șoara Răinu era răpitoare în talia ei de culoarea liliacului.

Prezența mea o emoționase din cale afară.

Imi întinse mîna-i tremurîndă, dar și în glasul ei observaî un tremur ca și cum ar fi purtat pe conștiință cine știe ce vină.

— Iată-mă d-șoară, am sosit la lecție.

Și eu vă așteptam cu ne-răbdare, d-le.
Așa dar putem începe.

Sunt fericită să vă pot asculta.

— Și eu să pot corespunde așteptărilor
d-voastre.

Mă așezai pe un scaun și urmai :

Lecțiunile ce mi-am propus a vă preda
d-șoară, le-am împărțit pe capitole ; vă voi
pune în curent cu acele părți din stilistică și
retorică — pe cari le-am crezut eu că vă ne-
cesită să le știți.

Dînsa de asemenea se așeză pe un scaun
lingă mine.

— Ast-fel, astă-zî mi-am propus să vă vor-
besc despre «*Frumos*».

— Tocmai de ce simțeam mai mare tre-
buiță ca să cunosc, d-le profesor.

Eu urmai :

*Frumosul d-șoară, voiînd să-l definim, este
tot ce ne impresionează în mod plăcut, atît
în natură cît și în producțiunile artei, ne-
lîrnălor de interesele omului. Culoarea, forma,
sunetul și mișcarea sunt elementele sale :
aceste reunite măresc frumosul.*

D-șoara Răinu mă asculta cu atenție.

— Bună-oară, d-ta, întrunești toate aceste
elemente : culoarea feței rumenă, în contrast
cu albastrul ochilor, mișcările grațioase, vocea
de îngerî, formele perfect proporționate, toate
concură la mărirea frumosului.

D-șoara Răinu roși ca o camelie de aceste

complimente. Un moment rămase nehotărită, apoi plecînd ochii în jos, o auzii :

Exemplul, de care v'ați servit, nu-l credeți a fi contradictoriu definițiunei d-voastră, d-le Vulcan ?

Din contră d-șoară ; exemplul de care m'am servit, cuprinde gama tuturor elementelor ce constituie frumosul și corespunde perfect cu definițiunea ce am anunțat-o.

D-voastră credeți că sunt frumoasă ?

Cred, fiind-că văd și credința mi-i întemeiată pe convingere.

Vă place atît de mult frumusețea ?

Frumusețea, însoțită de rare calități sufletești.

— Și găsiți vre-o calitate în persoana mea ?

— O, de-ar fi toate fetele înzestrate cu calitățile d-v. lumea ar fi o societate de îngeri.

D-șóra Răinu rămase din nou cu ochii în jos.

Eu îmi simțeam tîmplele cum îmi svînesc. Inceputul lecției mele era o curată declarație de amor, pe care n'ași fi îndrăznit să i-o fac în alte împrejurări, să fi trecut și ani de a rîndul.

Afară o ploae însoțită de bubuituri răcorea pămîntul ars de secetă. Pe cer se succedaū fulgere ; un fulger violent despică într'o clipă bolta apoi tună groaznic.

— Sublimul în natură, d-șoară, exclamaî eu. Lecția ce urmează va fi despre sublim.

D-șoara Răinu devenise palidă, era cît pe

aci să dea un țipăt, însă prezența mea o îmbărbătă. Natura se mai liniștise; norii fură duși departe de vînt. Seninul și calmul se restabiliră.

— La ce vă gîndiți d-șoară?

— La cuvintele d-v. de adineaori.

— N'am spus de cît adevărul.

— Și acest adevăr mi l'ați spus mie pentru întâia oară?

— Negreșit că da!

— Ați luat seama să nu fie vre-o iluziune optică?

— Iluziunile optice, d-șoară, se întîmplă de cîte ori obiectul zărit e la o distanță foarte depărtată, pe cînd în cazul de față e realitatea care mi-a impresionat vederea.

— Și totuși mama îmi zice că sunt urită.

— De mult dragă ce-î sunteți.

Dînsa surîse. Ora mesei sosise, iar eū mă sculai să plec.

— Am pregătit să ieī cina cu noi, zise eleva mea; numai dacă v'ar face plăcere una ca asta.

— În cas cînd prezența mea n'ar deranja pe nimeni, m'ași simți tot-d'auna fericit de cîte ori mi s'ar da prilejul să petrec în mijlocul d-voastră.

— Atunci dacă e așa, nu vă grăbiți, ci luați loc pe canapea. Pînă acum ați fost profesorul meu; de aci înainte sunteți bunul nostru oaspe.

Mulțumii printr'un gest din cap, iar d-ra Răinu se duse să așeze masa.

Rămas singur în salon m'am apropiat de portretul ei care strălucea din ramă în port oltenesc, la vârsta de 15 ani, cu doi ani înainte de a o cunoaște. Contemplaî mult timp pe olteanca cu snopul într'o mînă cu secerea în cea-laltă în adorațiune mută. Simțeam cum

Rămas singur în salon, m'am apropiat de portretul ei care strălucea din ramă în port oltenesc, la vârsta de 15 ani, cu doi ani înainte de a o cunoaște.

eleva mea îmi stăpînea sufletul, pînă ce fui trezit din visare de însăși aceea căreia îi înclinam cu smerenie toate gîndurile mele.

— Fără îndoială, zise dînsa, veți exagera cu portretu-mi, așa cum ați exagerat cu originalul.

— E un model perfect reușit d-șoară.

Fără multă etichetă ne-am așezat la masă.

După ani de suferință și sbuciumare, de prima oară stăteam la masa unei familii și fericirea ce o simțeam era prea mare pentru a o cuprinde sufletu-mi.

În tot timpul cît a durat masa, fui obiectul atențiunii mamei și fiicei. Curăția moravurilor, felul de a viețui al acestor două suflete, mă impresionase adînc.

Prezența d-nei Răinu fu mediumul de a stabili o comunicare între mine și mama mea, pe care o perdusem din primii ani ai copilăriei.

Ah, ce bine e să ai o mamă, mi-am zis! Acum îi simții golul, de aceea în inimă-mi se strecură o lacrimă arzătoare.

Mulțumii călduros d-nei Răinu și mă sculai repede să nu mi se observe tristețea ce se zugrăvi pe față-mi.

Eleva mea mă pofti în gang, unde razele lunii se răsfrîngeau oblic.

Ea veni de so așeză lîngă mine. Nu știu cum și nu știu ce fel — în acel moment suspinaî, fapt ce nu scăpă observației elevei mele.

— D-voastră suspinați, d-le Vulcan!

Să vedeți d-șoară : starea care mă predomină în acest moment, de prima oară o încearcă sufletu-mi.

Cum așa ?

E foarte lesne de explicat d-șoară : din copilărie m'am pomenit singur pe lume și totuși pînă a nu avea fericirea să vă cunosc și să stați la masă în mijlocul d-voastră, nici odată nu-mi venise să observ că sunt singur pe lume ; mi se părea că așa e natural să fie omul ; acum însă văd și eu cît e de greu să te știi cuc pe lume.

— O... nu sunteți singur, nu, vă asigur. Imi place să cred că nu ne veți da uitărei, ca să vă poată trece prin gînd așa ceva.

— Eū să vă uit... Ași fi într'adevăr nenorocit... Și apoi să-mi dați voe a vă mărturisi că mi-ar fi cu neputință să trăiesc de parte de d-voastră.

— Bănuiam așa ceva, d-le Vulcan.

O privii în ochi în momentul cînd făcu o mică mișcare pentru a lua seama la mine spre a se convinge dacă nu lăcrămez și fără să-mi dau seama — cum se făcu, mă pomenii ca mîna mea strîngea pe a ei. Ași fi voit să-i spuī că un dor nebun mă muncește, că o iubesc, că fără dînsa... așa fi nenorocit, dar mă cuprinse o sfîiciune de copil și fiind-că simțeam nevoia de a mă asigura la rîndu-mi, întrebai :

— Dar d-voastră d-șoară, ați fi în stare să uitați ziua cînd ne-am cunoscut ?

— O, nici odată.

— Vă mulțumese d-șoară : în cazul acesta încep să cred și eu că nu mai sunt singur.

D-na Răinu veni să ne servească cafele și cu venirea ei, se întrerupse conversația noastră.

În gândurile noastre însă am început a toarce mai departe firul conversației: eu am mers pînă la întrebarea :

— Dacă într'una din zile ași cere mîna d-șoarei Răinu ?

Apoi veniră piedicile realității să mă isbească cu neputința lor, căci cum ași face pasu ăsta, îmi ziseam, cînd eu sunt un biet elev în clasa VII, dar bacalaureatul ? dar licența ? toate acestea mi se păreau niște munți prăpăstioși, eu văi adînci, peste cari trebuiam să trec și fericirea ce o întrezăream un moment, fugea ca o nălucă și-și perdea de urmă în pustii. Aceleași gânduri veneau să isbească tîmplele d-șoarei Răinu, de aceia odată ne-am pomenit îngîndurați, tăcuți.

Ca să nu fiu observat, în ce stare sufletească mă găsesc, motivînd ora întirziată, mă grăbiî să plec, după ce îmi preparai terenul venirii mele pentru a doua zi să urmău lecția : despre «Sublim», deși «Frumosul» îl enunțasem doar, fără să-l putem sfîrși.

IX. D-1 Mötz șiAugust milionarul

De cînd devenisem profesorul chiriașei, începusem să fiu foarte rezervat față de Cornelia și surorile ei mai mici. Mă feream mult să nu rămîn cu dînsa între patru ochi, de oare-ce nu înceta de a-mi arunca apropiouri și a-mi vorbi cu alușuni răutăcioase la adresa chiriașei — lucruri ce nu-mi făceau bine să le ascult.

În mine, o compăttimeam, căci îi ghiceam intențiunea, dar ce puteam face eu, dacă nu-i chip de dragoste cu sila...

Ast-fel, ori-ce artă întrebuiința Cornelia să mă sustragă influenței chiriașei, era zadarnică și dacă veneam acum în casa lor, motivul îl ghicise de mult Cornelia, deși nu-mi dedesem pe față gîndurile.

Dînsa văzînd că pe calea grațiilor nu izbutește, a început pe calea clevetirilor.

Ast-fel o auzeam :

— Astă-zî un tînăr elegant și foarte cochet a vizitat pe d-șoara de dincolo (se ferea să-i pronunțe numele). Și ce frumos aū mai petrecut... Cu ce foc i-a cîntat... Oh, și chiriașa asta, zău, nu o credeam pînă într'alîta, să primească curtea mai multor de-odată... Vai, mama noastră e foarte severă! Nu ne permite să avem nici-o cunoștință. Afară de d-voastră noi nu cunoaștem nici-un tînăr...

Eû tâceam și ascultam. Această purtare a mea o enerva pe Cornelia, de accia își dedea drum liber pasiunei :

— D-voastră care v'ați făcut atâtea iluziuni frumoase despre dînsa, nu vă pare rău de o asemenea conduită, d-le Vulean?

— Mie?... De ce să-mi pară rău d-șoară; e sora mea cum-va... Cu ce drept m'ași amesteca eû la așa ceva?

— Ași, nu vă cred de loc: nu-i en putință să vă fie indiferentă purtarea ei, de vreme ce o iubiți...

— Eû? Vai, d-șoară, în ce privește iubirea, n'am avut onoarea să-i fac cunoștința pînă acum: poate de aci 'nainte.

La auzul acestor cuvinte Cornelia respira mai ușor și o vagă speranță tindea să-i încolțească în inimă.

— Un poet să nu cunoască iubirea, nu vă cred, d-le...

— Dar d-voastră i-ați făcut deja cunoștința, d-șoară? întorsei eû vorba.

— Nu încă, însă îmi închipuiesc că sunt pe cale a o cunoaște și eû.

— Atunci dați-mi voie să vă urez isbîndă.

— V'ași primi urarea ce-mi faceți, dacă n'ar fi expresiunea ironiei, d-le poet...

— E urarea cea mai sinceră, d-șoară; de ce ași fi ostil iubirei d-voastră?

Imprejurul acestor puncte se învîrtea dis-

cuțiuena la care mă angaja, fără vocea mea, Cornelia.

Trecuse vre-o două săptămîni de la prima lecțiune ce predasem chiriășei, pe care mă deprinsesem a o vedea în fie-care zi la ora hotărîtă. Eleva mea făcea progrese uimitoare. Tratînd despre frumos, sublim, urît și urmînd mai departe cu figurile, dînsa îmi făcea compoziții în scris, cu privire la aplicarea lor în practică.

Și bucuria ei era nespusă văzînd că a început a-și îmbogăți cunoștințele.

Eû, de și îmi trecusem în carnetul sufletesc toate piedicele ce mi se opuneaû de a ajunge la fericirea ce o întrezăream dincolo de aceste piedici, totuși nimic nu mă putea opri să-mi înfrînez gîndul de la dînsa.

Mai mult de-cît cele desfășurate în prima seară a convorbirei noastre, nu făcusem nici un pas pe drumul iubirei. O clipire de gene, o privire duioasă, o stringere de mină călduroasă — acestea doară puteaû să trădeze ce se petrecea în sufletele noastre.

Și eû și dînsa ne sfiam să facem un început de declarațiune serioasă. Cînd mă hotăram să-i spui: te iubesc, d-șoară, cuvîntul îmi amorțea în gură și numai cînd mă găseam singur pe drum, la întoarcere spre institut, îmi venea curajul, gîndurile se înapoiaû iar la dînsa și cînd îmi puneam capul pe căpă-

tiū, ele mă părăseau urmîndu-și solia dragostei de-întiū.

Într'o asemenea stare sufletească trebuie să mă fi găsit, cînd i-am scris următoarele rînduri, cari au servit de romanță compositorului Ivela:

DE DORUL TĂU...

*În dorul tău am suspînat
Și-am plîns amar m'ă pîlîdit;
Iar gîndul meu iurîmpat
La tine 'n brațe s'a oprit.*

*Acra et aripă aurii
Și ochii galeși, lucitori;
Eu te-așteptam eu d să-mi vii,
Cu gîndul meu și tu s'o sbori.*

*Dar n'ai venit de-cum m'am dos
Pe-acești drum — nemîngîiat;
Zadarnic rogi Celui de sus
În mie; de maște i-am năltat.*

*Și-am adormit iar gîndul meu
La tine 'n brațe s'a oprit;
De dorul tău, de dorul tău
Și el acum m'ă părăsit.*

Dacă și dînsa mă iubea, o vom vedea numai-de-cît.

La 4 ore p. m. ca de obiceiū imi făcusem aparițiunea sub nucul din curtea caselor preotesei.

Care nu-mi fu mirarea, cînd observaî încă din stradă toate transperantele de la ferestrele

caselor chiriașei lăsate în jos, iar la poartă așteptându-mă nerăbdătoare Cornelia, Didina și Sabina.

Aveam să mi comunice ceva, care mă interesa probabil, de aceea se postase câte-și trele la pragul porții.

Am salutat cu politețe și vrusei să trec în curte, când Cornelia îmi zise mai mult în șoapte :

— N'o să puteți face lecție astăzi cu chiriașa noastră, d-le Vulcan.

— De ce? am întrebat eu pälind.

— S'a întâmplat ceva — lucru ce ne face să credem că o să i fie cu neputință să vă asculte.

— Cum se poate, d-șoară, ce a putut să turbure liniștea unei familii atât de pacinice?

— Poftim să trecem în camera cea din fund, acolo credem că veți fi în stare să înțelegeți motivele ce au determinat incidentul...

Nu m'am opus de-loc. Le-am urmat unde ziceau. Am intrat într'o cameră patrată a cărei ușe închisă de la o lature a păretelui din interior răspundea în camera de lucru a chiriașei. Aci în șoapte, Cornelia mi-a povestit că ar fi venit de dimineață, un domn, intim amic al d-lui Răinu, fost coleg al său de la politehnicum din Viena, anume Mötz, rentierul, care în urma înțelegerii avute cu d-l Răinu, prin scrisori, venise să ceară mina d-șoarei Răinu pentru nepotul său August, care moștenise de curînd vre-o opt milioane

de la o tușe a sa din Londra și că d-șoara Răinu s'ar fi opus din răspuțeri să-i dea mina ce i se cerea.

Cu multă resemnare primisem aceste vești, cari priveau iubirea mea și acum cînd gînditor asupra împrejurărilor, lăsasem tăcut ochii în jos, am auzit următorul dialog între d-na Răinu și fiica sa :

— Liniștește-te Nușy; lasă că D-zeu e mare; să sperăm că toate vor fi după voea ta. Te rog, să nu mai plîngi că-mi faci rău înțelege-mă odată.

— Nu pot, nu pot mamă, mi-e tare greu; îl auziși ce hotărît spunea, cînd tu luai lucrurile în glumă, că-ți va presinta în scris consimțimîntul tatei... Nu este așa că tu nu mi-l vei da nici-odată pentru altul decît pentru poet?...

La cuvîntul din urmă simți ca și cum un curent electric s'ar fi descărcat din creștetul capului și mi-ar fi paralisat pentru un moment întregul sistem nervos.

Fiica continuă :

— O n'ași putea mamă, să devin soția lui August nici-odată, nici-odată! Ți-am mărturisit și ți-o mărturisesc că iubesc pe poet... Nu este așa că și tu ții la alesul inimei mele?

La aceste din urmă cuvinte -- mă uitai cu coada ochiului la Cornelia, care asculta din picioare cu tîmpla lipită de scîndura ușei. În

acel moment mi se păru că am în fața mea o statuă ne-insufletită...

Se gîndea negreșit, că această mărturisire o putea face și ea măsai cu mult înaintea chiriasei și cu un succes desăvîrșit.

Ah, și — acum vedea cu ochii, auzea cu urechile ei că e prea tîrziu... Mii de gînduri îi străbătură în minte: dacă ar încerca o luptă fățișe... mai cu seamă acum cînd împrejurările veneau să aducă cu ele o despărțire între mine și chiriase... Ah, da, Cornelia asculta pe de-o-parte convorbirea între mamă și fiică, dar pe de alta se gîndea să intre în acțiune. Ideea isbindei o făcea să fie curagioasă.

D-na Răinu grăi:

— Negreșit că da; Poetul — cum îi zici tu — a fost ales de tine și v'am bine-cuvîntat; dar te-ai gîndit tu Nușy, dacă și lui îi va conveni vre-odată să-și unească viața cu tine lipsindu-ți firește, milioanele lui August, cari hotărâse căsătoriile în zilele noastre în majoritatea casurilor ?

— Ai dreptate, mamă, zise fiica suspinînd. Noi n'am vorbit de-cît foarte puțin împreună și apoi e cu putință să nu fie în stare să ia o hotărîre de pe acum... și d-l Mötz care e așa de hotărît față de milioanele nepotului său... Vai ce situație grea! Oh, mai bine ași preferi la urma urmei să mă 'nsoțesc cu

moartea mea de-cît cu August care-mî face impresia unui evreu din Galiția...

— Fii pe pace draga mea, n'are să se întimple una ca asta pînă trăese cû. Să fii calmă și cit se poate de corectă cu bătrînul; voiû ști cû să înlătur ne-plăcerea din calea ta...

— Ah... de mi-ar vorbi și mie mama tot așa... își zise Cornelia... Ce ar fi oare dacă la rîndul meu i-ași mărturisi că-l iubesc...

— Haide, haide ridică transperantele, deschide ferestrele din gang, să mai între puțin aer în casă, că ne înăbușim și-apoi se poate să sosească d-l Môtz pentru a isprăvi și cu el într'un fel, încheiă d-na Răinu.

— Da, mamă, d-l Môtz a spus că va veni să-ți presinte actul consimțimîntului tatei... Vai, cum tremur de toate acestea!

Imi venea să alerg, să o îmbrățișez, să o îmbărbătez și să sărut cu recunoștință mina d-nei Răinu, declarîndu-i că primesc orî-ce condițiune, numai să am fericirea să rămîn pe veci alesul fiicei sale, dar cum ele spuseră că d-l Môtz va veni, rămăsei locului spre a fi martor ocular pînă la fine la toate ce aveau să se desfășoare. Inima începuse să-mi bată în pept cu neregularitate și să determine validitatea observată de Cornelia pe fața mea.

— Tineți-vă curajul, d-le Vulcan, imi șopti lînsa ironic.

Dar cînd auzii pași în gangul chiriașelor i pe amîndouă esclamînd de-odată:

Ah, d-l Mötz, — respirațiunea mi se opri ca în fața unui pericol eminent și tremuram ca prins de friguri.

Mă uitai prin găurica în care se introducea cheia în broască. Spre norocul meu, pentru a-l putea fotografia bine în memorie, d-l Mötz se așezase pe un scaun în dreptul ușei.

Era un om înalt și spătos; obrajii lui fâlcoși îi atârnau ca niște urechi de elefant; umerii înalți îi dedeau înfățișarea unui cocoșat; rezemat pe baston, din pragul ușei încă, cu ochii lui mărunți și verzi urmări pe d-șoara Răinu.

— E... te-ai mai gândit răutăcioaso? Am scris tatălui d-tale despre frumoasa mea hotărîre și dumnialui s'a grăbit a-mi trimite consimțimintul său... Ha, ha, uite-l aici în puzunar, făcu d-l Mötz clătinînd din cap și zîmbind în arătarea unor dinți cit lopețile...

Dinsul urmă pe un ton serios:

— Ți-am spus și ți-o repet că August al meu e de opt ori milionar. Familia Hubert din Londra s'a stins și ultimul coborîtor al acestei familii e August al meu; toate jurnalele au vorbit de această moștenire și cu multă deferență despre moștenitor. August va pleca în curînd la Londra să intre în posesia acestei colosale moșteniri; pe lîngă aceasta, toată averea mea cum și proprietățile mele vă rămîn tot vouă, iar părinților d-tale le ofer ca dar în ziua nunții voastre, 20 de mii lei.

August mi-a mărturisit cu lacrimi în ochi că te inbește ștregărițo, ha, ha, și fiind-că în să-î fac complectă fericirea, am venit să isprăvim mai de-grabă, pe de seară să vă logodesc și sper că și d-ta să fii cuminte și să nu mai dai norocului cu piciorul.

La vorba lui că a venit să-î logodească, simții că ameteșc...

Inima d-șoarei Răinu tremura ca o frunză expusă vijeliei; cuvintele bătrînului rentier, îi răsunaū sinistru pe lingă urechi, ca sunetul bulgărilor de pămînt, cari se isbesc de capacul unui cosciug; nu simțise nici-odată desgustul de lume ca în momentul acela. Dinsa nu putea găsi un cuvînt de obiecțiune: un fel de groază îi cupriuse întreaga ființă; șezînd pe scaun ochii ei păreaū că urmăresc pe cine-va să vie din spre poartă și nu îndrăsnea nici să afirme nici să nege ceva.

D-na Răinu de asemenea tăcea, pe cînd d-l Mötz urmă :

«Ce? numai nebunii susțin în ziua de azi că există amor; i-auzi gugumănie! să preferi pe un elev sărac, care nu și-a terminat studiile încă, fiind-că îți ameți capul cu niște versuri nesărate; sunt în stare să-î zdrobesc creerii, să nu-l mai văd pe aci!.. El e mai capabil ca August al meu, care-î milionar? Și ce are a face, dacă August n'are bacalauratul? Cîți licențiați n'am văzut eū libniți de foame!

Bătrînul devenise furios cu atît mai mult, cu cît făcerea mamei și a fiicei se prelungea mai mult.

În sfîrșit, d-șoara Răinu, ne mai putîndu-se stăpîni, isbucni :

Băiatul este sărac, însă e destul de înțelept, d-lé Mötz și apoi trebuie să știi că-l iubesc.

D-l Mötz tremură de minie.

— Cuvintele tale mă fac să cred că saū ești nebună saū de pe acuma să te socotesc madama aceluī sārăntoc.

D-șoara Răinu gemu sub apăsarea cuvintelor luī sarcastice ; nu era de ajuns că o umilise, dar o și insultase pe față ; cîte-va minute rămase mută ca o epileptică, apoi după ce se reculesese, reluă :

— Iți respect bătrînețile d-le Mötz, însă nu și poziția d-tale bogată față de niște oameni ca noi fără milioanele nepoțelului, pe cari îndrăznești să-i insulti. Voesc să fiū lăsată în pace mai înțeleș ? Nimeni din ai mei n'are nevoie de milioanele d-voastră... Numai părinților mei le datoreșe supunere, iar cît pentru d-ta, n'am de-cît... prin urmare suntem răfuiți...

Bătrînul clătină din cap, scrișni din dinți, apoi cu un gest de dispreț sfîrși :

— În locul recunoștinței că am vrut să te fac bogată, găsese disprețul he !

— Toemăi ceia ce ți se cuvenea d-le..

N'ai vrut să scapi situaținea părintelui tău, nu, fii nenorocită atunci, încheie bătrîmul zentier, trîntind ușa după sine și eși ca o vijelie afară.

Era așa ceva ea și cum o furmă nebună s'ar fi dus în pustii odată cu dispariținea bătrînului și acum calmul se restabilise.

Cu toate acestea mama și fiica plîngeau fiecare în parte în urma acestei scene și amîndună se silea să-și ascunză lacrămile.

X. Logodna

Fată cu evenimentele ce urmau, fără să le aștept, mă gîndii că trebuie să iați o hotărîre eroică. Modul cum a încheiat d-șoara Răinu socotelile cu d-l Mötz — respingînd milioanele nepotului său cum și darul lui de nuntă — pentru mine se înțelege, îmi arată calea ce trebuia să urmez. Pe lingă aceasta, atitudinea Corneliiei, începuse a mă neliniști.

După plecarea d-lui Mötz, dînsa profitînd de un moment, cînd surorile ei nu se mai găseau lingă noi, îmi zise :

— De ce nu vii să te consulți cu mama în ceia ce te privește în afacerea asta? Mama are altă idee despre d-ta și apoi nu uita că și noi suntem fete bine crescute și cu stare cum puține sunt în Craiova...

— Ce vrei să zici d-șoară?

Ce vrei să zic, d-ta mă înțelegi, de geaba te prefaci.

— De loc, d-șoară, numai dacă mi-ai spune.

— O, da, altele sunt înțelese, numai eu n'am partea asta! . . . Oh, D-zeule, pe cine să invinuesc, dacă mi-a lipsit prezența de spirit și curajul? Vai, ce nenorocită sunt, d-le Vulcan!

Cornelia plingea înăbușit, cu mâinile acoperindu-și fața.

— Dșoară Cornelia, ce însemnează asta pentru D-zeu!

Intr'adevăr, mă zăpăcisem și nu știam ce să fac ca să o liniștesc. Înțelegeam ce se petrece în inimă-i și totuși trebuia să mă prefac că nu pricep rostul lacrimilor ei, să fiu de piatră, căci iubirea pentru chiriășe era covârșitoare, trainică și durabilă ca să nu roșesc la gândul că ași întreține relațiuni și cu Cornelia.

— D-șoară, încetează pentru D-zeu, să nu te audă cine-va; îți promit să viú la mama d-tale, să-i vorbesc și să-i cer sfatul.

Cuvintele mele avură darul să o liniștească. Se reculese și privindu-mă cu duioșie, îmi zise:

— Așa dar îmi promiți?

— Negreșit că da; de-ocam-dată însă trebuie să merg la d-na Răinn, să-i spuú că de mine, cu părere de rău voiú întrerupe cursurile în vederea examenului de bacalaureat care bate la ușe.

Promisiunea mea o făcea să întrezărească

perspectiva unei fericiri viitoare, așa cum și-o imagina sărmana Cornelia în visele ei amoroase.

Oh, de ar fi ghiecit dînsa adevărata mea intențiune cu care mă grăbeam să merg la d-na Răinu.

Îmi întinse mîna cu grație și o anziu :

— Iartă-mă, d-le poet, că ți-am cauzat o neplăcere trecătoare prin plînsul meu... Mă duc să te anunț că ai sosit deja.

A eșit din camera patrată și cam obscură și rămas singur respirați liber, de unde pînă aci credeam că mă sufoc.

Nu trecură 5 minute și Cornelia veni să mă anunțe că chiriașa e dispusă să mă primească.

De prima oară simții un tremur în suflet, gîndindu-mă că va trebui să dau ochi cu d-șoara Răinu — în persoana căreia vedeam o croină a inimei sale iubitoare.

Era pe la aprinsul lămpinărilor,

Pe masa din salomul de primire, ardea deja lampa cu abajurul ei de culoarea cerului. D-șoara Răinu lăsase transperantele jos și cu gîndul ca eă să nu ghieese ce se petrecuse, deschisese cărțile de studiu și acum căuta cu interes în caetul ei de teme prefăcîndu-se că dorește să corecteze ce scrisese.

Cu multă precauțiune apăsai clampa de la ușe și fără să produc vre-un sgomot, mi-am

rezimat bastonul de colțul păretelui și mi-am pus pălăria în euer, apoi trecui în salon.

Printr'o mișcare studiată de mai înainte, d-șoara Răinu, după ce întoarse capul și mă zări, sări grațios de pe scaun esclamînd surprinsă :

— Ah, d-l profesor, e deja aci?!

— Da, d-șoară, vă rog să-mi scuzați întirziera : pe viitor voiû căuta să fiû mai exact ; astă-zî niște afaceri și o mică indispoziție trecătoare m'aû făcut să întirziî eu un ceas, dacã nu mă înșel.

— Nu face nimic, d-le Vulcan ; in casa noastră să nu socotiți că veniți la un străin... Dar am auzit bine... orî...

Și-și întrepruse vorba ca și cum ar fi strîns-o cine-va de gît, pe cînd cu minuța ei căuta să se convingã, dacã temperatura mea e normalã.

— Da, simt o căldură neobiceinuitã ; mina d-voastră arde și aceasta îmi dovedește că nu sunteți tocmãi bine.

Nu e nimic, d-șoară, îmi va trece ; dar d-voastră sunteți bine?

— Eû ? da mulțumesc sunt sănãtoasă.

— Nu-mi vine sa vă cred d-șoară ; acel cearcãn albastru închis de la ochi par'cã mî-ar afirma contrariul.

— Am avut și eû o micã supãrare trecãtoare, iatã pricina d-le Vulcan ; dar încolo toate sunt în voia Dommului.

— Și totuși răsună atîta durere în glasul d-voastră; și apoi vă găsește foarte schimbată astăzi.

— Schimbată, ați spus?

— Și trebuie să suferiți, nu este așa?

— O... da... trebuie... zise dînsa suspînd dureros...

De oare-ce nu voiam să prelungesc agonia unor întrebări și răspunsuri pe urma cărora nu putea să reiasă adevărul și cauza ce ne mistuea, trecui dar drept la subiect:

— Știu totul, d-șoară; și de aceea am venit să iaș parte în lupta la care destinul v'a angajat și dacă va fi cu putință să iaș asupra-mi partea cea mai grea, m'ași socoti cel mai fericit.

— Cum? Ce știți d-le? Ce fel? Cine v'a spus, întrebă dînsa sculindu-se și tremurînd de emoțiune.

— Cornelia m'a povestit tot ce s'a petrecut între d-voastră și d-l Mötz.

Așa dar și d-voastră ați aflat ce se desfășoară la noi de două zile încoace!

— Da, d-șoară, și fiind-că într'o asemenea împrejurare ați știut să mă apărați ca pe însăși cîntea d-voastră, cu prețul fericirii și viitorului ce vă suridea, de aceea vă rog, să-mi permiteți a vă mărturisi aceea ce v'am ascuns pînă aci; mi-e cu neputință să mai țin zăvorîtă o taină ce tînde să străbată toate cetățile ce v'ar ținea ascunsă de mine... ca

să vă vestească d-șoară Răinu, că un suflet tremură de dorul d-voastră, că zi și noapte nu face de-cît să se gîndească la d-voastră.

— Și acel suflet ce tremură de dorul meu, ce se gîndește zi și noapte la mine este chiar sufletul poetului meu, nu este așa că am ghicit?

— Da, chiar al lui e d-șoară, care vă adoră și vine a vă mărturisi că sunteți prima lui iubire, pentru care e gata să-și pue viața ghezășie...

— Vai, D-zeu a fost așa de bun cu mine că, după o vijelie aducătoare de moarte, făcu să răsară în pusta ce mă credeam, un soare atît de mîndru și strălucitor, dătătorul fericirii și sănătății mele... Oh, prin cine altul ași putea mulțumi Celui puternic de-cît prin d-voastră care sunteți soarele meu... Cu ce să vă pot mulțumi cîu sărmana?

— Cu o privire, scumpă d-șoară și cu favoarea de a mă socoti de azi înainte cu totul al d-tale la fericire și la nenorocire. De aceea te rog, încredete în mine și să nu ne mai domnim ea doi străini.

— Îți mulțumesc cu recunoștință, scumpe poet; mă incred în spusele tale ca în Cel de sus. Și mă voiu conforma dorinței tale de a nu ne mai domni.

Și cum își plecase puțin fruntea îi luai frumosu-i cap în mîni și o sărutai cu așa dor,

in-cit mi se paru că lumea se transformase într'un paradis.

Stringînd-o la peptul meu, rămăsesem așa cîte-va clipe muți în extasul fericirii.

Mai era nevoie oare de multe vorbe ca să înțelegem că aparținem unul altuia? Privirile noastre nu afirmă în de-ajuns această iubire care-și făcuse drum prin toate evenimentele?

Ne-am așezat pe canapea unul lângă altul. Eū urmași :

— Și-acum să-ți destăimese toate gîndurile mele cari m'au grăbit să viū aci lângă tine. Ascultă-mă :

Mai am o săptămîină și trebuie să plec la bacalaureat. Pentru a ne găsi uniți și tari ori-ce eveniment, sunt de părere să consfințim unirea noastră prin schimbarea a două inele, un fel de verigi de aur în care să fie săpat numele nostru.

— Te înțeleg — vrei să zici că urmează să ne logodim înaintea plecării tale.

— Da, fie și logodnă, dacă vrei să zici așa. Va fi un semn, un document care să ateste că ești promisa mea înaintea căruia vor trebui să capituleze toți milionarii.

Pe lângă aceasta, va trebui să vă mutați de aci în timpul absenței mele, căci apropierea Corneliiei nu ne poate garanta nici odată fericirea : trebuie să fim cît se poate departe de familia proprietarilor.

— O, da, în privința mutării hotărisem chiar de mai înainte, căci cunoșteam atît cît și mama intențiunile Corneliiei. Cred că numai lucruri frumoase mi ți-o fi povestit de mine, precum n'a mai lăsat-o inima să te laude și pe tine ca la început... De aceea nu sunt vrednică să-ți mulțumesc că ai venit ca un trimis al lui D-zeu să spulberii restrițea sufletului meu... Ce m'ași fi făcut cît fără tine? Ce vorbe grele îmi vîjiaî ca gloanțele pe lingă urechi... Și din zi în zi furia lor devenea mai înverșunată: de cînd ai devenit profesorul meu, am ajuns meterezul tuturor calomniilor...

Fii liniștită și senină, dragă floare, căci în curînd toate se vor termina. Eî voiî face să înceteze calomnia... căci socotesc, într'o lună cel mult tu să devii tovarășa mea în fața lui D-zeu și a oamenilor.

— Ah, de n'ar fi numai un vis acest moment care-mi prețuește cît viața întregă: dă-mi voie să chem și pe mama, să împărtășească și dînsa fericirea noastră.

Trecu sglobie și veselă în camera din fund să comunice mamei sale hotărîrea mea.

În cîte-va momente venîră lingă mine.

S'ar fi crezut că d-na Răinu își văzuse un fiu iubit, căci cînd îi sărutai mîna, dînsa începu să lăcrimeze: erau lacrimi de bucurie. Nușy o imita.

Așa dar știî afacerea cu d-l Mötz?

— Da, o știu. Îi mulțumesc tot de-odată prevedinței că ni l-a scos în cale, căci altminteri cine știe pînă cînd ajungeam la punctul unde suntem astăzi.

— Și ți-ai luat seama, dragul meu, la toate greutățile ce ai de învins? Nu crez că o legătură imediată te-ar opri din avîntul d-tale către idealul ce l-ai hrănit în suflet?

— Oh, idealul meu, onorată doamnă, este dînsa, fără de care el e mort.

— Dacă acestea sunt cuvintele inimii d-tale, atîmci bine-cuvîntarea mea să vă însoțească în tot locul.

— Îți mulțumesc scumpă mamă, și amîndoi îi sărutarăm mîna, iar dînsa ne sărută pe frunte.

În privința logodnei ne-am înțeles să o săvîrșim pe seara următoare, însă spre a fi scutiți de neplăceri, pe cari le bănuiam din partea Corneliiei, am hotărît să o săvîrșim în cea mai mare taină înaintea colegului Lucescu, ajutorul meu de iustitru, a directorului și a preotului Hiescu.

D-l Buzoianu, fiind pus în curent de mine de cele ce urma să aibă loc, adînc mișcat, m'a sărutat și suind într'o trăsură cu mine, ne îndreptarăm spre locuința Nușey.

La ora hotărîtă eram prezenți aci, eu, d-na și d-șoara Răinu, precum și sus citatele persoane.

Cînd în tăcerea salonului auzirăm glasul sonor al preotului oficiînd serviciul divin, stînd smeriți în picioare în fața lui, simțirăm că formăm unul și același suflet contopit prin radiarea iubirei sfințe, care sufletul plutea senin în atmosfera ceremoniei.

Această ceremonie consfințea unirea a două inimi ce se iubeau fără altă cauză de-cît de a fi și exista unul pentru altul.

VI. La bacalaureat

Afacerile mele urgente și grija bacalaureatului nu-mi îngăduiră să-mi țin promisiunea față de Cornelia de a merge să cer sfatul preotesei în sensul vederilor și dorinței sale după cum spera că voi cere-o de la mamă-sa în căsătorie ca una ce avea zestre și toate avantajile cari pledau în favoarea ei.

Acest motiv o mîhnii amar și o făcu să cadă la pat. În capitolul următor voi arăta consecințele ce aū urmat pe urma promisiunii ce i-am dat fără să mi-o pot ține, acum să-mi dea voce cetitorul să-î descriu una din cele mai însemnate pagini din viața mea de ordin social.

Mi-aduc aminte: era Sîmbătă cînd am plecat din Craiova spre București — la bacalaureat.

Spusesem logodnicei mele că îi voi telegrafia dacă voi reuși și în cazul cînd voi cădea. În această expediție argo-știin-

țifică, nu tocmăi ușoară, eram întovărășit de unul din colegii mei, anume Sandu Dinu, vecin cu institutul nostru, din locuința căruia am eșit împreună suindu-ne în aceeași birje care ne aștepta la poartă.

Scena despărțirii lui de mamă-sa, părintele și surorile sale mă induioșase.

Băiatul acesta era plâpând și suferind și de aceea toți ai săi erau îngrijorați de soarta lui.

Am privit cum îl sărutară pe rînd surioarele, apoi mamă-sa frumos pe frunte și în sfîrșit tatăl său.

— D-zeu să-ți ajute maică, îi ură maică-sa lăcrimînd.

— Să fii cuminte și curajos, adăogă bătrîmul.

— În curînd să te vedem bacalaureat, îi urară Georgeta și Valeria din prispă, cînd Sandu pășea pragul porții, să se sue în birje.

Birjea dispăru cu noi dinaintea porții ca o nălucă, iar bătrînii perzînd-o din vedere, rămaseră gînditori, triști și cu ochii plecați în pămînt.

În vagonul nostru mai găsirăm pe Manoil, vechiul meu amic, pe Opran Potîrcă și pe veselul Mitiță. Călătoria aceasta alimentată de glumele lui Mitiță, ar fi fost mimnată, dacă ziua de mîine nu ne-ar fi amintit că a venit «ziua de asalt» pentru noi, cînd urma

să dăm lupta cea crâncenă în potrivea cetății așa numite: bacalaureatul.

Ajunși la București, mai întâi ne-am căutat o gazdă comună și am nimerit în mansardele otelului Mano, vis-a-vis de palatul Ateneului.

În fie-care cameră din mansardă se găseau câte trei paturi; prin urmare am ocupat două camere plătind fie-cere 1 leu pe noapte pentru patul său.

Masa o luam la un birtuleț pe Calea Victoriei unde erau abonați mai mulți studenți cu 8 lei cartela care cuprindea vre-o 30 de feluri de bucate, în tot cazul mai eficient și mai bine ca în alte părți.

Cum am ajuns în camera mansardei otelului, eu și cu Sandu avurăm grije să scriem câte două rînduri pe cărți poștale la ai noștri.

Dar abia terminarăm și Mitiță fu lângă noi gata să ne satirizeze sentimentul nostru de dragoste ce-l nutream eu pentru logodnică, Sandu pentru familia sa.

Sandu însă nu luă în seamă toate glumele lui Mitiță, ci așa cum se găsea cu ochii împăneniți de nesomn și oboseală, se apucă să cetească la chimie, astupîndu-și urechile cu palmele să nu audă ce se petrece în jurul lui.

— De geaba mă, de geaba ne pierdem vremea pe aici, zise Mitiță ironic, -- noi nu mai luăm bacalaureatul, afară de Sandu bine înțeles de care nu mă îndoesc.

— Ci mai tacă-ți gura nene! Da nu înțelegi că aci e vorba de noroc...

— De noroc?... Apoi ciud ar fi vorba pe așa ceva, continuă Mitiță, el m'a însoțit ori unde: atunci mă puteți felicita de pe acum fraților.

Ura, ziseră cei-l'alți; trăiască Mitiță bacalaureatul!

— Da, da, Mitiță bacalaureatul, dați laba încoa...

Toți eram veseli, numai bietul Sandu părea prăpădit de grije. O neliniște îl cuprinsese. Ceva va fi gândiad el în acest moment, nimeni nu știa, numai paloarea feței sale îl trăda că el suferă.

Și totuși Mitiță nu-l lăsa în pace; luind seama la ce cetește, rise sgomotos, apoi grăi:

— Ce mîncare o mai fi și aia — chimie-anorganică? De ar fi vre-o iahnie, m'ași pricepe să-i dau de rost, dar așa cevașilea, departe de mine... că amețesc; nu e vorba de ași cети și eū pe sfertul lui Sandu, mă prind pe ochii mei că ași speria pe universitari, dar las că-i sperii eū și așa... cu tăcerea mea de aur...

Un ris general provocă prin cuvintele lui spuse foarte serios. La 9 seara ajunsesem în București și Sandu în loc să se odihnească, a cетit toată noaptea pînă ce sfîrșit de oboșeală, lăsă să-i cadă volumul din mîină și ațipi cu lampa aprinsă.

Ast-fel cînd noi ne-am întors de la plimbare l-am găsit pe Sandu adormit cu fruntea pe cartea deschisă.

Dimineața, cînd ne-am trezit, toți am gustat cîte ceva, plus ne-am întărit stomacul cu cîte un biter, numai Sandu n'a gustat nimic și cu inima tremurîndă, își tîri pașii pe urma noastră la facultate.

Cu cît cetise mai mult, cu atît se simțea mai descurajat sărmanul băiat.

— Dar de nu-l voiî putea lua, își șopti el, suind treptele universității; ce vor zice profesorii, tata, mama...

Prin coridoare sute de tineri așteptaû deschiderea sălilor, pentru a ocupa o sală, unde n'ar fi avut ce căuta numai repausatul savant, profesorul Brînza. Marele botanist ajunsese spaima candidaților de ambele sexe. Mai ales — cînd vre-un grup de d-șoare adunate în vre-un ungher de coridor, se întîmpla să-l vadă eșind din cancelarie, se anzeaû țipete: chir, aû, Brînza fetelor, și pileul dispărea ca prin minune din fața savantului ca niște potîrnichî la apropierea vînătorului.

În sfîrșit, clasele fură deschise. Iar prezența doctorului Brînză împrăștie mulțimea din coridoare atît de repede, în-cît într'un minut nu se mai văzu nici-un candidat. Cîte-va d-șoare, drăguțe, cu cărțile subsuori, de frică sârșise pe ferestrele din sala unde le îndrep-

tase temutul savant, apoi chiote și țipete: Brînză vine aici, Brînză fetelor, fugiți fetelor, aă, vai, suntem prăpădite. Multe mume se vedeau întinzînd brațele spre a-și primi fiicele leșinate.

O mores, o tempora! cînd s'aău întîmplat aceste toate? La 1893... de la Hristos.

După ce d-rul Brînză se așezase pe catedra sa, d-șoarele, despărțite în grupulețe de cîte trei, intraău mai tîrziu în cele-lalte săli timide să nu le observe magistrul, unele roșii ca sfecla, altele palide ca lămîia.

Subiectele se dedese din plicuri închise.

Candidații și candidatele serieaău; inimile tresăreaău.

Am observat cum Sandu sfîrși teza înaintea multora și eși palid din sală. Pe fața lui și a tuturor se putea ceti scepticismul, căci cine putea ști rezultatul lucrărilor?

Peste nonă zile un tabloă afișat pe părete deviza în două pe candidați: numărul celor admiși întrecea pe al celor respinși la oral.

Printre proclamați eram și noi cei de la Craiova. Dar situațiunea lucrurilor se schimbă în cele din urmă două zile.

Temutul savant bănuise o copie generală a tezelor și reduse cifra notelor obținute de candidați la minimum, în urma căreia hotărîri numai 81 de candidați rămaseră printre reușiți; restul pînă la 400 fură respinși.

Un șgomot asurzitor se ridică atunci prin

stradele Bucureștilor. Candidații se revoltase; li se făcuse în tot cazul o nedreptate; cei respinși murmurau și blestemaui; cea mai mare parte fiind din provincie, lipsiți de mijloace, se vedeau puși în neputință de a mai putea lupta contra nevoilor; revoltați merseră și mai departe: sfărîmară geamurile ferestrelor universității, huiduiră pe profesori, se introduseră chiar în curtea savantului, unde amenințară și multe altele.

Dar în urma revoltei celor respinși, se casară definitiv concursurile și se anunță începutul unui nou concurs în seris.

Trecuse luna lui Iulie și noi abea începeam pentru a doua oară scripticele, de astă-dată împărțiți în trei serii pe la licee și la ușe ni se postase câte un jeandarm cu baioneta în mână.

Resultatul scriptelor de a doua oară devisa în două pe candidați: în reușiți și respinși.

Ai noștrii erau și de astă-dată victorioși. Veni și ziua examenului oral.

Nu știu cum se făcu că într'una din seri toți ai noștrii, minus Sandu, căruia urma să-i vie rîndul a doua zi, ne felicitam de reușită -- fapt care ne determina să exploadă prin telegrame scurte pe la ai noștrii.

Veni ziua și pentru Sandu, ziua purgătorului din urmă. Bietul băiat, devenise un schelet de necunoscut.

În amurg, cînd președintele comisiunii pro-

clamă pe cei admiși și vice-versa, sufletele tremură, cum n'a tremurat poate nici-odată în viață; acest moment e atît de suprem, în-cît o bucurie sau o durere bruscă poate cauza o nenorocire ireparabilă.

Inima lui Sandu bătea ca un pendul neregulat în peptu-i, ochii-i stinși de lungi vegheri nu mai puteau distinge formele de prin prejur; capul îi vijăia de mii de formule, tîmplele îi svîneaă; neregularitatea bătăilor inimei îi oprea respirațiunea, sudorî i se zăreaă pe marginile frontale; începu să tremure înainte de a-și auzi numele; tortura iadului nu l-ar fi schimbat așa în cîte-va clipe.

Președintele—din pragul ușei cancelariei—cetea rar și deslușit numele candidaților aninînd la sfîrșitul fie-cărui nume: «admis» sau «respins».

Ajunse și pînă la el, în urma a 12 candidați admiși, se opri o clipă apoi strigă:

— Sandu Dimu, respins...

Și bietul Sandu, clătinat ca un vas expus vijeliei, era să cadă pe loc învins și amărît, dar mai făcu o ultimă sfortare, scoborî repede treptele lovindu-se cînd de cotul unuia cînd de umărul celui-l'alt, fără să mai poată zări pe nimeni, fugi pe bulevard înainte ca un zănatic, se duse înginînd fără înțeles și rar: respins... respins... respins...

Mașinalmente nimeri în mansarda otelului,

se trînti pe pat și ca un leu rănit de moarte începu să geamă.

Noi aflasem rezultatul și nu îndrăsnem nici-unul să ne apropiem de dînsul.

Insuși Mitiță devenise acum trist. Căderea lui Sandu pe cît ne uimise, pe atîta ne îngrijorase.

— Vă mai gîndeați voi fraților. să cadă Sandu, zise Mitiță cu mîhnire.

— Vorbește mai încet, răspunse Manoil; se poate întîmpla să te audă din camera de alături și asta n'are să-î facă bine.

— E iacă să vorbim încet; dar ceia ce se întîmplă nu e bine și pace; să dea D-zeu să fiu profet mincinos, dar vă spuî că această cădere îl va costa viața.

Și nu sfîrși bine Mitiță, cînd din camera de alături se auzi un țipăt ascuțit, urmat de un gemăt lung, în urma căruia noi toți năvălirăm în odae.

Ce se întîmplase? O tuse păgînă și sîngeroasă era cît pe-aci să asfixieze pe bietul Sandu. Haina și cămașa îi erau colorate în roșu. Il găsirăm întins cu capul pe perină cam într'o parte, cu ochii aproape stinși, galben și rece.

— Ce-î cu tine Sandule, strigai eu.

Sandu mai deschise ochii mari din fundul orbitelor, contemplă cu un suris amar în rînd pe toți și fulgerîndu-î prin minte ideia că noi suntem bacalaureați, iar el că a căzut

zdrobit, alunecă pe veșteda-i față un strop greoi, care se perdu sub gulerul cămășii, apoi îngîmă încet și înțeles :

— Să nu spuî a lor mei că m'am dus, dragă Vulcane... uitați-vă la mine eû mă due... fiți voi fericiți...

— Dar ce să le spuî, frățioare ?

— Să... le... spuî... c'am plecat... departe... departe...

— Unde, frate Sandule?..

Și sârmanul meu coleg, abia mai putînd să deschidă buzele-i reci și livide, îngîmă stîns :

— «La bacalaureat!..»

Apoi ploapele i se închiseră și cînd țipaî la `el : Sandule, dragă, vorbește! sufletul lui se desmărginise deja și noi n'aveam în față de-cît cadavrul colegului nostru.

Plîngeam fie-care în cite-un ungher al camerei cu sughițe și 'n zăpăceala noastră uitasem că trebuia să-i aprindem luminare.

După ce trecu o jumătate de oră de bocete, am început să ne dăm seama ce se întîmplase, să căutăm luminare, să alergăm la telegraf, la secție după comisar, doctor care să constate decesul etc.

Cînd aû sosit părinții lui Sandu — odrasla lor era deja așezat în sicriû înconjurat cu flori și o coroană cumpărată de noi prin colectă, ast-fel că aû fost scutiți de peripețiile sfișietoare ale unui asemenea trist eveniment.

Am stat în Capitală pînă l-am condus la locașul de veci în cimitirul Sfintei Vineri.

Noi triumfători ne coborăm în valea plîngerilor, iar el învinsul se înalță în lumile senine... acolo unde nu-i durere, nici lacrimă, nici suspine.

XII. Sinuciderea Corneliiei

Cînd plecasem la București — la bacalaureat, ni se părea că ducem în spinare sutimi de chilograme de plumb și acum cînd ne întorceam la vetrele noastre, după o absență de trei luni, eram sprinteni la mers, vorbăreți, voioși și ușori ca vîntul... Dintre colegii noștri, cu care plecasem din Craiova, pe unul îl perdusem, în bătălie și acesta era Sandu.

Vagonul în care ne întorceam, ni l-a împospătat în minte și de aceia fie-care din noi eram dominați de o tristețe ce se zugrăvea pe fața noastră.

Da, în vagon peri veselia și voioșia noastră.

Ca să nu simțim greutatea urîtului ce ne cuprinsese, în tot drumul pînă la Craiova, n'am făcut de-cît să ne aprofundăm în cititul ziarelor — ba unii din noi ne aprovizionasem și cu reviste.

Eu unul însă mai aveam de gîndit și la alt-ceva.

Din scrisorile ce primisem de la Nușy, știam

că după 10 zile de la plecarea mea, se mutase din casele popei de la o extremitate la cealaltă a orașului și anume din strada Severinului în strada Carol I, două sute de metri apropiere de gară.

Cînd conductorul ne anunță în vagon că am ajuns în Craiova, simții cum inima începu să-mi bată în pept cu neregularitate.

Eū nu telegrafiasem și nici nu scrisesem nimănuia că sosese de aceia cînd zării pe Nușy în tovărășia mamei sale pe peron, așteptînd sosirea mea, nedumerirea îmi fu mare.

M'a zărit de cum trenul intră sub peron, de aceia mînată de acel dor ce ți-l păstrează o inimă iubitoare, își făcu loc printre lume și cînd trenul se opri, dînsa era chiar lîngă ușa vagonului unde mă găseam, ast-fel că din scara vagonului m'am pomenit îmbrățișat de draga fată care mă acoperi cu sărutări, lucru pe care-l făcui și eū la rîndul meu fără nici-o jenă — căci cui ce-i păsa de fericirea revederei noastre...

Din fugă mă sărută și d-na Răinu, apoi dînd brațul amîndoror ne îndrumarăm la birje.

Am suit — deși distanța pînă acasă era mică. Fericirea ne amuțise aproape. Totuși eū deschisei gura :

— De unde și cum ați știut că vin ?

— O... știe orașul întreg că sosese bachelareații craioveni și noi care avem pe al nostru să nu știm ?

Nușy mă ținea strins de mână și o auzeam din cînd în cînd în șoapte: Ah ce fericită mă simt că te-ai întors lingă mine! — Nu este așa că n'ai să mă mai părăsești?

Nici un minut... dragă... de azi nainte nedespărțiți pentru tot-d'auna...

Dînsa mă privea cu surîsul angelic pe buze și în ochii ei simțeam că aveam preț. Eram convins că mă socotește drept un Napoleon, care se întoarce victorios de la Austerlitz.

Noua locuință în care se mutase logodnica mea, unde ne-a oprit birjarul, mi-a plăcut de la prima vedere, avînd o grădiniță în față împrejmuită cu răchiți tăeți simetric cu foarfecile. Intrarăm pe poartă, străbăturăm o mică alee, suirăm cîte-va trepte și... iată-ne în salon. Pianul, portretul Nușei în ramă bronzată, fixată pe părilele de-asupra pianului, masa de nuc de la mijloc cu toate obiectele ei de artă, la care ținea atît de mult Nușy, glastrele cu flori de la ferestre, chiparosul, ficusul din saxiile așezate în gang, în fine tot mobilierul aranjat cu un deosebit gust, îmi dete prima iluzie ce am avut-o cînd am cunoscut-o în casele din strada Severinului.

— Ai trecut prin multe greutăți, dragă... Cu toate că tu ai fost foarte scump cu veștile din răsboi... totuși le-am aflat pe toate din ziare.

— Cînd cine-va se găsește în cîmpul de

luptă, trebuie să se aștepte la ori și ce... Dar să lăsăm aceasta pentru altă-dată, căci eu trebuie să merg pînă la institut, apoi să mă întilnesc cu profesorii mei, să le mulțumesc și pe urmă după ce voiî termina ce am de făcut în oraș, voiî veni să stăm de vorbă mult, mult...

— Dar îmi promiți că n'ai să întirzii, nu este așa?

— Să întirzii! haida de! Dar ași putea să-mi mai perd vremea cu nimicuri, cînd te știu atît de aproape de mine?

— Atunci fie! aștept nerăbdătoare ora mesei să te pot revedea. Dar înainte de a pleca să-ți iei cafeaua ta cu lapte.

Cafeaua mă făcu să mai întirzii un sfert de oră, apoi am eșit în oraș cu gînd de a mă întilni cu Buzoianu spre a aranja lucrurile în ce mă privea, dacă urma să mă angajez ori nu pentru anul viitor școlar. Și cum mergeam pe stradă, auzii un glas pe urma mea:

— Bine ai venit, scumpe d-le Vulcan!

— A... părintele Nicolae... făcui eî mirat.

— Apoi să-mi dai voe să te felicit, amice și preotul îmi strinse mîna cu afecțiune.

— Îți mulțumesc, părinte.

— Ai sosit de mult?

— Ba chiar cu trenul de azi dimineată.

— Dar acum încotro așa grăbit?

— Să mai văd ce e pe la institut, ce fac

prietenii, căci sunt aproape trei luni de cînd lipsese din Craiova și asta nu e puțin.

— Ai dreptate, dragă Petrule, și cred că cea dintîiu casă, care are dreptul la prietenia ta, este a preotului Nicolae.

— Nici nu începe îndoială. Acesta era și gîndul meu să vii să vă vizitez.

— E foarte just, dragul meu, cu deosebire că față de preoteasă și de fetele mele ai de reparat, mi se pare, o mică greșală cu ocazia călătoriei tale la București: știi cum ai plecat fără să-ți ieși ziua bună de la noi cari ținem atît de mult la d-ta.

— Da, ai dreptate, părinte; trebuie să mă justifie și cred că preoteasa nu mă va condamna, înainte de a mă judeca.

— Să nu găsești un moment liber și pentru noi, să vii să-ți ieși ziua bună... Acest lucru m'a atins și pe mine... drept să ți-o spuî.

— Bacalaureatul — cred că e un motiv destul de serios, părinte, pentru ca să merit seuze.

Dacă preotul nu se înduplecă să mă creadă, mi-am zis, ce trebuie să zică Cornelia.

Cu vorba și cu reproșurile popei am ajuns aproape de casă. Tot pe drum părintele îmi spuse că Cornelia zace în pat de friguri de vre-o șeșe săptămîni.

De la pragul porții zării pe preoteasă la bucătărie ocupată cu de-ale mîncării, de unde

dînsa îmi adresă un «bine ai venit, bine ai venit, lume nouă!».

Părintele mă pofti în salon, unde-și mutase patul Cornelia, care auzind vocea mea, tresări, se schimbă la față și inima începu să-i bată cînd mai încet, cînd mai iute și n'a putut să nu lăcrimeze, cu toate că s'a încercat să fie tare.

Bătuî încet la ușe, iar dinăuntru auzii vocea ei stinsă :

— Intră, d-le Vulcan.

Vederea ei de aproape mă cutremură; era palidă și suptă : ochii îi erau duși în fundul orbitelor. Cu camisonul ei alb și la cap legată cu un tulpan, îmi făcu impresia unei rose veștede.

— Bună ziua, d-șoară Cornelia! Ce fel? În pat trebuia să te găsească?

— Bine ai venit, d-le Vulcan; mă iartă că mă găsești în starea asta, care numai plăcere nu poate să-ți facă. Șezi, te rog.

— Mă rog, mă rog, nu vorbi așa; fii liniștită; de ași ști că sunt socotit ca un străin în casa asta, atunci îți mărturisesc că regret vizita ce ți-am făcut-o, să te jenez cu prezența.

— O... nu m'ai jenat nici-odată! Dar fără de asta nu-ți pare rău oare că ai venit să ne vizitezi?

— Pentru mine unul n'ai fost de-cît un motiv de mulțumire și de bucurie sufletească.

— Te bucurai poate altă-dată : însă acum nu-mi vine să te cred...

— Nu te înțeleg, d-șoară.

— Se poate — zise ea cu un zimbet silit care îi murea pe colțul buzelor.

— Sunt prăpădită de bohnă — schimbă dinsa vorba.

Apoi urmă :

— Credeam că n'am să durez pînă la întoarcerea d-tale. Somnul meu e turburat de vise urîte... Și nimeni... nimeni, care să mă poată mîntui de visurile rele.

— De ce vorbești așa, d-șoară? D-ta înconjurată de o familie care te adoră, se cade să gîndești ast-fel? Înțeleg, e boala care te face să vezi toate în negru; dar îți va trece, te vei însănătoși și atunci să vezi cum am să rîd de slăbiciunile d-tale.

— Crezi, făcu ea clătînd din cap. Apropo: știi că chiriașa noastră s'a mutat de la noi?

— Da? nu știam.

Se putea să nu aducă vorba de chiriașe, mă gîndii. Acum să te ții băete... Conștiință dragă, fii tare; nu roși în fața minciunei mele; lasă-mi această armă să mă apăr în lupta la care mă angajează destinul.

— Se poate să nu știi tocmăi d-ta? A... ai și o verighetă?!

Privii și eă înmărmurit la verigheta pe care o uitasem în deget și ca un vinovat prins asupra faptului, cu vocea înecată îngîinai :

— A... e un obiceiū al absolvenților de licee; verigheta asta n'are nici-o însemnătate, d-șoară.

— Imi dai voe, zise dinsa, întinzînd mina și încereîndu-se să-mi scoată din deget verigheta, care din fericire nu eșea, cu toate efortările Corneliiei.

— De ce nu, d-șoară, și mă prefăcui că doresc și eu s'o scot, dar fu în zadar.

Cornelia suspină greoi, îi veniră ametelei, o cuprinseseră din nou frigurile și nu putu să mă prelungească discuțiunea. O auzii doar:

— Mă iartă, d-le Vulcan, mi-e frig.

Incepu să tremure, dinții îi clănțăneaū în gură și-și ascunse fața sub plapomă.

Ar fi țipat și nu putea; ar fi voit să mă oprească de a mă însoți cu d-șoara Răinu și n'avea curaj.

Mă vedea în curînd soțul rivalei sale, la brațul ei nedespărțit în tot locul. De ce s'a temut, n'a scăpat. Și ea care mă iubea fără să fie iubită, suferea grozav. La căpătîiul ei bolnav, mamă-sa bănuise adevărata cauză a boalei sale, îi adusesese vorba de căsătorie și dinsa îi mărturisise preotesei că, dacă s'ar mărita vre-odată, n'ar lua pe altul de-cît pe mine; dar acum era prea tîrziu poate. Preoteasa șoptise popei și de aceea el îmi reproșase cu așa foc și mă poftise să trec în salon lîngă Cornelia, să vorbim întîiu între patru

ochi, că apoi bătrînii să aranjeze lucrurile cu rost și eu socoteală.

Ași fi rămas negreșit la căpătîiul ei să o mîngîi cu vorba, căci doar aveam iuimă să nu simt că durerea ei mă omoară, dacă preotul nu m'ar fi chemat în camera de alături, unde incepu să mă întrebă din fir pînă în ață, că ce gînd am acum și dacă i-am răspuns că mă voi înserie la litere, dînsul fără ocol, mî-a zis că m'am gîndit oare vreodată și la căsătorie?

Am roșit la întrebarea lui și n'am știut ce să zic, căci asaltul ce mi-l dedea conștiinței părintele și fiică-sa era prea violent.

— Mai am vreme pentru așa ceva, părinte.

— Foarte bine, foarte bine, dar cînd o fi să faci pasu ăsta, dorese să mă întreb și pe mine.

De la chestia căsătoriei s'a întins vorba iarăși unde mă ferisem și anume și popa îmi pomeni de chiriași că s'aū mutat și că operația ce a încercat-o la ochi bătrînul n'a izbutit.

— Care bătrîn, întrebaî eū.

-- D-l Răinu, de!

— Ce fel, d-l Răinu suferea de ochi? Știam că-i dus la Viena în interesul afacerilor sale, însă dacă e sănătos sau bolnav nu m'am interesat să aflu.

Căzusem pe gîndurî. Va să zică părintele logodnicei mele e bolnav și boala e aceea

care-l silește să stea departe de copila și soția sa, nu afacerile — mi-am zis.

Sărmana Nușy, ea căutase să-mi ascundă această nenorocire ea și cum ar fi ajuns de mai puțin preț în fața mea. Din cauza gîndurilor cari mă năpădiră, simții nevoie de a respira aer din belșug.

Mă sculaî să plec.

-- Nu mai stai, imi zise preotul.

— Acum mă duc, dar voiû mai veni.

-- Numai să te ții de vorbă. Dă și pe la Cornelia să-ți ieî ziua bună, căci ea a fost aceia care s'a formalizat mai mult atunci, cînd ai plecat la București fără să o vezi.

Intraî din noû la Cornelia. De sub plapomă auzii un scîncit, un fel de plîns întrerupt care părea că nu va mai lua sfîrșit.

— D-șoară Cornelia, am venit să-ți zic la revedere.

Nimic — nici un răspuns.

Cu delicatețe dedei plapoma la o parte. In zadar, nu-î putui vedea de-cît o parte a feței inundate, căci și-o acoperise cu amindouă minile.

— Pentru D-zeû, te rog d-șoară, nu măi plînge că-ți face rău... Dar ce rost aû la-crimile acestea? In lacrimi te-am lăsat și tot așa te găsesec...

Nimic — nici un răspuns.

— Imi pare rău, d-șoară, că trebuie să te părăsesc fără să-mi spuî măcar o vorbă.

Tresări ca mușcată de un șarpe.

Iși șterse ochii, mă fixă cu ei, de-mi părea că mă va dogori, apoi o auzii:

— Unui muribund — mi se pare, că nu i se refuză nimic, nu este așa ?

— Ah, nu vorbi așa că-mi face rău, d-șoară !

— Da, ai să vezi în curînd... că nu mint eu. De aceia înainte de a ne despărți pentru tot-d'auna, să-mi dai voe să-ți spuî ceva la ureche. Apropie-te, nu-ți fie frică, n'am să-ți cauzez nici un rău... Poate mă crezi că sunt ftisică ? O... nu ! Uite ce sănătos mî-e peptul... și ce fraged... N'am tușit nici odată... Haidem vino... așa mai aproape.

— D-șoară, aibî milă de bietul meu suflet ; ironia d-tale mă fulgeră !..

— O... nu, nu vroî să fiu ironică în acest moment cu acela pe care... l-am... iubit... ah, ah... iartă-mă... Da ? mă ierți că te-am iubit ?

— D-șoară !

Ași ! cine putea să oprească uraganul fur-tunos ce clocotise în peptul ei de atîta vreme și îi sguduise sărmana ființă. Ea continuă :

— Imî închipuesc că ești același din prima zi, cînd ai călcat pragul casei noastre, în clipa aceia, cînd nu ne cunoșteaî de-cît pe noi...

«Da, să-mi dai voe să trăesc în acest moment cu închipuirea asta și... să te sărut, prima... și ultima sărutare... ah... în sfîrșit... pot muri de acum, visul meu s'a împlinit... s'a împlinit, dragă poete.,.

Aceste din urmă cuvinte le zise cînd gura ei însetată nimerise buzele mele. Sărmana ființă, părea că-și consumă ultima flacără a vieții pe altarul iubirei sale nefericite.

— Acum du-te, fii fericit cu dinsa ... știu că v'ați logodit.

Se întoarse cu fața spre părete și-mi șopti:

— Doctoria mea mă așteaptă... Adio!...

În colțul genelor se opri un strop ca o boabă de diamant. Cornelia lăcrima.

Introduse mîna sub perină, luă o sticlă, o destupă, privi încă odată la mine, care înmărmurisem lingă patul ei și ridicînd sticluța cu un lichid albicios, vărsă pe gît tot conținutul ei. Nu știam ce băuse, de-cît cînd am văzut că se crispează de dureri atroce, că ochii i se injectează, că tremură spasmodic și că se silește din răputeri să nu țipe, mi-a fulgerat prin cap că liquidul acela putea fi otravă.

— Ce doctorie ai luat, d-șoară?

Silindu-se de a mă opri să pui mîna pe sticlă, cu dinții încleștați, cu greu putu rosti:

— Am băut otravă!

— Ah, otravă, țipai eu ca mușcat de viperă, și fulgerînd pe ușa afară strigai:

— Părinte, mamă preoteasă alergați pentru D-zeu!

— Ce e, ce e, ce s'a întîmplat?

— Alergați în salon... Cornelia.... s'a otrăvit...

Sărmanii părinți, sărmanele surori, în clipă fură lângă Cornelia, care se svircolea în chinuri tantalice, fără să fie în stare să deschidă gura. În curînd umplură spațiul cu țipetele lor.

În acel moment de zăpăceală tot preotul nu-și perdu echilibrul; mai întîi mă rugă să alerg după un medic; apoi căută să întîmpine răul prin lapte.

Privii încă odată pe suferindă a căreia gură se deformată grozav și eșii pe poartă afară

-- Ce doctorie ai luat, d-soară?
 Silindu-se de a mă opri să pui mina pe sticlă, cu dinții în-
 cleștați, cu greu putu rosti:
 -- Am băut otravă!

alergînd ca un zănatîc în căutarea unui doctor.

Cînd m'am întors în birje cu repausatul dr. Jacobsohn, era prea tîrziu.

Cornelia înțepenise.

Doctorul n'a putut constata de-cît moartea.

Cornelia se otrăvisese prin acid azotic pe care și-l procurase de la diferite farmacii în cantități mici.

Ca scrisoare lăsase două rînduri către părinți :

Iertați-mă, bucurați-vă cu Didina și Lisica. Nu vă încrecați să aflați motivele sinuciderei mele.

Vă sărut pe toți cu duioșie.

A coastră nefericită

Cornelia.

XIII. La București

Jurnalele locale și înregistrase știrea cu litere compacte despre sinuciderea Corneliiei. Asupra cauzelor acestui eveniment care pasiona publicul, toate erau de acord să afirme că un amor nenorocit a determinat-o la acest act disperat, însă nici un ziar nu era în stare să precizeze cu amănunte peripețiile dramei.

Numai eu eram în măsură să dau lămuririle necesare, dar cum aș fi făcut una ca asta -- cînd era în joc chiar persoana mea.

Sbuciumat grozav din pricina asta, și cu sufletul în tremurare, întorcîndu-mă la noua

locuință a Nușey, n'am putut scăpa observațiunei sale.

Mi se părea că o văd în tot locul desfigurată și că o aud răspunzându-mi cu sarcasm :

— Am băut otravă !..

În tot drumul n'am făcut de-cît să cumpănesc cauzele acestei nenorociri și să stabilesc partea mea de responsabilitate. În zadar, căci nu o puteam găsi.

Eū nu-î dădusem nici-un motiv care să determine decepțiunea ei ; nu o iubisem, nu o înșelasem.

Am vizitat-o, am stat tot-d'auna în rezervă față de dînsa. Și cu toate acestea, ea s'a sinucis din cauza mea. Acest gînd, care forma conclusia premiselor ce-mi formulasem, mă ardea în fundul conștiinței și-mi punea pe buze blesteme în potriva destinului ; dar cu blesteme și lacrimi de femeie nu se lecuște rana sufletului. Cînd am ajuns acasă, tîmplele îmi svîneau, și-mi auzeam în pept bătăile inimei ca tic-tacul unui ceasornic. N'aveam nici curajul să aduc această veste logodnicei mele.

Mă întrebam : de ce n'am curajul să-î spun, de ce, dacă sunt nevinovat ?

— Ești așa de palid, îmi zise dînsa, măsurîndu-mă cu privirea.

— N'am nimic, dragă ; să mă iertați că am întîrziat din cauza multelor afaceri ce avusei în oraș și deși nu se cuvenea să mai vin

pe o așa vreme, totuși, m'am gîndit să nu fac mai rău dacă n'ași fi venit de loc.

— Și acum de ce nu treci înăuntru? Ce gînd ai? Nu cum-va te gîndești să pleci iar?

— Ce gînd? Cel mai nimerit din toate: să te îmbrățișez, și să mă retrag pentru a te revedea pe mine.

Purtarea mea i s'a părut ciudată de tot logodnicei mele. De unde să-și poată închipui că ce chin mă consuma pe mine. Ea m'așteptase cu masa negreșit, dar cui îi ardea de mîncare în momentele acelea de pustiire sufletească?

— Să mîncei mai întîi și apoi să vorbești de retragere; ora e numai 10: ai timp, nu ești în casă străină.

— O, nu, dragă, n'ași vrea să abuzez de bunătatea voastră.

— Nu se poate, vino de mîncă; ce vrei să mă mîlnești?

M'am supus, căci n'aveam încotro, deși mi-era aminte să mă întilnesc cu amicul Lucescu căruia aveam nevoie să-i destăinuesc totul și să aflu părerea lui în privința asta.

Nușy trecu în bucătărie să-mi servească masa.

În acel moment, cînd mă credeam că sunt singur, spre a reflecta mai bine asupra împrejurărilor, iată că văd întrînd pe ușa pe Lucescu, palid și el la față și foarte agitat.

— În sfîrșit, te-am găsit!

— Da ce s'a întâmplat, Lucescule ?

— Este adevărat ce am cetit în ziare ?

— Cum ? Ce ai cetit în ziare, întrebați eu sărind în sus.

— Că Cornelia s'a sinucis...

— A... da, așa este din nenorocire... Și ce scriu ziarele... ai vre-unul la tine ?

Lucescu îmi presintă toate ziarele. Eū îmi aruncați căutătura lacomă de-asupra literilor compacte, unde se vorbea de sinuciderea Corneliei, dar m'am liniștit îndată ce m'am convins că nu se vorbea de cauza ce implica și persoana mea, bine înțeles.

Față cu situațiunea mea delicată, mă gândii că e nimerit lucru să aflu Nușy trista veste din gura lui Lucescu.

— Va să zică: îți sunt cunoscute împrejurările ?

— Să fie blestemate, amicul meu... A... ce dureros și ce amar e! Ne naștem din păcate; păcatul ne paște și sfirșim păcătoși...

La vorba asta intră Nușy. Surprinderea ei de a vedea pe Lucescu pe vremea asta nu-i fu mică.

Dar cum Lucescu voia să-și motiveze vizita zise :

— Vă miră că mă vedeți așa tîrziu în casa d-voastră în căutarea amicului ? Cred însă că vă închipuiți motivul.

— De loc, d-le Lucescu.

— Cornelia!

- Ce e cu dînsa ?
- Cum, nu știți încă ?
- Nu știu nimic...
- Ce fel, nu i-ai spus că s'a sinucis ?
- S'a sinucis ! Cine, Cornelia ? ..

Și Nușy înmărmurită mă examină cu băgare de seamă.

— Știați că... și mî-ai tînuit... Cînd și pentru ce s'a sinucis ? Cum e cu putință ? .. Ce nenorocire, D-zeule !

Lucescu dete din umeri ca și cum ar fi vrut să ne dea să înțelegem că el e cu de-săvîrșire străin de cauză. Și întrebările Nușey, cari păreau niște explosibile, fiindu-mi adresate direct sub formă de acuzare, trebuia să răspund :

— Tocmai ce-î spuneam amicului: ne naștem păcătoși și sfîrșim în păcate.

Nușy privi aiurită la mine. Cuvintele equivoce cari îmi scăpaū din gură, îmi dedeaū atitudinea unui vinovat, care ar vrea să spue adevărul și nu poate.

— Cum vorbești așa, reluă dînsa.

— Fără voia noastră, fără să ne gîndim că facem rău cui-va, fiind-că ne naștem din păcat, cauzăm altora rău cu o privire, cu un tremur de gene ; da, suntem criminali de cum ne naștem pînă ne băgăm în groapă...

— Dar ce rău ai făcut tu cui-va, să vorbești așa ? Numai un vinovat de ceva e în stare să cugete și să simtă ast-fel.

— De! știu și eu săracul de n'oiu fi vinovat...

— Vinovat! Așa dar Cornelia s'a sinucis din cauza ta, țipă sărmana Nușy înfiorată de groază.

— Da, dragă fată; iată înțelesul vorbelor mele și acum fiind-că știi...

— O... nu știam nenorocita, că între tine și dînsa mai exista un amor!..

Și se gîndi cu ochii lăcrimători: dacă voiu fi întreținut vre-o corespondență secretă cu dînsa și dacă nu voiu fi iubit-o și eu.

În acel moment i-am părut un criminal ordinar, care își bătea joc de amorul ei curat, de aceia înceștînd minile într'ale mele, grăi cu hotărîre:

— Te conjur înaintea lui D-zeu și a amicului nostru Lucescu, să-mi mărturisești adevărul; tu ai iubit-o?

— Eu n'am iubit și nu iubesc de-cît pe una pe care am ales-o; dar... ce folos că pentru a-mi izbîndi visul, destinul a hotărît să trec lingă Cornelia...

Convinsă că sunt statornic iubirei sale, respiră cu ușurință și ștergîndu-și o lacrimă, care îi alunecase pe obrazî, șopti:

— Îți mulțumesc — atîta voiam să știu.

-- Curios îmi pare frate, reluă Lucescu, dacă Cornelia și-a ridicat zilele, cum poți să-ți ieși responsabilitatea, pentru D-zeu! E o slăbiciune — care nu ți se iartă, să-ți atribui

o umbră de vină. Înțeleg impresionabilitatea ta, dar să te crezi vinovat pentru că altuia nu i-a mai plăcut să trăiască, asta nu-mi poate intra în cap.

Mă dojeniră amindoi, iar eū drept ori-ce răspuns le spuneam: trebuie să plec departe, să uit ce s'a întâmplat, mă înțelegeți voi?

— Vom pleca, nici vorbă, dragă, însă trebuie să depărtez gîndurile acestea cari m'aū cutremurat.

Intr'adevăr, împrejurarea aceasta neașteptată mă făcu să iaū o hotărîre chiar în ziua următoare, în urma înțelegerii ce o avusei eu mama Nușey. Era vorba de căsătoria noastră care trebuia grăbită în vederea mutării noastre în București.

Ca și logodna, asemenea și celebrarea cununiei am săvîrșit-o fără sgomot tot în prezența acelor persoane. Îndeplinirea formalităților mī-aū causat o mică întirziere, dar s'a făcut și asta.

Și am plecat la București, în scop de a mă înscrie la facultate. În capitală mă instalaī cu familia în strada Popa-Chițu No. 10. Intrasem în serviciul ministerului de interne și tot în acest timp luaī direcția Revistei Poporului».

Colonia Macedo-romîna, care îmi știa doar de nume, auzind că m'am stabilit în Capitală, a convocat adunarea generală a Societăței

de cultură Macedo-română, și într'una din zilele lui Septembrie m'a ales membru în consiliul de 35 și secretar al acestei Societăți.

XIV. Intîlnirea mea cu

V. A. Urechiă după opt ani

Alegerea mea în consiliul de 35 și numirea ca secretar al Societății de cultură Macedo-română, se făcuse sub președenția d-lui Ion Riureanu, vice-președinte, veteranul publicist și autor al minunatei bibliotecă pentru copii.

Pe vremea aceea, sub-semnatul, regretatul Ștefan Mihaileanu, ucis de bulgari la 22 Iulie 1900, cum și d-l Nicolae Cosmescu, un patriot înfocat, și plin de inimă, ne-am hotărît să lucrăm cu toată ardoarea spre a reînvia Societatea, care de un rînd de vreme încoa dedese în declin din cauza micilor neînțelegeri ivite între membri.

Serile de iarnă le petreceam la olaltă la d-l Cosmescu, scriind articole în «Peninsula Balcanică» pentru Societate și împanînd presa cu studii privitoare la chestiunea Macedo-română, în sensul vederilor și intereselor armînilor noștri.

Și-am isbutit s'o înfățișem înaintea parlamentului român, iar drept fruct al acelor silințe, am avut norocul să vedem înființindu-se mai tîrziu, școala comercială din Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța

Salonic, precum și alte școli prin diferite centre românești din Macedonia.

Președintele nostru V. A. Urechiă, acela care dusesse Societatea la apogeul ei, acum era suferind și lucrările i se aduceau acasă, — cele cursive spre a fi semnate, cele mai importante spre a fi rezolvate.

Deși suferind și copleșit de ocupațiunile sale literare, istorice, plus articolele zilnice pentru ziarele naționale ce-i răpeau o mare parte din zi; totuși văzînd Societatea în declin, a hotărît să țină un congres la Ateneu.

Cu această ocazie urma să i se aducă ca să semneze o adresă-circulară către toți membrii din București și provincie, cite-va cereri de ajutoare din partea unor studenți Macedo-romîni, cum și numirea mea.

Cu ghiozdanul încărcat de hîrtii subsăori, mă îndreptai dar însu-mi în strada Brezoianu, la locuința lui Urechiă.

De departe încă începu inima să-mi bată cu putere. O emoțiune care întrecea pe toate cîte le încercase inima-mi pînă atunci, făcea să-mi șovăe pașii.

De ar fi luat cine-va seama la mersul meu, ar fi rămas convins că sunt beat...

Tremuram și-mi simțeam gîtlejul uscat.

Ce dracu am, mi-am zis ?

N'am simțit acest tremur sufletesc nici în fața d-lui avocat Dragu, care întrecuse pe tiraniî istoriei față de mine, la gîndul că ne-

vastă-sa m'ar îndrăgi ; nici în fața doamnei Leonard, care mă chinuise o vară întreagă pentru că am îndrăsnit să spui adevărul ; nici înaintea M-meii Cati, care mă amenințase că mă dă afară, dacă nu-î voi plăti chiria și întreținerea ; nici cu ocazia teatrului nostru dramatic cînd Marcu ne-a cernit obrazu prin faptul că-și uitase rolul, din care pricină Tiberica Nanu l'a pălmuit ; nici în fața morții tragice a colegului nostru Sandu și în sfîrșit nici în fața Corneliiei sinucise, n'ajunsesem în starea aceasta cum mă găseam acum.

Intr'adevăr, apropierea momentului de a da ochii cu bine-făcătorul meu, avu darul de a face să-mi defileze pe dinainte toate peri-pețiile tragico-comice ale celor opt ani, de cînd dispărusese din ochii săi, toate scenele descrise în fuga condeiului în capitolele precedente și-mi părea că mă văd și acum sosit de curînd din Macedonia și apăsînd timid bumbul soneriei la cea mai de sus treaptă a locuinței lui Urechiă, venind să solicit protecția sa, să bat la ușe să mi se deschidă poarta luminei.

Da, măsurînd cu ochiul minții întunericul în care pluteam, mă înfiorai de groază și mergînd pe drum, îmi ziceam : ce s'ar fi ales de mine, dacă n'aș fi venit să bat la ușa lui Urechiă, dacă nu s'ar fi interesat el de mine și prin aceasta să mă conving că nimic nu-î pierdut încă și că este timp să mă luminez

și eu. Căci dacă ași fi surprins indiferență din partea acestui luminat apostol, ce curagiu ași mai fi avut să mă avînt în luptă?

Dar tot reflectînd la trecut și la împrejurarerea ce mă aducea acum la Urechiă, cum și în ce calitate mă prezentam în fața lui, mă apropiai de locuință.

Vai... ce va zice, cînd va afla că eu sunt Vulcan, acela pe care acum opt ani îl așezase la școala normală Carol I, fără ca el să rămîie acolo.

Intrai în curte și străbătînd distanța de ciți-va pași suii treptele una cite una.

La pragul ușei, de astă dată, mă întîmpină cu amabilitatea-î cunoscută, d-na Urechiă, pe care am ghicit-o că este dînsa.

— Sărut mîna d-nă; mă recomand: Petru Vulcan, secretarul Societății de cultură Macedo-romînă.

-- D-voastră sunteți domnul Vulcan sau Picurar'lu de la Pind!

— Da, d-nă, un pseudonim sub care public lucrările mele în dialectul macedo-romîn.

— Ah, ce mare plăcere o să-î faceți soțului meu! De cite orî nu mi-a vorbit de d-v! De cite orî nu și-a exprimat dorința că vrea să vă vadă... Dar vă rog, poștiți în salon și îndată va veni și Urechiă.

Intrai în salon, unde luai loc pe un scaun, iar d-na Urechiă se așeză lingă mine.

— Scriți mult, d-le Vulcan. Eū vă cetese

cu multă plăcere producțiunile, cu deosebire macedo-românele.

— Am scris câte-va poezioare și în dialect, d-nă, pe cari sper să le adun într'un volum sub titlul : «Lilice de la Pind».

— Lilice însemnează flori, nu este așa ?

— Da, flori de la Pind.

— Ce gingaș titlu pentru poeziile acelea cari mi-aū procurat o plăcere nespūsă de cîte ori le găseam în revista «Lumea Nouă Literară».

D-na Urechiă aduse vorba de trecut și-și aminti de visita ce o făcusem acum opt ani lui Urechiă.

Eū i-am povestit cum am terminat liceul la Craiova, cum am dat bacalaureatul și în sfirșit cum în present mă înscrișesem la facultate, fiind în același timp funcționar la ministerul de interne și secretar la Societate.

— Nu cred să vă mai poată recunoaște. Să nu vă recomandați ; să vedem cine va crede dînsul că sunteți. Surprisa va fi cu atit mai mare, cu cît 'i vom lăsa timp de gîndit.

La aceste zise, pe pragul ușei își făcu aparițiunea figura majestoasă a lui Urechiă, înaintea căruia mă sculaī în picioare.

— A... e cine-va la noi ! Salutare scumpe d-le, cu cine am onoare ?

Eū privii timid în ochii d-nei Urechiă, care zimbea fericită.

— Te lăsăm să ghicești singur și să ne spui cine este, răspunse dinsa în locul meu.

Urechiă privi curios cînd la mine, cînd la soția sa.

Par'că te-ași mai fi văzut unde-va tinere, dar trebuie să fie de mult...

— Da, de mult d-le Urechiă ; sunt opt ani trecuți.

— De opt ani?! Și unde? Adu-mă aminte tot d-ta ca mai tînăr.

— Chiar la noi în casă, interveni doamna Urechiă.

— La noi!

— Da, d-le Urechiă.

Dînsul clătină din cap și părea înciudat că nu-și poate aduce aminte.

— Cu ce împrejurare, te rog?

— Să lăsăm împrejurările, reluă doamna Urechiă ; mi-aî spus adesea orî că tare aî dori să vezi odată pe Picurar'lu de la Pind.

— Da, ți-am spus și bănuiala mea că acest Picurar trebuie să fie elevul macedonean, care a venit la mine acum vre-o opt ani, cu care ocazie mi se recomandase : Vulcan.

— Chiar acel elev sunt eu, d-le Urechiă.

— Cum? D-ta... ești Vulcan care aî venit...

— Eū însu-mi, precum mă vedeți.

— A... ce surprisă, ce surprisă, vino să te îmbrățișez, macedoneanul meu! Dar te-aî făcut mare acum, cui i-ar fi dat în gînd să te revăd după atîta timp!...

În ochii lui schinteia o bucurie fără seamăn.

D-na Urechiă, înduioșată de scena revederii noastre, ne lăsă singuri vre-o jumătate de oră, în care timp Urechiă află tot rostul meu și bucuria lui crescuse cu atît mai mult, cu cît aflase că sunt secretarul său la Societate, pentru care își consacrase o bună parte din viața și activitatea sa.

La rîndul lui mă puse în curent cu noua situație politică-culturală a romînilor din Macedonia; îmi vorbi de eforturile școlare care sunt amenințate să piară din cauza lipsei de

— A... ce surprisă, ce surprisă, vino sa te îmbrățișez macedonca! mea! Dar te-ai făcut mare acum, cui i-ai fi dat în gînd sa te revad după atîta timp.

banii și pentru a salva cauza națională din Macedonia, îmi arată opiniunea sa că e nevoie să dăm o mare festivitate artistico-literară la Atenei, din venitul căreia să ajutăm eforturile școlare spre a duce la bun sfârșit opera.

Mulțumi cerului că m'a îndreptat la d-sa într'un moment cînd poporul român de la Pind avea nevoie de concursul meu moral.

Tot atunci mi-a destinat și rolul meu ce urma să-l joc cu ocazia acestei festivități și anume: mi-a inspirat ideea să scriu o poezie în dialectul macedonean pe care să o declam la Atenei în costumul păstorilor de la Pind. Dînsul mi-a spus că va vorbi despre legenda recunoașterii fraților romîni din regat cu cei din Balcani, pe timpul lui Matei Basarab. Mi-a arătat tot de odată că vom avea concursul d-lui Nottara, premierul scenei romîne cum și al artistei d-șoara Mărculescu. La acest festival vor lua parte toți oamenii noștri politici din ambele partide, cum și toate somitățile noastre literare.

Cu aceste proiecte ne-am despărțit ca doi prieteni, cari nutresc în suflet același cuget și aceiași simțire, după ce mi-a semnat hîrțile în care scop și venisem.

XI. Picurarul de la Pind
la Ateneu

Trei-spre-zece Martie 1897, Joi seara, era destinată să se dea la Ateneu marea noastră festivitate artistică-literară.

Inițiatorul ei, marele naționalist Urechiă, își pusese tot sufletul pentru reușita ei deplină, în vederea scopului ce-l urmărea, de a se veni în ajutorul școalelor din Macedonia, amenințate să fie închise, din cauza lipsei de fonduri.

Lansase de vreme peste două mii de invitațiuni.

Invitase pe toți oamenii politici ai țării noastre: miniștri, senatori, deputați, somități literare, profesori universitari și de curs secundar, lumea artistică, reprezentanții presei, aristocrația Capitalei, Colonia Macedo-română, Liga culturală, precum și diferite alte societăți.

Printre oamenii zilei observați în lojile din apropierea scenei pe d-nii: generali Manu și Vlădescu, Tache Ionescu, N. Filipescu, N. Fleva, Scorțescu, Ceur Aslan; profesorii: Titu Maiorescu, N. Iorga, Anghel Demetrescu, Bonifaciū, Ștefan Mihăileanu. În fruntea macedonenilor era d-l Ion Riureanu, veteranul publicist și vice-președinte al Societății de cultură macedoneană, repausatul Nae Gussi, Nicolae Ionescu, Mihi, Tașcu Telescu și ha

tele său Costică doi armîni inimoși, Mușu, dr. Șunda și Nachiu Ghiulamila, Balamace, poetul Nușy Tului, pictorul Durațu, studențimea și numeroși comercianți și industriași.

Grija acestora era să vadă reușita Picurarului de la Pind, care urma să apară în costumul fărșeroților, să declame versuri în dialectul lor, prin care să ne înfățișeze nota lor caracteristică, modul lor intim de a gîndi și simți.

Programul serbării era împărțit în trei:

I. Legenda recunoașterii romînilor din Pind cu frații lor mocani din Carpați lingă fîntina Sultan Murat din Bosfor, pe timpul lui Matei Basarab, de V. A. Urechiă.

II. Picurarul de la Pind — adică sub-semnatul care urmam să declam versuri sub titlul de măi sus în costum de cioban.

III. Teatru, cu concursul marelui artist C. Nottara și al d-șoarei Măreulescu, artistă de la Teatrul Național.

Aparițiunea lui Urechiă pe scenă fu salută de un ropot de aplause frenetice.

Bătrînul era transfigurat de emoțiune. Mi se părea că disting împrejurul capului său un nimb ca al celor sfinți ce se văd zugrăviți pe părății catedralelor.

Se așeză pe scaun și începu a cuvînta solemn, călduros și patetic. Vorbea inspirat și cu dibăcia unui maestru care se pricepe

să te miște și nu poți a-ți stăpîni sbucenirea sentimentului inimii.

Par'că-l aud :

— Poposise două turme de oi lîngă fîntîna Sultanului «Murat» și meii de la o turmă să amestecase cu ai celei-l'alte. Baciî amîndoror turmelor observară acest amestec și «celnicul» (baciû) turmei macedonene strigă către ciobanul său :

— *Am ți mulrești bre glare, și nu ti dai alaga s' disparți melli! Nu vezi că s'amisticară. Agonia arupiți sverca... că ti tuchi! **

Baciul turmei ciobanilor din Carpați, ca și tovarășii săi rămaseră în extas și măsurară cu ochi curioși pe celnic.

Ce le-aû auzit urechile? Cuviutele celnicului s'aû resfrînt în auzul lor ca melodia unui cîntec bătrîn pe care l-aû auzit cînd-va, însă cînd?

— Ce limbă grăit-a moșu ... întrebă baciul pe cel mai în vîrstă dintre ei.

— Pare să hie de-a noastră fărtate, numai puțin schimbată-î...

Baciul curios a ști ce vorbit-a celnicul, se apropie de el și-l întrebă :

— No, da ce sunteți voi oameni bunî?

— Noi? ia, aromîni ți's him...

Se apropie, se apropie moș Pătruțule, șopti baciul acestuia.

* Dar ce te miștă ma prostule, și nu te repezi să disparți melli! Nu vezi cum s'au amestecat? Grăbește — tutește-o ca te-am topit...

Romîni — ai vrut să zice?

— A-romîni, a-romîni, frate; am voi ți hiți?

— Și noi tot romîni, să trăiți.

Se strinseră virtos de mîna. Baciul reluă:

— Dar voi cum ziceți la pîne, apă, sare, carne?

— Ași cum le griși tine: pîne, apă, sare, carne. Cum vreți s'îl spunim, ma him aromîni.

— Ciudat frate, ciudat de tot! Și din cotro și unde?

— Cătră iu meargem vreți s'mi 'ntregli?

Se apropie, se apropie minunea minunilor, bade Pătruțule...

— Dapoî am înțeles tot vere — par'că ar hi de ai noștrii să hie cu bine...

Apoi baciul răspunse celnicului:

— Da, în cotro vă duceți?

— Vinirăm aua s' paștem oile că-î iarbă mușată, apa limpede ș-arațe...

— Apoi dacă-î așa, dă-mi voe să-ți mai string încă odată mîna, căci după cum vîd sunteți tot frați de-ai noștrii...

— Frați, frați, cușuri... (vere).

— He, Nicolae, Ioane, ia veniți măi, că am dat aci peste frați de-ai noștrii, strigă baciul entusiasm.

Același lucru îl făcu și celnicul și această înfrățire Carpato-Balcanică o întinseră și mai departe lăsînd să se amestece și oile lor, să simtă și ele bine-cuvîntarea înfrățirei, și așa trăiră de aci încolo la o-laltă frați cu frați.

spuindu-și unul altuia păsul, dorul, dragostea, și făcîndu-și cunoscut istoricul neamului».

Cuvintele bătrînului, care știuse să-și aleagă cel mai mișcător subiect al situației, fură acoperite de aplause frenetice, cari păreau că nu vor mai lua sfîrșit.

Așteptă cite-va momente pînă ce se restabili liniștea, apoi zise :

«Dar domnilor și doamnelor, pentru astă seară avem fericirea să vedem pe însuși Picurarul de la Pind, care ne va spune prin propriul grai al fraților noștri, cum gîndesc și cum simt ei. Acest cioban e unul din studenții facultății noastre — el însuși fiul Pindului».

La aceste cuvinte, făcu doi pași înapoi și la un semn al său, apărui eu în cîndușe firșerotească, cu cămașa crețuri pe dinainte, cu ȋțari albi, încins cu un sileaf aurit (chimir), cu fluerul ciobănesc așezat la dreapta, cu cîrligul într'o mînă și cu sarica flocoasă pe umeri (toga) a căreia lungime ȋți dedea impresia unei trene de la rochia miresei.

Infățișarea Picurarului de la Pind electriciză asistența. În chipul lui părea că-și recunoaște un frate pierdut de secole. Un entusiasm de nedescris se zugrăvi pe toate fețele. Macedonenii nu-și puteau găsi astîmpărul. Mii de priviri erau concentrate asupra mea.

Nottara mă examinase de cu vreme și

fiind-că îi plăcuse cum i-am declamat, mă întrebasesc: câți ani de conservator am.

I-am spus că nici-unul, însă voiui înlocui arta prin inimă. Simțeam că aveam nevoie de curaj să predomin mulțimea aceasta căreia eu drept cuvânt îi plăcea să surprindă în Picurar superioritatea rasei noastre. Trecuse

La aceste cuvinte, facu doi pași înapoi și la un semnal al său, apărui eu în cindușe firșetorească, cu cămașa crețuri pe dinainte, cu itari albi, încus cu un sileaf aurit (chimir), cu fluorul ciobănesc așezat la dreapta, cu cîrligul într'o mină și cu sarica flocoasă pe umeri (toga) a cărei lungime rîi dedea impresia unei trene de la rachiă mîteselor.

5 minute de la aparițiunea mea și totuși aplausele aci se întrerupeau, aci iarăși reînchepeau.

În fine, se făcu tăcere. Mi-am ales momentul cînd toți păreau însetați să-mi asculte graiul, să audă cum li-î vorba fraților ce-î reprezentam.

Privii odată la Urechii care se găsea în lojea d-lui general Manu. Un zîmbet reciproc flutură pe buzele noastre. Aceasta îmi fu ea un semn că trebuie să încep. Înaintai încă un pas pe scena, mulțumii printr'un zîmbet publicului și începui clar, sonor și rar :

*Străbun-lu u meu cu supse spun
Di la 'nă lupă 'nă parre . . .
Ș cu picurullu a lui de-adun
Băgă 'n dușmanii lăltare ¹⁾.*

*Străbunlu u meu era știut
Cu picurar aleplu :
A lui gimatic ²⁾ ni 'ntricut
Il portu mine 'n cheplu.*

*Din Pîndu escu Picurar
Cu name ³⁾ strălucită,
Cu dor'lu 'n chepta caulu-î jar,
Cu flamă ⁴⁾ tru mtrită ⁵⁾.*

*Ancărligaș-me gionî mușată
S'că cîntu din flucară
Cu cîntic ar-mînescu, frați,
Dușmanullu tuși și 'nă chiară.*

1) Lăltare — gosozi.

2) Gimatic — vitejie.

3) Name — taină.

4) Flama — flacără.

5) Mtrita — pivure.

*Căinți de-ainta¹⁾, Moscopoleni,
Cu Fieșeroși di mină,
Luafți și frații Cărmosleni
Si 'ntindem bar' armini!*

*Si 's nimă boala țî-l calciu,
Si 's nimă și cheatra 'n gram;
Aslana²⁾ di nume si 'urîșim
C'arcem ș'noi drept tru bană!*

*Că nă duchim³⁾ și astăzi c'rem
Lumini nulla, nullă,
Tru mîi boafă sa spuacem
Și lumca ca 's na scullă,*

*Urbară și moarte ardar
Ți crară ca s'na cheară!
Tri marle a noștra ciilor
Mulți amirazi⁴⁾ luptară!*

*Sun poalele dîi Pînd la joc
Clinați armînli s'ghină,
S'aprimem al frațillei for
Și să strigăm lumiaă,*

Eram înțeles de toată lumea, căci alt-fel nu-mi explic aplausele ce urmau după fiecare strofă.

Cînd am ajuns la strofa finală, observaî la ușe un aparat fotografic care mă fotografiase.

Imediat ce sfîrșii, auzii: bis! bis! bis!

1) De-aintă = înainte.

2) Aslan = lei

3) Duchim = simțim.

4) Amirazi = împărați.

Eû voind să mă retrag, sgomotul se îndoi ; am revenit și de astă-dată am zis poesia în limba țării-mume.

— In dialect, în dialect ! strigară mai multe voci.

M'am executat. Iar cînd terminai și m'am retras în fundul scenei, aci mă aștepta Urechiă, care mă îmbrățișă călduros și cu ochiî lăcrimătorî mă sărută pe frunte.

D-l general Manu, ce se afla lîngă noi, zise :

— Te felicit tinere, și-ți urez să trăești ani mulți, că d-ta m'ai făcut să mă simt mîndru că și eû sunt de origină macedoneană. Cît timp vor răsări în mijlocul fraților noștriî firî ca d-ta, rominismul nu va peri nicî odată în Balcanî.

Mî-a strîns mîna și oferindu-mî brațul trecurăm cu toțiî în loje, unde am asistat la reprezentația dată cu concursul d-luî Nottara care a lăsat impresiuni ce nu se pot șterge nicî-odată.

La sfîrșitul spectacolului, colonia macedo-romînă înconjură scena și se adresă d-luî Urechiă :

— Vă rugăm respectuos, să ni-l dați acum și nouă, să ne bucurăm cu dînsul cîte-va momente, că a știut să ne represinte cu pricepere și căldură.

Era vorba de Picurar. Imî luaî seara bună de la toți d-niî din loje și trecuî în mijlocul macedonenilor, carî pregătise un banchet sub

palatul Nifon — în onoarea Picurarului bine înțeles.

În toastul meu ce l-am ținut cu acest prilej, îmi aduc aminte de aceste cuvinte :

«Frați iubiți, să mă credeți că, după un lung șir de ani de suferințe și de obstacole pentru izbîndirea idealului către care cu toții ne avîntăm : lumina și adevărul, am avut norocul să ajung acest moment, — cel mai frumos al vieții mele, contribuind la o operă care are de obiect luminarea fraților noștri.

«Ceî 5000 lei ce aũ rezultat pe urma serbării noastre, e o nimica toată pe lingă rezultatul moral, știut fiind-că evenimentul de astă-seară, a pus în evidență calitățile poporului nostru în fața a tot ce are Capitala mă distins ca inteligență.

«În ceia ce mă privește, n'am fost de-cît un recrut înrolat în răsboiul vieții sub comanda unui general. Acest general l-ați ghicit de sigur cine este.

— Ura, trăiască Urechia, strigară toți.

— Da, numai lui i se cuvine mulțumirea și recunoștința noastră.

Victoria mea numai lui i se datorează. De aceia, dacã voiũ serie vre-odată acest episod al vieții mele, nu-l voiũ putea desãvirși înainte de a-l fi închinat lui Urechia.

Și apucîndu-mă să scriu episodul în chestiune, care formează ultimul capitol al acestei

lucrări, gândurile mă purtară cu 20 de ani în urmă, cam cum am început-o, de unde am venit, ce am făcut eu de la 1879 și pînă la 1898, în timp de 20 ani.

Ast-fel scărmanînd și depănînd firul evenimentelor, aũ prins a lua forma unei povestiri auto-biografice; iar cînd evenimentele acestea sunt mai mari de o însemnătate socială, și lucrarea tînde a lua proporțiile unui roman.

Ținta mea a fost de a expune un plan amănunțit de luptă pentru lumină.

Nu știu întru-cît voiŭ fi isbutit.

Dar dacă nu voiŭ fi făcut vre-o ispravă mare prin descrierea credincioasă a peripețiilor vieții mele, pentru restul lumii, totuși mă mîngîi că copii mei: Anibal, Scipione, Traian și Virgiliu vor profita la vremea lor oglindindu-și sufletul în aceste «Icoane».

Constanța, 24 Decembre 1902.

*Omagiu și recunoștință
prietinilor mei cărora li se datorează apariția
„Icoanelor din viață”*

A face să apară un volum în conținut de 250 pagini și în condițiile cum se prezintă **Icoanele din viață**, în epoca noastră de nevoi, când entuziasmul de odinioară al renașterii s'a stins de mult; când pătura cultă cetește — și-î treacă de urit — romanele franceze și vorbește prin saloane și în piețe publice tot franțuzește; a te îndrăzni să săpări în public cu limba strămoșilor tăi, chibzuind a o infățișa ca pe o mireasă blindă; a încerca să pui stavilă curentului dăunător limbei materne printr-o producție originală, fără a solicita editura tipografilor din țară, pentru a întreprinde o asemenea luptă; mi se pare că mulți dintre cetitorii mei se vor fi gândit fiind le vor cădea aceste rinduri sub ochi; că e un curagiu de nebun, care nu-și măsoară primejdia.

Așa e, dacă asupra tuturor punctelor pe care le-am enumerat mai sus, nu m'ași fi întemeiat pe ceva.

Da, am avut o temelie solidă, când am pornit să dau la lumină lucrarea de față: temelie mi-a fost **iubirea prietenilor** mai jos notați, care m'ați secondat în mișcarea mea ce am întreprins-o pentru înflorirea literaturii beletristice dincoia de Dunăre.

Și a izbuti să-ți găsești suflete de acele entusiaste — cum numai prin cărți se mai găsească, atât în Dobrogea, cât și în țară — mi se pare că e ceva.

Acel ceva e un fenomen care se manifestă pentru Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța

TABLOU

De numele persoanelor cărora le-am încredințat liste, localitatea și valoarea cu care mi s'a înapoiat fie-care listă

No. cor.	Numele și Prenumele	Localitatea	No. per- sonelor subscrise.	Lei
1	D-soara Nella Ștefănescu	Craiova	5	10
2	Petre Danilescu		6	12
3	Const. S. Stoienescu		5	10
4	Dem. D. Stoienescu		15	30
5	D-soara Alina C. Tisescu	Bacău	11	22
6	George M. Cosmescu	T.-Măgurele	16	32
7	Panaït A. Georgescu	Galățî	21	42
8	Valeriu Surlu		7	14
9	Alexandru Sarasy		10	20
10	C. N. Bour		10	20
11	Florian Becescu	Braila	15	30
12	I. Gheorghiu (librar)		18	36
13	I. Predescu	Rim.-Vâlcea	5	10
14	Ion. R. Rădulescu	Pitești	5	10
15	M. A. Rennert	P.-Neamt	10	20
16	N. Burlănescu-Alin	Tirgu-Jiu	10	20
17	Const. Brădețeanu		5	10
18	A. Sandu	Buzoï	5	10
19	Nicolae Durățu	București	5	10
20	Ștefan Balicescu	Mangalia	5	10
21	Vasile Ghițescu		2	4
22	Grigorie Dobrescu	Medgidia	7	14
23	C. Handoca		5	10
24	Vasile Pașca (casier)	Șiriu	17	34
25	Gh. Stetcu		11	22
26	Ariton Nalbant (primar)	Techirghiol	15	30
27	Pauș Niculescu (primar)	Asarlac	10	20
28	Anastase G. Hrițcu	Dobromir	20	40
29	Gh. Negulescu (primar)	Gârlița	8	16
30	Ion Lica (registrator)	Ostrov	9	18
31	Jacoviei	Cerna-Vodă	4	8
32	Ion Fulva (notar)	Caratai	5	10
33	Gh. Mihaiescu (primar)	Manut Cuius	10	20
	De transportat		312	624

prima oară la noi în țară, punându-se în contact direct scriitorul cu poporul — acel popor care nu ți-sar schimba cu una cu două limba lui pentru cea franțuzească.

Eū m'am destăinuit prietenilor că mī-e în gînd sã mai dau la luminã o carte și ei încrezãtori în spusa mea, s'au grăbit a rãspunde apelului ce le-au fãcut.

Prin ei m'am pus în contact direct cu poporul din Constanța, Sofia, Galați, Brăila, Turum-Măgurele, Bacău, Peatra-Neamț, Craiova, Buzeu, Tirgu-Jiu, Medgedia, Cernavoda, Ostrov, Hirșova, Mangalia, precum și de prin numeroase comuni din Dobrogea și din țară.

În ce mă privește, nu socot o isbîndã mai mare ca aceasta.

Acestor prietenī se datoreazã aparițiunea **leoanelor din viață** — lor dar se cuvine **mulțumirea și recunoștința mea.**

A fost de ajuns ca prin iubirea ce și-au manifestat-o în fapt, prietenīi mei, sã determine un curent fericit, care se va resfringe ca un balsam în inimile însetate de ideal — de a vedea tronînd limba maternã în lucrãri cu totul originale — prin care sperãm sã punem la carantinã toate scrierile indecente streine, al cãror virus s'a inoculat în multe inimi june... de ambele sexe.

Ast-fel, în ziua de 10 Octombrie 1902, emit un număr de liste de abonament la **leoanele din viață**, pe cari le trimit acelorã cu cari avusesem legãturi sufletesti — fãrã sã ne emoastem personal cu cea mai mare parte.

Mã adreșam lor ca și cînd ne-am fi emoscenț de cînd lumea.

Primele, cari s'au grăbit a-mi comunica rezultatul au fost douã steluțe, intãia olteancã, d-șoara Nella Ștefãnescu din Craiova, a doua moldoveancã, d-șoara Alina C. Tisescu din Bacãu.

Apoi începe a-mi sosi rezultatul de la iubitiī mei prietenī dupã cum se aratã în alãturatul tablou.

.....

SCRISOARE DESCHISA

Iubite D-le Moisiu

In luna Septembrie anul 1902, la o masă a berăriei Centrale din fața statuei lui Ovidiu, cînd vîntul de mează-noapte, cu suflarea lui sburdalnică, smulsese cîte-ra frunze de pe ramurile sateimilor din vecinătatea noastră, și ne inspira primii fiori ai toamnei apropiate, noi începurăm a vorbi de ale noastre : din lumea artei.

D-ta îmi spunea că ești pe cale a termina o pînză reprezentînd Toamna la Constanța ; eu de asemenea îți destăinuiam că 'mă-e în gînd să dau la lumină o nouă lucrare : era vorba de Icoanele din viață.

Auzind de așa ceva, mi m'ai mai lăsat să-mi exprim admirațiunea pentru ultima d-tale operă : Cîinele soldatului, acel cîine mimnat cu capul ridicat în sus, urlînd la picioarele inbilutului său stăpîn, cu coada bă-

No. cot.	Numele și Prenumele	Localitatea	No. per- sonelor subscrise.	Lei
		Transport .	312	624
34	Petre Papadopolu	Pantelimon	5	10
35	Gh. Colirescu (notar)	Caranlăc	10	20
36	Gh. Budaș (primar)	Cuzgun	10	20
37	Apostol Georgescu (notar)	Palaz	10	20
38	Petre Ionescu (primar)	Alacap	10	20
39	Vasile Bădărău (notar)	"	10	20
40	Gh. Constantinescu	Parachioi	5	10
41	Ilie Nicolau	Hârșova	5	10
42	Fotachi Dumitrescu	Enișenlia	10	20
43	Emanoil Dracopol	Hairanchioi	20	40
44	Tache Palas	Constanța	10	20
45	C. Cantuniar	"	10	20
46	Avram Maren	"	5	10
47	Dimitrie Postelnicu	"	1	2
48	Petre Postelnicu	"	1	2
49	Dimitrie Orănescu	"	1	2
50	Vișoianu	"	1	2
51	Nicolae Alexandrescu	"	1	2
52	Nicolae Selim	"	5	10
53	Const. Ionescu	"		5
54	Gh. Stefanescu	"	5	10
55	C. Panătescu	"	1	2
56	Liga meser. broșe tech.	"	10	20
57	Gh. Diaconescu (serv. tech)	"	1	2
58	Gh. Tașca (funcționar)	"	1	2
59	C. Simionescu	Cerna-Vodă	1	2
60	L. Oțeleanu	"	1	2
61	Lt. Iordănescu George	"	1	2
62	Costică Dabo	Sofia	6	12
		Total .	469	938

*tută de cînt, cu ochiî exprimînd jalea cea
mai neagra.*

*Ah, n'am să pot uita nici odată cîinele
acela lîngă soldatul mort, acel soldat cu
dinții albi strălucitori în gura întredes-
chisă, cu figura crispată de suferințe, întins
de la jumătate, rece, fără viață; dar apoi
fondul tabloului sombru, vegetația aceea de
la poalele dealulețului. Ce inspirație fericită!*

*De-ar înria poetul care a conceput subiectul
de unde te-ai inspirat, n'ar putea să te re-
compenseze mai bine de cît sărutîndu-te vâ-
zîndu-și ideea concretizată prin penelul d-tale
maestru.*

*Nu m'ai lăsat zic, să vorbesc de cîinele
soldatului în ziua aceea, și de aceea în ciuda
d-tale am vorbit acum.*

*Și m'ai rugat cu aceea ocazie să-ți dau
manuscrisul să-l cetești, ne știînd ce gînduri
nutrești.*

*Care nu-mi fu mirarea cînd mi l'ai îna-
poiă odată cu tablourile cari ilustrează
cartea de față.*

*Negreșit, mi-ai făcut cea mai regească
surpriză din cîte ar fi în stare să facă un
cap încoronat unui muritor.*

*Eram așa de emoțional, în-cît nici nu
și-am putut mulțumi; și știu de ce?*

*Fiînd-că reflectîndu-se prin prisma sufle-
tului d-tale artistic tot ce am scris în paginile
acestei cărți, a fost ea și cum m'ai fi însoțit*

în lunga mea călătorie și ai prins cu aparatul fotografic scenele cele mai însemnate din viața mea.

Nu sunt de meserie pictor și deci nu eî mă voi pronunța asupra valorii lor artistice.

Orî cum ar fi însă aceste tablouri, executate de d-ta, mie îmi sunt scumpe, pentru că în ele mă regăsesc în cele trei epoci: copilăria, adolescența și tinereța. D-ta m'ai întregit în tot ce am gîndit și simțit.

Visul meu l'ai transformat în realitate.

Iată de ce vii a'ți exprima viile mele mulțumiri pentru munca d-tate desinteresată, cu care ai venit să conlucrezi spre a desăvîrși această lucrare.

Lucrarea de față e un început de manifestare a vieții intelectuale în Dobrogea și aceasta-i de ajuns cred de-o-cam-dată.

D-zeu să ne ajute să putem lucra și mai departe pentru desăvîrșirea și altor lucrări mai de seamă pe tărîmul artelor frumoase.

Terminînd, te rog a primi o călduroasă strîngere de mîină de la amicul d-tate.

PETRU VULCAN

CUPRINSUL

I.

COPILĂRIE

	<u>Pagina</u>
I. În luptă cu bandiții	11
II. Pescuit din Morava	14
III. Tacî, tacî, nu fi prost!	16
IV. La Kir Simonis băcanul.	17
V. Înapoî în Macedonia	26
VI. În gimnaziu	27
VII. La d-l V. A. Urechîă.	30
VIII. Unehin Toma	39

II.

ADOLESCENȚA

I. În liceu.	45
II. La d-l Avocat Dragu	46
III. La d-l Leonard	50
IV. Costache	56
V. Zorile	65
VI. În fața nevoei	77
VII. Un teatru dramatic	95
VIII. Chenzina mea și celebrul tragedian Rossi	108

III.

TINERETE ȘI AMOR

I. Institutul Vintilă și Buzoianu	123
II. Daca.	130

III. Bumbăcilă	1
IV. Mișu Caloianu	
V. Tudorel.	
VI. Chirișa	
VII. Amor și gelozie.	
VIII. O lecție de amor	
IX. D-l Mätz și August milionarul	
X. Logolna	
XI. La bacalaureat	
XII. Sinuciderea Corneliței	
XIII. La București.	
XIV. Intilnirea mea cu Urechia.	
XV. Picurarul de la Pind la Ateneu	